

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Andra kammaren.

Nr II.

Lördagen den 9 mars.

Kl. 2 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talman-
nen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Vougt* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 102, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 för-
ordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken;

nr 104, angående anslag till besiktning av motorfordon;

nr 108, angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt lin- och hamp-
odlingen, m. m.;

nr 109, med förslag till lag om hypoteksaktiebolag;

nr 112, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 34 och 56 §§
förordningen den 5 juni 1942 (nr 325) om jordbrukets kreditkassor;

nr 117, angående lån till Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, m. m.;

nr 118, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 119, angående befrielse för mästerlotsen P. O. Kolberg och lotsen F. H.
Pettersson från viss ersättningsskyldighet till kronan;

nr 122, angående förfogande över visst äldre reservationsanslag;

nr 123, angående anslag till arbetsrådet och yrkesinspektionen för budget-
året 1946/47;

nr 124, angående ytterligare statsunderstöd till Virestadssjöarnas sänknings-
företag i Kronobergs län;

nr 125, angående fastställande av personalförteckning för domänverket, m. m.;

nr 126, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 30 maj
1941 (nr 350) angående skogsvårdsstyrelser, m. m.;

nr 127, angående årligt understöd åt skogvaktaren å Såtenäs egendom O.
Boman m. fl.;

nr 128, angående tjänstårsberäkning i pensionshänseende för förre ämnes-
läraren vid skeppsgosseskolan i Karlskrona M. Karlkvist, m. m.;

nr 129, angående dels e. o. byråsekreteraren hos statskontoret N. G. Sven-
sons pensionsförmåner, dels ock pension åt ingenjören vid arméförvaltningens
tygavdelning E.-E. Stollenwerks efterlevande;

nr 130, angående förbättring av lägre pensioner vid vissa förstatligade m. fl.
järnvägar;

nr 131, angående dyrtidshjälp m. m. åt vissa pensionärer och understöds-
tagare;

nr 132, angående anvisande av vissa investeringsanslag för uppförande av
centrala tvätt- och reparationsanstalter för försvaret;

nr 133, med förslag till lag om ändring i vattenlagen;

nr 134, med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;

nr 136, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 137, angående pension eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 138, med förslag till vissa ändringar i civila avlöningsreglementet och avlöningsreglementet för de högre kommunala skolorna, m. m.

nr 139, med förslag till vissa ändringar i allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena, m. m.;

nr 141, angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten;

nr 142, angående anslag för budgetåret 1946/47 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 143, angående anslag för budgetåret 1946/47 till konstfackskolan;

nr 145, angående bidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa m. m.;

nr 146, angående bestridande av vissa hyreskostnader;

nr 150, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 24 mars 1942 (nr 128) om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret;

nr 151, med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § strafflagen för krigsmakten; och

nr 171, angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 103, angående anslag till om- och tillbyggnadsarbeten vid statens skeppsprovvningsanstalt m. m.;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 107, angående anslag för tilläggsbidrag till vissa statsunderstödda torr-läggningsföretag; och

nr 110, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 25 juni 1909 (nr 56 s. 7) angående nationalparker, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 111, med förslag till lag om tvångsinlösen av vanhävdad jordbruksegendom, m. m.; samt

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 113, angående anslag till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter, m. m.;

nr 114, angående anslag till trädgårdsundervisningen;

nr 115, angående befrielse för dödsboet efter F. I. Isaksson från viss betalningsskyldighet; och

nr 116, angående avvecklingen av 1941 och 1942 års krislån.

§ 4.

Herr *Norup* avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 114, angående anslag till trädgårdsundervisningen.

Denna motion bordlades.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckta motioner med förslag till ändrad lydelse av § 72 regeringsformen och § 73 riksdagsordningen;

nr 5, i anledning av väckt motion om sänkning av valbarhetsåldern vid val till riksdagens första kammare;

nr 6, i anledning av väckt motion om förkortning av tiden för hemligstämplande av vissa allmänna handlingar;

nr 7, i anledning av väckt motion om viss ändring av 14 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar; och

nr 8, i anledning av väckt motion angående införande av bestämmelser om interpellationsinstitut i kommunallagarna;

statsutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1946/47 till iståndsättande av vissa beskickningsfastigheter;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av vissa kostnader i samband med sprängningsolycka vid Göteborgs örlogsvarv;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av byråchefsbefattningen i försvarets fabriksstyrelse å ordinarie stat;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av fastigheter, som förvaltas av försvarets bostadsanskaffningsnämnd, m. m.;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag i samband med borttagande av broavgifterna vid Lidingöbron jämte i ämnet väckt motion;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till anskaffning av ytterligare maskinaggregat i vissa kraftstationer; och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 till förvärv av vägmark m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 3, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

nr 4, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 5, i anledning av riksdagens år 1945 församlade revisorers uttalanden i fråga om rationalisering av riksdagstrycket m. m.;

nr 6, i anledning av väckt motion om rätt för läroverksadjunkten G. L. Lenarth att i pensionshänseende tillgodoräkna viss tjänstgöring; och

nr 7, i anledning av väckt motion om dyrtidstillägg till den hos riksdagens kamrar, utskott och kansli tillfälligt anställda personalen;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion angående ändring av 20 kap. 10 § och 22 kap. 8 § nya rättegångsbalken;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 8 april 1927 (nr 85) om dödande av förkommen handling;

nr 5, i anledning av väckt motion om förslag till bestämmelser, avsedda att möjliggöra sammanslagning av inteckningar;

nr 6, i anledning av väckta motioner angående utredning om bokförings- och

redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1946/47 m. m.;

nr 8, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om kvinnas behörighet till prästämbete m. m.;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket; och

nr 11, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen angående antagande av släktnamn;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion om ändring av 7 kap. 39 § andra stycket vattenlagen;

nr 10, i anledning av väckta motioner angående utredning om ändrade bestämmelser rörande avstyckning i städer och vissa andra samhällen;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1942 (nr 459);

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående åtgärder i syfte att genom statligt stöd underlätta för blinda att hålla sig med ledarhundar;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, över motion angående viss ändring i den för medicinalstyrelsen gällande instruktionen;

nr 2, över motion om tillerkännande av polismans skydd åt chaufförer i yrkesmässig persontrafik; och

nr 3, över motion angående begränsning av arbetstiden för droskförare i yrkesmässig automobiltrafik; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om billiga semesterresor för arbetstagare; och

nr 5, i anledning av väckt motion om rätt till fria järnvägsresor för personer, som på grund av lyten eller vanförhet ej kunna företaga resor utan vårdare m. m.

§ 6.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till häradsskrivarna m. fl.; och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av lasarettsfartyget Prins Carl såsom avståndsmätningfartyg, m. m.

Vidare anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse till Konungen, nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 28 september 1928 (nr 376) om särskild skatt å vissa lotterivinster.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr Stjärne under 11 dagar fr. o. m. den 8 innevarande mars.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.07 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 12 mars.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 5 och den 6 innevarande mars.

§ 2.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna läkarintyg.

Att riksdagsman *C. O. Nolin*, Iremåla, Tingsryd, på grund av sjukdom (influenta) är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet från och med den 11 mars t. o. m. den 16 mars 1946 intygas härmed.

Tingsryd den 11 mars 1946.

Erik Linder,
leg. läkare.

Herr talmannen meddelade, att herr Nilsson i Göingegården, som vid kammarens sammanträde den 27 februari 1946 med läkarintyg styrkt sig från och med den 21 februari 1946 tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, den 6 mars 1946 åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Herr statsrådet *Myrdal* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 120, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1946/47;

nr 121, angående vissa byggnadsarbeten m. m. för försvaret;

nr 135, med förslag till lag om högsta domstolens sammansättning och tjänstgöring, m. m.;

nr 140, angående anslag till uppförande av byggnader för konserveringsforskning m. m.;

nr 144, angående disposition av behållningen å till anläggningar för oljelagring ovan jord anvisade reservationsanslag;

nr 154, med förslag till lag om tillägg till slutstadgandet i lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering;

nr 155, med förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande skadeståndsskyldigheten för förare av motorfordon, motorredskap och traktortåg, som tillhöra eller nyttjas av staten;

nr 162, angående anslag till sprängämnesinspektionen;

nr 178, angående anslag till Omkostnader för lagring m. m. av gengaskol genom Svenska gengasaktiebolaget;

nr 180, angående förlagskredit till hästexportberedningen;

nr 181, angående anslag till Krigsrätterna: Avlöningar, m. m.;

nr 182, med förslag till viss ändring i gällande tulltaxa m. m.;

nr 191, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

nr 192, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 1—6 mom. och 3 § 1 mom. lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar; och

nr 193, angående fortsatt statsgaranti för exportkredit.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet propositionen, nr 102, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken;

till statsutskottet propositionen, nr 104, angående anslag till besiktning av motorfordon;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 108, angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen, m. m.;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 109, med förslag till lag om hypoteksaktiebolag; och

nr 112, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 34 och 56 §§ förordningen den 5 juni 1942 (nr 325) om jordbrukets kreditkassor;

till statsutskottet propositionerna:

nr 117, angående lån till Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, m. m.;

nr 118, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 119, angående befrielse för mästerlotsen P. O. Kolberg och lotsen F. H. Pettersson från viss ersättningsskyldighet till kronan;

nr 122, angående förfogande över visst äldre reservationsanslag; och

nr 123, angående anslag till arbetsrådet och yrkesinspektionen för budgetåret 1946/47;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 124, angående ytterligare statsunderstöd till Virestadssjöarnas sänkningsföretag i Kronobergs län;

nr 125, angående fastställande av personalförteckning för domänverket, m. m.; och

nr 126, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 30 maj 1941 (nr 350) angående skogsvårdsstyrelser, m. m.;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 127, angående årligt understöd åt skogvaktaren å Såtenäs egendom O. Boman m. fl.;

nr 128, angående tjänstårsberäkning i pensionshänseende för förre ämnesläraren vid skeppsgosseskolan i Karlskrona M. Karlkvist, m. m.;

nr 129, angående dels e. o. byråsekreteraren hos statskontoret N. G. Svenssons pensionsförmåner, dels ock pension åt ingenjören vid arméförvaltningens tygavdelning E.-E. Stollenwerks efterlevande;

nr 130, angående förbättring av lägre pensioner vid vissa förstatligade m. fl. järnvägar; och

nr 131, angående dyrtidshjälp m. m. åt vissa pensionärer och understödstagare;

till statsutskottet propositionen nr 132, angående anvisande av vissa investeringsanslag för uppförande av centrala tvätt- och reparationsanstalter för försvaret;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 133, med förslag till lag om ändring i vattenlagen; och

nr 134, med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 136, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; och

nr 137, angående pension eller understöd å vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

till statsutskottet propositionen, nr 138, med förslag till vissa ändringar i civila avlöningsreglementet och avlöningsreglementet för de högre kommunala skolorna, m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 139, med förslag till vissa ändringar i allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena, m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 141, angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten;

nr 142, angående anslag för budgetåret 1946/47 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 143, angående anslag för budgetåret 1946/47 till konstfackskolan;

nr 145, angående bidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa m. m.; och

nr 146, angående bestridande av vissa hyreskostnader;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 150, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 24 mars 1942 (nr 128) om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret; och

nr 151, med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § strafflagen för krigsmakten; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 171, angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m.

§ 5.

Föredrogs och remitterades till jordbruksutskottet den på kammarens bord liggande motionen nr 410 av herr *Norup*.

§ 6.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 4—8, statsutskottets utlåtanden nr 41—47, bankoutskottets utlåtanden nr 3—7, första lagutskottets utlåtanden nr 3—11, andra lagutskottets utlåtanden nr 9—12,

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 1—3, samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden nr 4 och 5.

§ 7.

Interpellation.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till fru **Rönn-Christiansson**, som anförde: Herr talman! Vid förra årets riksdag framförde jag en motion vari föreslogs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om omedelbar utredning av frågan om införande av förbud för lärare i folkskolorna att tilldela barn kroppslig aga. I motiveringen framhölls bland annat följande:

»En lärare, lämplig för sitt kall, kan inte ha behov av rätten att misshandla barnakroppar. Lärare måste skaffa sig auktoritet gent emot barnen genom sin överlägsenhet i kunskap, inte genom sin överlägsenhet i fysisk styrka. Varje gång en lärare anser sig böra tillgripa aga, ger han sig själv underbetyg i fråga om sina kvalifikationer för lärarkallet.

Folkskolestadgans § 42, mom. 3, lyder:

'Lärjunge, som felar i sina åliggande, vare i mån av förseelsens beskaffenhet underkastad lärarens bestraffning medelst varning eller annat lindrigt tuktomedel, eller, då rättelse sålunda icke kunnat vinnas ävensom vid förseelse av svår beskaffenhet, medelst aga i enlighet med i § 29 mom. 3 givna föreskrifter och de närmare bestämmelser, som i detta avseende meddelats i det för skoldistriktet gällande reglementet.'

Av denna formulering framgår, att aga får tillämpas inte bara vid svårare förseelser utan även vid mindre sådana, om dessa upprepas.

I motsats till dessa bestämmelser i folkskolestadgan så återfinner man i stadgan för rikets allmänna läroverk i paragrafen 23 följande:

'Kroppslig bestraffning må under inga förhållanden förekomma, ej heller kränkande eller sårande handling.'»

Vad som då anfördes äger alltså aktualitet. Skolaga förekommer ännu och även under upprörande former. Det är på hög tid att den försvinner.

Andra kammarens första tillfälliga utskott upplyste i sitt utlåtande att den utredning, som tillsattes i december 1944 för frågor rörande förhållandet mellan staten och skoldistriktet m. m., skulle företaga en översyn av folkskolestadgan och därmed även utreda frågan om skolan. Med hänvisning till detta yrkade utskottet, att motionen icke måtte till någon åtgärd föranleda, vilket också blev kammarens beslut.

1945 års folkskolesakkunniga äro för närvarande sysselsatta med utredning rörande möjligheten till förenklingar i skoldistriktens reglementet m. m. samt frågor, som sammanhånga med den statliga inspektionen av folkskoleväsendet. Arbetet med en översyn av folkskolestadgan är ännu inte ens påbörjat, varför det är synnerligen ovisst när något resultat av en sådan allmän översyn är att förvänta.

I likhet med vad jag framhöll vid behandlingen 1945, anser jag även nu frågan om agans avskaffande vara av så stor betydelse att den bör bli föremål för skyndsamt utredning.

Med hänvisning till vad ovan anförts anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande frågor:

Anser statsrådet att skolagens avskaffande är av sådan betydelse att den bör snabbt utredas?

Om så är fallet, ämnar statsrådet ge sådana direktiv till 1945 års folkskolesakkunniga att frågan blir föremål för särskild och snabb behandling?

Denna anhållan bordlades.

§ 8.

Herr *Kempe* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 411, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 84, angående anslag till barnavdelningar vid lasarett m. m.

Denna motion bordlades.

§ 9.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 49, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 17 § 1 mom. andra stycket lagen den 20 juni 1924 om landsting;

från statsutskottet:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1946/47 till kristillägg och till provisoriskt lönetillägg;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för luftfartsfonden för budgetåret 1946/47 m. m.;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under luftfartsfonden gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1946/47;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postverkets räkning av tomter i Karlskrona;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga fastigheter i Nässjö;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1946/47 till förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner; och

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tolfte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1946/47 till kristillägg till personal å indragningsstat; samt

från jordbruksutskottet:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, såvitt propositionen avser jordbruksärenden;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos bin; och

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppskov med återbetalning av ett Hornborgasjöns sänkningsförening, Skaraborgs län, beviljat statslån.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.13 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 12 mars.

Kl. 7.30 em.

För mottagande av ytterligare propositioner voro kammarens ledamöter kallade att jämväl nu sammanträda.

§ 1.

Herr statsrådet *Ericsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 147, angående befrielse från viss betalningsskyldighet för varvsarbetaren Oscar Sigurd Andersson m. fl.;

nr 148, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 467) om viss begränsning av legitimation som tandläkare, m. m.;

nr 149, angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 152, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 153, med förslag till lag om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk;

nr 156, med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1938 (nr 318) om avbrytande av havandeskap, m. m.;

nr 157, angående anslag till kraftstation vid Jösseforsen m. m.;

nr 158, angående inköp för telegrafverkets räkning av fastigheten Heimdal nr 1 i Stockholm;

nr 159, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 juni 1945 (nr 384) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna förfogandelagen m. fl. lagar;

nr 160, angående anslag för budgetåret 1946/47 till fornminnesinventering;

nr 161, angående iståndsättning av uthyrningsfastigheter vid Drottningholms slott;

nr 163, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46;

nr 164, angående anslag till statens institut för folkhälsan för budgetåret 1946/47;

nr 165, angående bidrag till barnhem;

nr 166, angående försäljning av två allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 167, angående temporär utsträckning av rätten för fiskefartyg att intaga gods från provianteringsfrilager i vissa städer;

nr 168, angående avstående från återkrav av vissa ersättningar för vård av krigsskadade;

nr 169, angående åtgärder i anledning av förgiftningsfaran vid gengasdrift;

nr 170, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 172, med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 173, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 174, angående statsbidrag för anordnande av skolmåltider;

nr 175, angående anslag till anordnande av telefonkabel å bandelen Köping—Frövi m. m.;

nr 176, angående anslag till ämbetsbyggnad för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och luftfartsstyrelsen;

nr 177, angående utbyggnad av sinnessjukvården m. m.;

nr 179, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 kap. 13 § 3 och 4 mom. förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker;

nr 183, angående anslag till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m. m.;

nr 184, angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 185, angående anslag till Medicinalstyrelsen: Avlöningar m. m.;

nr 186, med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag);

nr 187, angående vissa anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.;

nr 188, angående anslag till tillverkning av syntetiskt gummi;

nr 189, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 190, angående lån med statlig kreditgaranti åt den, som avlagt akademisk eller därmed jämförlig examen;

nr 194, angående reglering av anställnings- och avlöningsförhållandena för folkskolans överlärare m. m.;

nr 195, angående pensionsreglering för folkskolans överlärare;

nr 196, angående medgivande att vidtaga de åtgärder, som erfordras för Sveriges anslutning till Förenta Nationerna;

nr 197, angående vissa byggnadsarbeten m. m. för länsstyrelserna;

nr 198, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom;

nr 199, angående anslag till konjunkturinstitutet för budgetåret 1946/47;

nr 200, angående förslag till lag om radioanläggningar m. m.;

nr 201, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 202, angående lån till Aktiebolaget Stadsholmen;

nr 203, angående förslag till förordning om ändrad lydelse av 23 § 1 och 2 mom. vägtrafikstadgan den 23 oktober 1936 (nr 562);

nr 204, angående anslag till lastkommittén i New York för budgetåret 1946/47;

nr 205, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt;

nr 206, angående anslag till uppförande av ett radiohus i Stockholm;

nr 207, angående disposition av fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna;

nr 208, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens konferens år 1945 vid dess tjugosjunde sammanträde fattade beslut; och

nr 209, angående anslag till landsfogdarna m. fl. för budgetåret 1946/47.

Dessa propositioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 7.37 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 13 mars.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att riksdagsman *Nils S. Odhe* på grund av influensa är arbetsoförmögen i minst en vecka.

Den 11 mars 1946.

Gunnar Möller.

Kammaren beviljade herr Odhe ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare fr. o. m. den 11 innevarande mars.

Härjämte meddelade herr talmannen, att herr Eriksson i Sandby, som vid kammarens sammanträde den 26 februari med läkarintyg styrkt sig från den 23 februari tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

*Svar på
interpellation.*

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres**, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Nilson i Spånstad frågat mig, om jag hade för avsikt att företaga åtgärder för att på ett eller annat sätt bereda de lojala bilägarna kompensation för de förluster, som dessa vid jämförelse med mindre lojala bilägare lidit, då de lojala avstått från gummiutrustningen till kronan.

Särskilt sedan den s. k. »inkallningen» av bilgummi upphörde, har ifrågavarande problem varit föremål för uppmärksamhet såväl inom folkhushållningsdepartementet som dess underlydande myndigheter, industri- och trafikkommissionerna. Trafikkommissionen angav i cirkulär den 14 januari 1946, att då det ur rättvisesynpunkt framstode såsom önskvärt att bilägare, vilken inlevererat gummiutrustning till statens reservförrådsnämnd, så snart gummiförsörjningsläget i erforderlig grad förbättrats, tilldelades ringar i ersättning för de inlevererade, kommissionen komme att vid prövning av ansökningar om gummitilldelning, i den mån detta vore möjligt, taga särskild hänsyn till denna omständighet. I cirkulär den 22 februari 1946 har trafikkommissionen sedermera meddelat närmare bestämmelser om behandlingen av ansökningar om tilldelning av bilgummi. Av dessa bestämmelser framgår, att vid tilldelning av bilgummi för återinsättning av personbilar i nyttotrafik sådana personbilar i första hand komma i fråga, vilkas tidigare ringutrustning inlevererats till reservförrådsnämnden. Tilldelning av bilgummi för återinsättning av personbilar för annan trafik än nyttotrafik sker tills vidare icke.

Jag har vidare i slutet av förra året under hand lämnat industrikommissionen i uppdrag att närmare utreda ifrågavarande spörsmål. För någon tid sedan överlämnade kommissionen till mig en promemoria, i vilken diskuterades vissa alternativa förslag till åtgärder, innebärande dels viss förtursrätt för dem, som avstått ringutrustning till staten, att erhålla nya ringar, dels ock viss ekonomisk

Svar på interpellation. (Forts.)

kompensation. Promemorian har utremitterats för yttrande till vissa myndigheter. Innan dessa yttranden inkommit är jag icke beredd att taga definitiv ställning till frågan. Jag anser mig därför icke nu böra närmare ingå på promemorians detaljer.

Härefter yttrade:

Herr Nilson i Spånstad: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. Jag uttalar också min tillfredsställelse över att man, som framgår av svaret, i departementet och dess underlydande organ tydligen skänkt ett visst beaktande åt de problem som dragits upp i denna interpellation.

För bilägarna är det också en anledning till tillfredsställelse, att man vid det insättande av bilar i nyttotrafik som nu sker synes beakta, huruvida bilägaren avstått från den gummiutrustning som staten tidigare begärt inlevererad. Framhållas må emellertid, att det är en allmän uppfattning att tilldelningen av bilgummi till bilar i nyttotrafik sker restriktivare än som med hänsyn till ringtillgången synes vara alldeles nödvändigt. Det finns så mycket större anledning att påtala detta, som många affärsmän och andra, som för sin existens äro beroende av möjlighet att utnyttja sina bilar, alltjämt sakna möjlighet att få gummitilldelning, så att bilarna kunna användas i näringslivets tjänst.

Det har också väckt en inte ringa uppmärksamhet, att det faktiskt allvarligt talats om att Goodyearfabriken i Norrköping skulle bli tvungen att inställa driften, därför att de tillverkade ringarna inte kunde rymmas i tillgängliga lagerlokaler. Jag vet inte, om det verkligen blev driftinställelse, men redan det faktum, att distributionen klickade så långt, att detta sattes i fråga i en tid då massor av nyttobilar behöva men inte få ringtilldelning, vittnar inte så alldeles starkt till förmån för den statliga regleringens förmåga att på ett i allo förstklassigt sätt bemästra uppkommande problem. Jag tillåter mig här uttala den förhoppningen, att kommunikationen mellan tilldelande organ och ringtillverkande företag i fortsättningen skall bli så god, att åtminstone så uppseendeväckande situationer som den jag här påtalat inte skola behöva uppstå mer under den tid vi alltjämt måste underkasta oss den statliga bilgummiregleringen.

Ett annat önskemål som ligger nära i linje med dessa är, att nyttobilisternas ansökningar om licenser bli behandlade så snabbt som möjligt. Varje företagare som behöver sin bil för sin verksamhet sätter stort värde på att så snabbt som möjligt få besked om inlämnade ansökningar om ringlicenser. Detta har också sin betydelse för planerande av en effektiv företagsorganisation, och de företagare som framhålla detta hoppas jag kunna räkna på herr statsrådets förståelse när det gäller denna inte oviktiga detalj.

Då frågan om åtgärder för kompenserande av de lojala medborgarnas lojalitet alltjämt hålles öppen, vill jag gärna här framhålla några synpunkter, som måhända kunna vara av intresse vid ärendets fortsatta handläggning. Det är en ständig källa till berättigad förargelse bland alla lojala bilägare, att de som genom diverse åtgärder lyckats fördröja statens övertagande av ringutrustningen nu köra obehindrat, medan de lojala, som i den för transportapparaten så kritiska situationen utan knot avstodo från sina ringar, nu stå utan möjlighet att använda bilarna. Vilja de trots allt köra, måste de till ofta t. o. m. fyrdubbla priser inköpa ringar i den fria marknaden från sannolikt mindre lojala bilägare.

Pressen har också omtalat många fall av värderingar vid statens övertagande av ringarna, som förefalla mycket underliga. Sälunda berättade en tidning om en lantbrukare, som hade en avregistrerad bil, för vars gummiutrust-

Svar på interpellation. (Forts.)

ning en annan lantbrukare ville betala 600 kronor för att använda ringarna till en bilvagn. Gummit rekviderades emellertid, och så småningom erhöll lantbrukaren cirka 23 kronor för sina ringar. Om det sägs att detta exempel hör till de mera extrema, så tror jag gärna detta, men jag vill å andra sidan understryka att det har förekommit allt för många exempel på uppenbar underbetalning. Kravet på rättvis kompensation får icke avvisas.

Detta krav på rättvis kompensation har vuxit i styrka genom vissa händelser under den senare tiden. Pressen har meddelat, och i detta fallet tror jag på uppgifterna, att bilägare som åtalats för vägran att avstå sin gummiutrustning, frikänts av underrätt och hovrätt. Såvitt jag vet finns det intet prejudikat från högsta domstolen, men när det synes vara så att hela förfarandet bygger på en i juridiskt avseende osäker grund, måste det vara mycket angeläget för statsmakterna att tilise, att verklig rättvisa skipas så långt detta nu går. Om den uppfattningen vinner insteg bland allmänheten, att hela detta rekvisitionsförfarande vilar på en juridiskt sett svag eller rent av ohållbar grund, blir resultatet inte bara att alla de, som solidariskt hjälpt vårt svenska samhälle att rida ut krisen, komma att känna sig illa behandlade av statsmakterna. Därtill kommer att lojaliteten mot staten framdeles kommer att minska, kanske i situationer där den kan behövas mera helhjärtat än i detta fall.

Herr talman! Jag har mer än en gång i denna kammare givit mitt erkännande åt det i stort sett utmärkta sätt, varpå våra folkhushållningsproblem enligt min uppfattning handlagts under krig och kris. Den uppfattningen har jag alltså och vill gärna ge uttryck åt samma mening även nu. Under sådana förhållanden blir det emellertid så mycket angelägnare att de verkligt befogade anledningar till missnöje med statens disposition av tillgångarna, som förekommit på detta område, undanröjas så långt det i statsmakternas förmåga står. Jag hoppas alltså, att herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet vid den fortsatta handläggningen av detta ärende prövar alla möjligheter och alla vägar, även dem som inte anses framkomliga utan stort arbete och mycken möda.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres**: Herr talman! Jag bör kanske säga ett par ord med anledning av herr Nilsons i Spånstad yttrande nyss. Han hänvisade till den för någon tid sedan i pressen synliga uppgiften att en av landets gummiringfabriker på grund av vägran från myndigheterna att ge licenser på ringar skulle ha ställts i en sådan situation, att dess ledning övervägt att begränsa ringtillverkningen. Med anledning av denna uppgift infortrade jag från trafikkommissionen en förklaring, som gav vid handen, att den lageranhopning av 6 00 16-ringar som förelåg omkring årsskiftet vid Goodyearfabriken i Norrköping hade sina särskilda orsaker. Denna fabrik började i höstas tillverka 4-lagrade 6 00 16-ringar. Kommissionerna hade i övrigt rätt fabriker att tillverka 6-lagrade däck beroende på att vi i mycket stor utsträckning måste använda syntetiskt gummi och endast i mindre utsträckning kunna använda naturgummi. Det syntetiska gummit har emellertid inte samma hållfasthet som naturgummit, och därför har man från kommissionernas sida — det är deras uppfattning jag refererar — ansett, att man borde tillverka 6-lagrade däck, för att inte sådana som inte skulle tåla belastningen skulle komma ut i handeln. Ifrågavarande fabrik har emellertid, utan att inhämta råd från trafikkommissionen, tillverkat 4-lagrade däck av denna dimension, för vilka de endast ville garantera en belastning av 415 kg. Emellertid har huvudparten av de personbilar som använda denna dimension ett hjultryck som varierar mellan 485 och 570 kg, och med hänsyn till detta

Svar på interpellation. (Forts.)

och till vad jag nyss påpekade om kvaliteten ville trafikkommissionen icke ge licens på dessa däck. I de fall då tilldelning av 4-lagrade däck lämnats, ha bilägarna inte sällan framfört klagomål över dem. Oavsett hur situationen uppkommit är det emellertid klart, att man inte kan låta en, låt vara mindervärdig, ringtillgång ligga outnyttjad, och därför har man börjat ge licenser även på 4-lagrade däck. Den lageranhopning som omkring årsskiftet rådde vid fabriken hoppas jag sålunda inte längre finns vid det här laget.

Vad i övrigt beträffar den anmärkning som riktats mot oss inte bara nu utan under hela kriget, att vi skulle vara alltför restriktiva i fråga om ringtilldelning, vill jag säga, att myndigheterna försöka att lämpa licensgivning efter förändringarna i ringtillgången.

Hurudan är då ringtillgången? I höstas, då vi med någon säkerhet kunde planera för gummiringtillverkningen, därför att vi då kunde överblicka en viss tillgång på syntetiskt gummi och rågummi och vi dessutom, låt vara med mindre visshet, kunde räkna med för ringtillverkning behövlig bilcord, gjordes det upp ett program för tillverkning av såväl lastbilsringar som personbilsringar vid de svenska gummifabrikerna. Det var, av skäl som jag inte här skall ge mig in på, förenat med åtskilliga svårigheter att få upp tillverkningen till någon högre nivå — bland annat spelade arbetskraftsfrågan som eljest vid så många tillverkningar en stor roll. Jag tror ändå man kan säga, att fabrikerne ansträngde sig att så snart som det överhuvud taget var möjligt komma upp till en betydande tillverkning. Jag är glad över att i dag kunna säga, att det program som gjordes upp och som då tedde sig ganska optimistiskt, i allt väsentligt kunnat realiseras av den svenska gummiringindustrien. Men hur litet ger oss ändå inte denna tillverkning! Vi kunna i mars månad i år framställa 5 000 ringar i 6 00 16-gruppen — det är den som spelar den största rollen för personbilarna — och jag vill minnas 12 000 lastbilsringar. Dessutom tillverka vi personbilsringar i vissa andra dimensioner än 6 00 16, men denna är som jag sade den viktigaste. Vad är denna tillverkning gentemot det väldiga behov som anmäler sig nu när bensinen är fri? Vi skulle vara mycket glada, om vi snabbt kunde tillgodose detta behov.

Jag har förut sagt, måhända inte i andra kammaren, men jag har åtminstone inte undanhållit offentligheten, att om vi överhuvud taget inom rimlig tid skola kunna få i gång vår biltrafik i den omfattning vi alla önska, måste vi ha import inte bara av gummi och cord, utan framför allt av färdiga gummiringar. Det är detta som i dag är problemets kärnpunkt.

Myndigheterna ha inte rest några som helst hinder i vägen mot import av ringar. De hinder av administrativ art som kunna finnas, höra hemma i andra regeringar än den svenska. Under senare tid ha svenska importörer från olika kontinenter i världen erhållit offerter på ringar. Jag vågar inte säga, vilka realiteter som kunna ligga bakom dessa offerter, men jag hoppas, att de äro att betrakta som verkliga anbud och att det finns leveransmöjligheter. De många försök vi ha gjort att komma underfund med hur pass pålitliga dessa anbud äro, ha inte givit sådana resultat, att jag inför kammaren kan säga, huruvida man här står på fast mark eller om det är fråga om ett kommersiellt önsketänkande i leverantörländerna och i inköpslandet. Jag skulle önska, att denna import komme att bli av de mycket stora dimensioner, som det skrivits om i tidningspressen, men även om den skulle komma att stanna vid lägre kvantitetssiffror än vad importörerna genom pressen förespeglat allmänheten, skulle det vara en synnerligen god hjälp. Jag vill försäkra, herr talman, att ingen skulle vara gladare än vi som ha sysslat med detta över att få avveckla hela ringransoneringen och det till densamma hörande kommissionsväsendet. Om Kanada eller Sydamerika eller Förenta staterna en vac-

Svar på interpellation. (Forts.)

ker dag skulle överraska oss med att kunna leverera ringar, skulle vi kanske kunna ställa in oss på en mycket snabb avveckling av hela ransoneringssystemet. Intill dess få vi försöka att göra så gott vi kunna och lida den kritik som under alla dessa år i rikt mått riktats mot krisförvaltningen i fråga om motortrafiken och dess försörjning med bilgummi.

Herr Nilson i Spånstad: Herr talman! Jag är statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet mycket tacksam för att han tagit upp dessa detaljer i det stora problem, som intresserar oss alla.

Vad gäller förhållandena vid Goodyearfabriken i Norrköping så understryker ju vad som sagts från herr statsrådets sida att kommunikationerna mellan de olika myndigheterna inte varit tillfredsställande och att de olika myndigheterna inte haft förmåga att så snabbt och smidigt som man skulle önska handhava dessa problem. Även om det varit vissa brister i fråga om de tillverkade ringarnas förmåga att tåla den belastning, som fordras, vill jag dock påpeka, att det rena skrotgummi, som ofta köpes i öppna marknaden till höga priser för att hålla bilarna i gång, är vida sämre än dessa nytillverkade 4-lagrade däck. Man hade säkert från bilvärldens sida varit mycket tacksam, om dessa ringar hade kommit ut tidigare och i sådan utsträckning, att ett driftstopp inte hade behövt bringas på tal.

Sedan vill jag gärna tolka den omständigheten, att herr statsrådet inte ingick i något bemötande av mina önskemål i själva huvudfrågan, såsom en förhoppning om att vi ha anledning att vänta att regeringen med största intresse undersöker alla möjligheter att skipa rättvisa mellan bilägarna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Svar på interpellation. Chefen för eklelesiastikdepartementet, herr statsrådet **Erlander**, erhöi på begäran ordet och yttrade:

Herr talman!

Med kammarens tillstånd har herr Swedberg till mig riktat följande frågor:

Har herr statsrådet uppmärksammat, att inom vårt undervisningsväsende understundom förekomma allvarliga missförhållanden, som orsakas av mindre lämpliga eller olämpliga lärares verksamhet där?

Kan det från herr statsrådets sida förväntas åtgärder, som syfta till att skapa ökade möjligheter att vinna rättelse i fråga om dessa missförhållanden?

Innan jag går att besvara de framställda frågorna får jag erinra om att den omedelbara anledningen till interpellationen varit anmärkningar, som framstälts mot en läroverkslärare i interpellantens hemstad. Nämnade anmärkningar ha föranlett skolöverstyrelsen att inspektera lärarens undervisning. Av den avgivna berättelsen över inspektionen framgår, att läraren, vars undervisning i övrigt anses ha många förtjänster, hos en del lärjungar på mellanstadiet framkallat en skrämselkänsla, som i undantagsfall stegrats därhän, att nervösa rubbningar inträtt, och som någon gång åberopats som skäl för lärjunges frånvaro eller avgång från läroverket. I stort sett kunna dessa förhållanden inte återföras på konkreta tjänstefel från lärarens sida. Med större fog torde de, enligt inspektionsberättelsen, kunna föras tillbaka på detaljer i hans framträdande, frågeföring, tonfall, mimik och dylikt. Inspektionsförrättaren slutar med att framhålla, att skolöverstyrelsen bör noggrant undersöka, huruvida inte läraren på ett eller annat sätt kan beredas en placering, där å ena sidan hans påtagliga förtjänster komma till sin rätt och å andra sidan risk inte föreligger för att missförhållanden uppkomma av det slag, som tidigare omnämnts. I det

Svar på interpellation. (Forts.)

aktuella fallet synes alltså förflyttning av läraren vara en möjlighet till lösning av den uppkomna konflikten, som bör övervägas.

Härefter vill jag i korthet redogöra för möjligheterna att komma till rätta med missförhållanden vid lärarnas undervisning och behandling av ungdomen. Jag ämnar härvid uppehålla mig endast vid det högre skolväsendet, då interpellanten närmast synes syfta på detta och jag vid besvarandet av en likartad interpellation i höstas berörde motsvarande frågor beträffande folkundervisningen.

Lärarna vid de allmänna läroverken äro statstjänstemän. De stå sålunda i stort sett under samma tillsyn som övriga statens tjänstemän, och samma korrektiv kunna tillgripas vid deras fel och försummelse i tjänsten. Sålunda kunna justitieombudsmannen och justitiekanslern var för sig ingripa, på eget initiativ eller efter hos någon av dem gjord anmälan. Disciplinär myndighet över lärarna utövas av skolöverstyrelsen, som på grund av egna iakttagelser eller skriftlig anmälan kan tilldela den felande föreställning och varning eller ock anmäla det anmärkta felet till laga åtal inför vederbörlig domstol. Har läraren icke-ordinarie anställning, kan han entledigas från sin tjänst.

Enligt allmänna tjänstepensionsreglementet är lärare, som till följd av sjukdom, vanförhet, lyte eller nedsatt arbetsförmåga befinnes för framtiden oförmögen att sköta sin tjänst, skyldig att avgå från tjänsten.

För att konstatera, huruvida lärare av sådan orsak är ur stånd att sköta sin tjänst, kan skolöverstyrelsen förordna om läkarundersökning av läraren. Under begreppet lyte torde därvid kunna inbegripas en från det normala avvikande psykisk konstitution, som gör läraren olämplig för sitt kall även om egentlig sinnessjukdom icke föreligger. Sedan en lärare uppnått sådan ålder, att högst fem år återstå till pensionsålderns inträde, kan Kungl. Maj:t förklara honom skyldig att avgå från tjänsten, även om man inte kunnat hänföra hans oförmåga att på ett tillfredsställande sätt sköta sin tjänst till sjukdom eller liknande omständighet.

Lärare vid de högre kommunala skolorna lyda i disciplinärt hänseende under skolans styrelse, som på given anledning kan tilldela läraren föreställning och varning och vid fortsatt felande skilja honom från tjänsten för viss tid eller för alltid. Beslut om avsättning av lärare skall dock underställas skolöverstyrelsen. Icke-ordinarie lärare kan varnas eller entledigas.

Beträffande pensionering av kommunalt anställd lärare, som icke är i stånd att på ett tillfredsställande sätt bestrida sin tjänst, gäller i huvudsak detsamma som för statligt anställda lärare.

Det kunde av denna redogörelse synas, som om erforderliga hjälpmedel stode till buds för att hindra uppkomsten av de missförhållanden interpellanten åsyftat. I verkligheten är det dock sällsynt, att en lärares förhållande i tjänsten kommer under domstols prövning, såvida det icke gäller mycket allvarliga förseelser. Under de senaste åren har det visserligen inträffat, att lärare i ett par fall ådömts dagsböter för misshandel, då läraren mot läroverksstadgans klara bud tillgripit kroppslig bestraffning, men även i dessa fall har det varit fråga om grövre och framför allt mera påtagliga tjänstefel än dem interpellanten berört.

I viss utsträckning kunna också olämpliga lärare sjukpensioneras efter läkarundersökning eller åtminstone för en tid försättas ur tjänst på grund av läkarundersökningens resultat. Man kan påräkna en sådan utgång, om läraren lider av sinnessjukdom, möjligen ock vid svår psykopi. Däremot vill det synas, att läkarna så försiktigt bedöma de lättare fallen av psykopi, att dessa vanligen icke torde kunna regleras i den ordning 1935 års kungörelse

Svar på interpellation. (Forts.)

förutsett. Allmänna tjänstepensionsreglementets medgivande för Kungl. Maj:t att förklara äldre lärare skyldig avgå från tjänsten har två gånger tillämpats på läroverkslärare, sedan de passerat 60-årsgränsen. En sänkning av denna gräns skulle tydligen öka antalet åtkomliga fall.

I viss mån kunna slutligen skolmyndigheterna, alltså i första hand rektorerna och skolöverstyrelsen, bidra till att skapa drägligare förhållanden, dock mindre genom disciplinära åtgärder än genom personlig påverkan. Det ligger emellertid i sakens natur, att sådana strävanden icke alltid kunna leda till målet.

Om det gäller en lärare, som utan mera påtagliga tjänstefel redan genom sin personlighet och sitt sätt skapar en för känsliga lärjungar skadlig miljö, vore det onekligen mången gång lyckligast, om läraren kunde beredas tillfälle att övergå till annan verksamhet. Det kan t. ex. vara en ordningsälskande, samvetsgrann och måhända i vissa avseenden imponerande man eller kvinna, som visar böjelse för pedanteri i sina krav på lärjungarnas kunskapsstillägnelse, uppförande eller ordning. En sådan läggning kan vara rätt ändamålsenlig för speciella uppgifter inom bibliotek, museer och ämbetsverk och bör t. o. m. — om läraren har erforderlig förutbildning — kunna utnyttjas för en del vetenskapliga uppgifter. Civila avlöningsreglementet bemyndigar också Kungl. Maj:t att förflytta statstjänsteman till befattning vid annat verk, å vilken reglementet är tillämpligt. Man kunde möjligen föreställa sig att denna bestämmelse — § 3 mom. 3 civila avlöningsreglementet — skulle möjliggöra en smidig omplacering av lärare, som med större fördel kunde tjäna det allmänna i annan egenkap. Emellertid visar det sig, att även detta förfarande har sin snäva begränsning. Det är att börja med icke tillämpligt på kommunalt anställda lärare. Vidare visar det sig gärna, då i ett konkret fall undersökning verkställes, att lämplig befattning icke finnes ledig eller att verkstyrelsen kan uppvisa, att särskild utbildning eller praktik är erforderlig för tjänstens skötande, så att arbetsuppgifterna i större eller mindre utsträckning bleve lidande, om en person från ett helt annat arbetsfält förordnades på tjänsten.

Det vill sålunda synas, som om hithörande frågor icke alltid läte sig nöjaktigt regleras med nuvarande bestämmelser. Säkerligen skulle det gå bättre att bereda läraren arbetsuppgifter på ett nytt verksamhetsfält, om han där kunde placeras över stat och finge övertaga speciella arbetsuppgifter, som befinnas särskilt lämpliga för honom. I åtskilliga fall skulle sannolikt läraren själv samtycka till en sådan förflyttning, såframt han icke bleve ekonomiskt lidande därigenom. Detta förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t erhåller bemyndigande att i samband med överflyttning av lärare till annat arbetsområde över-skrida vederbörande avlöningsstater. Uppenbart är dock, att omflyttningar av detta slag endast i mycket begränsad omfattning kunna ifrågakomma. Givetvis måste i dylika fall bevisföringen i fråga om lärarens olämplighet för sitt kall vara fullt övertygande.

Under övervägande har också varit att inrätta något slags disponibilitetsstat för lärare som icke göra sig direkt skyldiga till tjänstefel men som uppenbart äro mindre lämpliga för sin tjänst. Nämda spörsmål torde dock vara en del av en större fråga, nämligen om möjligheten att överhuvud taget från tjänsten skilja sådana tjänstemän, som ha mera ömtåliga och grannliga samhällsuppgifter och som visa sig mindre lämpliga. Jag tänker därvid bland annat på läkare och präster. Jag är icke för närvarande beredd att uttala någon mening om möjligheterna att på ett för båda parter — det allmänna och tjänstemännen — tillfredsställande sätt ordna denna sak, som uppenbarligen också kan få en icke ringa ekonomisk betydelse.

Vill man undvika de av interpellanten berörda missförhållandena måste

Svar på interpellation. (Forts.)

ökad uppmärksamhet ägnas strävandena att erhålla ett gott urval av lärare. Uppenbarligen skulle många klagomål bli onödiga, om urvalet av lärare kunde ske efter sådana grunder, att man icke blott toge hänsyn till kunskaper och intellektuell utrustning utan även till vederbörande lärarkandidats psyke i övrigt. I de fall, där en lärare visar sig mindre lämplig eller olämplig utan att göra sig skyldig till tjänstefel, kan orsaken i regel föras tillbaka till en viss personlig läggning. Han kan, som jag redan sagt, vara fallen för ett överdrivet pedanteri. Han kan också vara en inåtvänd natur, som har svårt att förstå och få kontakt med ungdom. En bättre yrkesvägledning med ett strängare urval skulle befria undervisningsanstalterna från åtskilliga lärare, som senare visa sig i det ena eller andra avseendet mindre lämpliga. Vid en kommande utredning om lärarutbildningen bör stor uppmärksamhet ägnas åt dessa spörsmål.

Till åtgärder, som kunna genomföras relativt snabbt, räknar jag en bättre kontakt mellan skolöverstyrelsen och de högre läroanstalterna. För närvarande äro undervisningsråden på läroverksavdelningen så tyngda av administrativa uppgifter, att de endast i mycket begränsad omfattning hinna inspektera undervisningen. Redan i årets åttonde huvudtitel har jag berört detta spörsmål och framhållit, att frågan om förstärkning av skolöverstyrelsen för att möjliggöra ökad inspektion av de högre läroanstalterna är av sådan vikt, att med dess lösning inte kan anstå någon längre tid.

Slutligen vill jag framhålla, att ett intimt och förtroendefullt samarbete mellan föräldrarna och skolan är ägnat att i vissa fall förebygga och i andra fall snabbt fästa uppmärksamheten på missförhållanden vid undervisningen. I detta syfte torde föräldraföreningarna ha en viktig uppgift att fylla. Jag anser därför, att en utveckling av föräldraföreningarna är ett betydande samhällsintresse, som bör stödjas även av statsmakterna.

Med det sagda torde jag ha besvarat de av interpellanten framställda frågorna. Jag vill dock tillägga, att jag givetvis även i fortsättningen kommer att ägna stor uppmärksamhet åt de av interpellanten berörda spörsmålen.

Vidare anförde:

Herr Swedberg: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för det utförliga och positiva svaret på min interpellation. Jag konstaterar att herr statsrådet därvid utgår från det faktum, att de av mig påtalade missförhållandena inom vårt undervisningsväsende verkligen äro av den omfattning och allvarliga natur att de förtjäna särskild uppmärksamhet.

Vad först angår det aktuella örebrofallet vill jag uttala min tillfredsställelse över det snabba och som jag tror effektiva sätt, på vilket vederbörande organ handlagt detta ärende. Sedan finner jag det på intet sätt överraskande, att herr statsrådet inte för dagen kunnat mera bestämt ange några åtgärder i syfte att skapa ökade möjligheter att vinna rättelse i fråga om de allvarliga missförhållanden, som då och då ge sig till känna, även om det — såsom jag redan i interpellationen framhöll — ligger i sakens natur att dessa mera sällan komma till en större allmänhets kännedom. Här är det ju, som också herr statsrådet antytt, fråga om en del av ett större komplex, som det av flera skäl är ytterst svårt att komma till rätta med. Det synes vara berättigat att ge en ganska generell innebörd åt herr statsrådets uttalande i svaret, att det vill synas som om hithörande frågor inte alltid läte sig nöjaktigt regleras med nuvarande bestämmelser. Det är dock av yttersta vikt — jag är mycket angelägen om att understryka det — att det som verkligen kan göras inte blir försummat. Redan nu finns ju, som herr statsrådet erinrade om, en möjlighet för Kungl. Maj:t att

Svar på interpellation. (Forts.)

förklara äldre lärare, som visat sig olämplig för sin tjänst, skyldig att avgå, nämligen om han passerat 60-årsgränsen. Då det förefaller tydligt, att en sänkning av denna gräns skulle öka antalet åtkomliga fall, synes en sänkning till t. ex. 55 år snarast böra ske.

Vidare tillåter jag mig understryka vad herr statsrådet framhållit i fråga om betydelsen av att ökad uppmärksamhet ägnas strävandena att erhålla ett gott urval av lärare, att åtgärder snarast vidtagas för en bättre kontakt mellan skolöverstyrelsen och de högre undervisningsanstalterna och slutligen att förefintliga strävanden att åstadkomma intimt och förtroendefullt samarbete mellan föräldrarna och skolan på lämpligt sätt uppmuntras och stödjas av statsmakterna.

Herr talman! Här är fråga om förhållanden, som mycket intimt beröra enskilda medborgare och hela nationens största värde. Det är fråga om våra barn och vår ungdom. Det måste betraktas som en angelägenhet av allra första ordningen att söka skydda de unga, de som skola skapa vårt folks framtid, från att under den period i livet, då de äro som mest känsliga och mottagliga för intryck och påverkan, utsättas för en behandling, som kan befaras medföra allvarligt men och skapa svåra handikap för hela livet. Därför ber jag ännu en gång att få uttala min tillfredsställelse över den anda av förståelse härför, som utmärker herr statsrådets svar på min interpellation, och alldeles särskilt ber jag att få tacka för herr statsrådets löfte att även i fortsättningen ägna stor uppmärksamhet åt dessa spörsmål.

Herr **Hallén**: Herr talman! Det är nog så, att även om flertalet klasser i vårt lands läroverk har pedagogiskt skickliga och kunniga lärare, så kommer det tid efter annan uppgifter från vissa håll om att det råder en mycket stor irritation mellan lärare och elever, och det visar sig att det inte är som det skall vara.

Nu har statsrådet i sitt svar talat om de sätt, som för närvarande finnas, att skilja en sådan lärare från sin tjänst. Han antydde emellertid i slutet av sitt tal något som jag tillåter mig stryka under, och det är vikten av att läroverkslärarnas utbildning lägges så att den så att säga kommer i paritet med folkskollärarkårens. Vi veta att ingen får bli folkskollärare utan att han genom särskild undervisning i pedagogik och genom praktisk handledning av elever styrkt sig vara en lämplig barnalärare. För läroverkslärarna saknas en sådan bestämmelse, om man bortser från föreskriften att de skola gå provår. Som redan statsrådet Engberg på sin tid och med all rätt framhöll är det emellertid ganska meningslöst, att sedan vederbörande ägnat 4—5 år, kanske mera av sin ungdom för att utbilda sig för lärarkallet, sedan han satt sig i studieskulder och hans ekonomi blivit betungad, han skall avlägga detta s. k. prov. Han skall »gå provår». Jag tror det hör till sällsyntheterna att en provårskandidat blir underkänd, utan i regel passerar han igenom, och då löper man den risken att understundom få lärare, som äro i hög grad olämpliga. Det rapporteras någon gång att en lärare terroriserar klassen. Han underkänner kanske $\frac{4}{5}$ av eleverna eller han är särskilt svår emot vissa elever. Antingen bojkottar han dem, ger dem knappt någon fråga under hela terminen, eller brister han på annat sätt i pedagogiskt omdöme och skicklighet. Det är inte alltid sådant kan avhjälpas genom att de blivande lärarna få en speciell utbildning, men det är klart, såsom också statsrådet antydde, att det bör skapas möjlighet att avhålla sådana personer från lärarbanan som inte äga speciella förutsättningar för denna.

Jag tar med tacksamhet fasta på vad statsrådet sagt om att i skolutredningen även detta spörsmål skall tagas upp till behandling, en behandling som jag hoppas skall resultera i positiva förslag till riksdagen.

Svar på interpellation. (Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Erlander**: Herr talman! Interpellantens anförande gav vid handen, att vi i princip äro ense. Han underströk de synpunkter, jag framhållit. Jag vill emellertid påpeka, att den inspektionsrapport, vilken jag stödde mitt interpellationssvar på, inte bara innehöll kritik av den örebrolärares undervisning, som givit anledning till interpellationen. Rapporten innehöll också mycket superlativa omdömen om sagde lärares undervisning på det högre stadiet.

Jag anser det för den skull i rättvisans namn värdefullt att framhålla, att i rapporten också står, att generaldirektör Holmdahl och undervisningsrådet Lundblad haft enskilda samtal med alla dem av lektor Erikssons elever, som voro närvarande den dag, då inspektionen ägde rum. Av dessa samtal fick man det intrycket, att det var ett mycket betydande antal av eleverna, som voro i hög grad belättna med den undervisning som meddelades. Inspektionsförrättarna fingo av lärjungarnas redogörelser och av de egna iakttagelserna vid undersökningen det bestämda intrycket, att lektor Erikssons lektioner voro rediga, intressanta och lärorika, samt att de på det hela taget uppskattades, särskilt av de duktigare lärjungarna. På det högre stadiet överväga förtjänsterna hos lektor Erikssons undervisning alldeles bestämt. Det finns statistiska belägg för detta, vilket förtjänar att beaktas av dem, som intresserat sig för denna fråga. Eleverna kunna »välja till» de ämnen, som lektor Eriksson undervisar i, nämligen geografi och biologi. Det har visat sig att tillvalet av denna ämneskombination är dubbelt så stort vid högre allmänna läroverket för flickor i Örebro som vid övriga allmänna läroverk i landet. Vid inspektionen tillfrågades en del av lärjungarna om skälen till deras ämnesval. I första hand uppgavs som skäl det intresse, som ämnena biologi och geografi väckt, och först i andra hand hänsyn till de fordringar som gällde för inträde på de levnadsbanor de tillfrågade lärjungarna ämnade söka sig in på.

Jag har velat påpeka att bilden sålunda också har sina ljusa sidor. Detta ändrar dock icke mitt omdöme i någon punkt. Jag är fortfarande av den åsikten, att även en nitisk och skicklig lärare kan, framför allt på det ömtåliga mellanstadiet, vara till olägenhet för skolan just på grund av sin nitiskhet och de fordringar, han genom sin nitiskhet kan komma att uppställa. Herr Halléns inlägg här föranleder mig endast att bekräfta, att jag tror det viktigaste vi ha att göra för att komma till rätta med dessa ting är att ordna lärarrekruteringen på ett ändamålsenligt sätt.

Det har riktats en del kritik mot att den nuvarande chefen för ecklesiastikdepartementet ännu inte har satt i gång den utredning om lärarutbildningen, som på många håll påyrkats. Detta beror inte på att jag inte tror det är nödvändigt att göra en ordentlig genomgång av alla problem, som sammanhånga med lärarrekruteringen och lärarutbildningen. Det beror endast på att jag inte riktigt förstår hur jag skall kunna ge direktiv för en utredning om lärarutbildningsfrågan, innan jag har klart för mig vilka råd jag skall ge statsmakterna, när det gäller skolans utseende. Jag har sett så på denna sak, att det viktigaste inom den nu sittande skolkommissionen är att taga åtminstone preliminär ställning till alla de invecklade frågor, som nu äro under utredning. Men så fort detta är gjort, d. v. s. så snart man ser konturerna framför sig, kan jag försöka kammarens ledamöter, att en utredning om lärarnas utbildning skall igångsättas. Helst borde en sådan utredning komma till stånd redan under instundande vår. Vid en dylik utredning skola givetvis de problem, som här tagits upp av herrar Hallén och Swedberg, bli föremål för särskild observation.

Jag vill emellertid begagna detta tillfälle för att, som så många gånger förr, framhålla, att vår skola befinner sig i en bekymmersam situation. Ty samtidigt som vi vilja göra vår skola och våra lärare bättre och mera effektiva, kommer

Svar på interpellation. (Forts.)

ett våldsamt krav på nyanställningar av lärarkrafter att möta. Det blir under sådana förhållanden mycket besvärligt att överhuvud taget kunna sköta nyrekryteringen, även om vi få bibehålla de nuvarande standardfordringarna. Jag vill än en gång fästa uppmärksamheten på att enbart inom folkskolan måste statsmakterna vara beredda att inom de närmaste åren utöka antalet lärare med icke mindre än 5 000. Detta är ett problem, vars storleksordning bäst framgår av att vi för närvarande ha en lärarkår om sammanlagt 15—16 000 lärare. Det blir således en stor ansvällning, och den skulle komma att ske inom loppet av några få år. Denna utökning av lärarkåren kommer därtill att infalla under en period, då alla säga, att vi måste gå till botten med skolfrågorna och lärarutbildningsfrågorna.

Vi befinna oss således nu i en situation, sådan som jag här skisserat. Jag har velat begagna tillfället påpeka, att vi här komma att möta svårigheter, som vi gemensamt måste försöka bemästra.

Herr **Sefve**: Herr talman! Jag skall be att få rätta till ett missförstånd, som herr Hallén gjorde sig skyldig till. Herr Hallén talade om den pedagogiska utbildningen. Jag vill då nämna, att det finns ingen lärarkategori, som får en mer omfattande pedagogisk utbildning än läroverkslärarna. Antalet undervisningstimmar är för dem betydligt större än för många andra lärarkategorier. Problemet ligger här, som herr Hallén också antydde, på ett helt annat plan. Det gäller att undersöka hur man skall bära sig åt för att i god tid få till stånd en gallring av lärmaterialet. Men samma problem föreligger ju beträffande alla kategorier. Precis på samma sätt är det vid seminarierna. Man kan ju räkna ut hur många som komma in där och hur många som falla ifrån! På motsvarande sätt kan man undersöka hurudana förhållandena äro vid universiteten och provårsläroverken.

Dessa problem ha för åtskilliga år sedan varit föremål för utredning av en kommitté, som också framlade en del förslag. På det hela taget blevo kommitténs förslag gynnsamt mottagna av dem, som hade att yttra sig vid remissen. Jag vill också säga, att praktiska försök att lösa motsvarande problem gjorts i en hel del länder. Men man har ännu inte lyckats lösa problemen i fråga på ett tillfredsställande sätt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

*Vid remiss
av proposi-
tionen nr 120.*

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 120, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1946/47.

Därvid lämnade herr talmannen på begäran ordet till

Herr **Skoglund** i Doverstorp, som anförde: Herr talman! Den ordinarie tiden för propositioners avlämnande utgick i går, och Kungl. Maj:t har också begåvat riksdagen med ett flertal propositioner.

Såvitt jag har kunnat finna avlämnades dock icke någon proposition från socialministern. Men det har såväl i trontalet som i uttalanden från statsrådshäll varslats om många stora förslag från socialdepartementet. I Morgontidningen återges i dag ett uttalande av socialministern om folkpensioneringen. Socialministern säger där, att han räknar med att proposition i ärendet skall komma någon gång under april månad. Om jag har fattat riktigt, så finns det utom förslaget om folkpensionering också andra stora för-

Vid remiss av propositionen nr 120. (Forts.)

slag som väntas, t. ex. beträffande sjukförsäkring, bostadssociala utredningens förslag, förslaget om barnbidrag o. s. v. Vad som då alldeles särskilt måste intressera kammarens ledamöter är hur många av dessa förslag, som statsrådet verkligen avser att lägga fram under vårriksdagen, och vid vilken tidpunkt vi kunna vänta dem. Jag förstår mycket väl regeringens svårigheter att under ordinarie propositionstid kunna komma fram med dessa stora ärenden. Jag skall därför inte komma med något klander här. Men vad jag vill påtala alldeles särskilt starkt är den olägenhet, som måste uppstå för riksdagen, om dessa stora förslag avlämnas först långt fram i maj månad. Då få vi en ytterst forcerad utskottsbehandling av dessa stora och väsentliga frågor, och de skola då klubbas igenom på några få plena någon gång fram i juli månad. Detta kan inte vara någon önskvärd riksdagsbehandling. Jag vill därför vädja till socialministern, att han graderar frågorna efter angelägenhetsgraden och att han uppskjuter de ärenden, som icke kunna betraktas som alldeles nödvändiga att lösa vid vårriksdagen. Dessa inte absolut nödvändiga ärenden kunna ju i stället tagas upp i höst eller nästa år. Jag vädjar alltså till socialministern om att han inte pressar riksdagen på ett sådant sätt, att behandlingen av dessa frågor icke blir den mest riktiga och ändamålsenliga.

Vidare yttrades ej. Propositionen hänvisades till statsutskottet. Jämväl det av herr Skoglund inom kammaren avgivna yttrandet skulle överlämnas till utskottet.

Härpå föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts på kammarens bord liggande propositioner; och remitterades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 121, angående vissa byggnadsarbeten m. m. för försvaret;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 135, med förslag till lag om högsta domstolens sammansättning och tjänstgöring, m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 140, angående anslag till uppförande av byggnader för konserveringsforskning m. m.;

nr 144, angående disposition av behållningen å till anläggningar för oljelagring ovan jord anvisade reservationsanslag; och

nr 147, angående befrielse från viss betalningsskyldighet för varvsarbetaren Oscar Sigurd Andersson m. fl.

Vid härefter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts på bordet liggande proposition, nr 148, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 467) om viss begränsning av legitimation som tandläkare, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick förslaget till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 467) om viss begränsning av legitimation som tandläkare, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 149, angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 152, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 153, med förslag till lag om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk;

nr 154, med förslag till lag om tillägg till slutstadgandet i lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering;

nr 155, med förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande skadeståndsskyldigheten för förare av motorfordon, motorredskap och traktortåg, som tillhöra eller nyttjas av staten; och

nr 156, med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1938 (nr 318) om avbrytande av havandeskap, m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 157, angående anslag till kraftstation vid Jösseforsen m. m.; och

nr 158, angående inköp för telegrafverkets räkning av fastigheten Heimdal nr 1 i Stockholm;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 159, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 juni 1945 (nr 384) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna förfogandelagen m. fl. lagar; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 160, angående anslag för budgetåret 1946/47 till fornminnesinventering;

nr 161, angående iståndsättning av uthyrningsfastigheter vid Drottningholms slott; och

nr 162, angående anslag till sprängämnesinspektionen.

Vid härpå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 163, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 hänvisades propositionen, såvitt angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Slutligen föredrogos var efter annan följande å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 164, angående anslag till statens institut för folkhälsan för budgetåret 1946/47; och

nr 165, angående bidrag till barnhem;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 166, angående försäljning av två allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 167, angående temporär utsträckning av rätten för fiskefartyg att intaga gods från provianteringsfrilager i vissa städer;

till statsutskottet propositionerna:

nr 168, angående avstående från återkrav av vissa ersättningar för vård av krigsskadade;

nr 169, angående åtgärder i anledning av förgiftningsfaran vid gengasdrift; och

nr 170, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 172, med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350); och

nr 173, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassa-reserv;

till statsutskottet propositionerna:

nr 174, angående statsbidrag för anordnande av skolmåltider;

nr 175, angående anslag till anordnande av telefonkabel å bandelen Köping—Frövi m. m.;

nr 176, angående anslag till ämbetsbyggnad för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och luftfartsstyrelsen;

nr 177, angående utbyggnad av sinnessjukvården m. m.; och

nr 178, angående anslag till Omkostnader för lagring m. m. av gengaskol genom Svenska gengasaktiebolaget;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 179, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 kap. 13 § 3 och 4 mom. förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 180, angående förlagskredit till hästexportberedningen;

till statsutskottet propositionen, nr 181, angående anslag till Krigsrätterna: Avlöningar, m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 182, med förslag till viss ändring i gällande tulltaxa m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 183, angående anslag till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m. m.;

nr 184, angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; och

nr 185, angående anslag till Medicinalstyrelsen: Avlöningar m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 186, med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag);

till statsutskottet propositionerna:

nr 187, angående vissa anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.; och

nr 188, angående anslag till tillverkning av syntetiskt gummi;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 189, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 190, angående lån med statlig kreditgaranti åt den, som avlagt akademisk eller därmed jämförlig examen;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 191, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.; och

nr 192, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 1—6 mom. och 3 § 1 mom. lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar;

till statsutskottet propositionerna:

nr 193, angående fortsatt statsgaranti för exportkredit; och

nr 194, angående reglering av anställnings- och avlöningsförhållandena för folkskolans överlärare m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 195, angående pensionsreglering för folkskolans överlärare;

till utrikesutskottet propositionen, nr 196, angående medgivande att vidtaga de åtgärder, som erfordras för Sveriges anslutning till Förenta Nationerna;

till statsutskottet propositionen, nr 197, angående vissa byggnadsarbeten m. m. för länsstyrelserna;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 198, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom;

till statsutskottet propositionen, nr 199, angående anslag till konjunkturinstitutet för budgetåret 1946/47;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 200, angående förslag till lag om radioanläggningar m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 201, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

till statsutskottet propositionen, nr 202, angående lån till Aktiebolaget Stads-
holmen;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 203, angående förslag till förordning om ändrad lydelse av 23 § 1 och 2 mom. vägtrafikstadgan den 23 oktober 1936 (nr 562);

till statsutskottet propositionen, nr 204, angående anslag till lastkommittén i New York för budgetåret 1946/47;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 205, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt;

till statsutskottet propositionerna:

nr 206, angående anslag till uppförande av ett radiohus i Stockholm; och

nr 207, angående disposition av fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 208, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens konferens år 1945 vid dess tjugosjunde sammanträde fattade beslut; samt

till statsutskottet propositionen, nr 209, angående anslag till landsfogdarna m. fl. för budgetåret 1946/47.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den på bordet liggande motionen nr 411 av herr *Kempe m. fl.*

§ 6.

Föredrogs den av fru *Rönn-Christiansson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, angående förbud för lärare vid folkskolorna att tilldela barn kroppslig åga.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckta motioner med förslag till ändrad lydelse av § 72 regeringsformen och § 73 riksdagsordningen.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om sänkning av valbarhetsåldern vid val till riksdagens första kammare.

Uti en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 69, av herr *Linderot* hade hemställts, »att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i riksdagsordningen, att valbarhetsåldern blir densamma för riksdagens bägge kamrar».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Min partikamrat herr *Linderot* i första kammaren har väckt en motion, som syftar till att sänka valbarhetsåldern i första kammaren till samma nivå som gäller för andra kammaren, nämligen från 35 till 25 år. Konstitutionsutskottet, som yrkar avslag på denna motion, erinrar om att denna valbarhetsbestämmelse för första kammaren tillhör de stadganden, som en gång i tiden avsågo att skapa en karaktärsskillnad mellan de båda kamrarna. De övriga karaktärsskiljande momenten utgjorde, som utskottet framhåller, beträffande första kammaren: valbarhetscensus, arvodeslöshet, längre mandattid, successiv förnyelse, indirekta val, förrättade av landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som icke deltaga i landsting, samt graderad röstskala, tillämpad vid valen till dessa församlingar.

Numera ha ju en del av dessa stadganden slopats. Konstitutionsutskottet erinrar om att valbarhetscensus, som monopoliserade riksdagen för de välbärgade, stora inkomsttagarna, har slopats. Detsamma är förhållandet med arvodeslösheten, som hade samma syfte. Och den graderade röstskalan har ju numera också försvunnit. Däremot finns det andra skiljaktigheter kvar. Jag skulle här vilja erinra om vad som var själva orsaken till och syftet med att man uppställde sådana skiljaktigheter mellan de båda kamrarna.

Justitiestatsministern *De Geer*, vilken år 1865 framlade den proposition, som ledde till avskaffande av ståndsriksdagen och till införande av det ännu gällande tvåkammerssystemet, fastställde, att man skulle skapa en karaktärsskillnad mellan de båda kamrarna. Denna skulle innebära, att första kammaren skulle »trygga bildningens och förmögenhetens talan». Man skulle bygga upp riksdagen med tanke på det som var bestående 1865. Och *De Geer* såg som garanti för att vinna den önskade karaktärsskillnaden — vilken konstitutionsutskottet tydligen är angelägen om att slå vakt om, även om det inte utsäges direkt — detta stadgande om de olika förfaringssätten för respektive kamrars bildande, d. v. s. de indirekta valen till första och de direkta valen till andra kammaren. *De Geer* tillmätte alltså valsättet den avgörande betydelsen för att fastställa karaktärsskillnaden mellan de båda kamrarna. Han ansåg de redan införda spärarna tillräckliga för att göra första kammarens ledamöter till, som det heter, »uttryck för ett upplyst tänkesätt». Det bör kanske vara en påminnelse för oss, som i dag tillhöra andra kammaren, att se vad som icke betraktades som tänkbart i samband med dess sammansättning.

Justitiestatsministern *De Geer* fäste också vikt vid 35-årsgränsen. Han säger, att »i de stadgade valbarhetskategorierna borde i allmänhet den högre bildningen och den mera omfattande erfarenheten vara att söka». Han ansåg slutligen att »arvodeslösheten borde bereda åt första kammaren ett i sann mening aristokratiskt element».

Förre statsministern *Edén* uttolkade i sin bok, Svenska Riksdagen 500 år, *De Geers* och de dåvarande lagstiftarnas mening med denna karaktärsskillnad

Motion om sänkning av valbarhetsåldern vid val till första kammaren.

Motion om sänkning av valbarhetsåldern vid val till första kammaren.

(Forts.)

så, att de ansågo garantierna för ideella kvalifikationer ligga i hög inkomst eller förmögenhet. Och jag erinrar om, att de prästerliga reservanterna vid 1863 års riksdag på sin tid formulerade avsikten med en sådan karaktärsskillnad mellan kamrarna såsom »penningens rätt att bilda första kammaren och göra den till ett plutokratiskt element». Det var alltså som sagt ett slags förmögenhetskonservatism som låg bakom det ideella betraktelsesättet och bakom dessa strävanden att åstadkomma karaktärsskillnad mellan första respektive andra kammaren. Nu har, som konstitutionsutskottet erinrar om, senare tiders riksdagar modifierat dessa karaktärsskillnader. Vid 1918 års riksdag konstaterade exempelvis dåvarande statsministern — det var väl herr Edén, om jag minns rätt — att det nya författningsförslag, som då framlades, innebar ett närmande mellan kamrarna och ett utplånande av en del av de tidigare skillnaderna. Som bekant slogs högern då för bevarandet av de tidigare skiljaktigheterna och lyckades också få igenom bestämmelsen om 8 års mandattid för första kammaren. Man torde betänka, att redan på ständsriksdagens tid uttalats, att mandattiden för första kammaren borde vara fyra år eller liksom för den andra. Det har ju varit vår uppfattning liksom också socialdemokraternas tidigare, att första kammaren är en kvarleva från ett förgånget, och att dess syfte är att utgöra en spärr mot folkviljans verkställande, i vart fall mot dess skyndsamma verkställande. Första kammaren skulle vid sin tillkomst överta adelns och prästeståndets funktioner såsom ett slags politiskt konserveringsorgan med uppgift att begrava alla nya idéer. Den har tidigare gjort det. Den var mycket omstridd i den svenska politiken kring sekelskiftet och långt in på det nya seklet. Den har faktiskt framstått såsom ett slags plutokratiens organ. Därför har den också i alla olika skeden av riksdagens senare utveckling bekämpats åtminstone av de element, som räkna sig till vänstern. Först när vänstern blivit konservativ, d. v. s. när den fått en tillräckligt stark position i första kammaren, har den modererat sin uppfattning i detta avseende. Det är ju en nästan komisk syn att konstitutionsutskottets socialdemokrater slå sig samman med De Geers nutida efterföljare när det gäller vakthållningen kring vad man kallar första kammarens särskilda karaktär. Det är ju möjligt att i realiteten denna åldersskillnad icke spelar så stor roll, fast jag har för mig, att den hindrar partierna från att tillföra riksdagen en del yngre expertis, som skulle kunna utöva ett nyttigt inflytande på riksdagsarbetet. Dessutom föreställer jag mig ju, att när vi nu ha professorer i 25-årsåldern, som bestigit vetandets högsta höjder, det på dem måste göra ett ganska komiskt intryck, att de icke skulle anses värdiga att, för att nu återvända till 1865 års ålderdomliga språk, »föra bildningens talan i första kammaren». Jag inbillar mig, att vår akademiska elit i dessa åldrar upp till 35 år icke känner sig så särskilt imponerad av den diskvalifikationsregel, som här uppställs för den att kunna inträda i första kammaren. Redan nu finns det ju i statens tjänst en kategori av medborgare, som anses förbrukade vid 35 års ålder. De kanske kunna trösta sig med, att när de icke längre anses vara fysiskt värdiga att vara i statens tjänst de dock ha en kvalificerad ålder för att kunna bli lagstiftare i riksdagens första kammare. Vi för vår del ha icke uppställt förslag att man nu skall slopa den enligt min mening ganska betydelselösa första kammaren. Vi anse nämligen, att de politiska förutsättningarna saknas för en sådan framstöt. Vi äro nämligen ganska övertygade om, att socialdemokratien numera kommer att slå vakt om första kammaren. Vi ha därför bara ställt en mindre fråga och sålunda föreställt oss, att de ursprungliga avsikterna med denna kvalifikationsskillnad kamrarna emellan i dag sakligt icke kan försvaras. Vi skulle finna det fullständigt orimligt, om social-

Motion om sänkning av valbarhetsåldern vid val till första kammaren.

(Forts.)

demokraternas majoritet i första kammaren skulle gå emot åsiktsfränderna i andra kammaren i viktigare frågor eller gå emot den nuvarande regeringen. Vi tro icke att man numera på allvar skulle kunna försvara de ursprungliga motiven för att första kammaren skall vara ett konserverande aristokratiskt element. Vi mena att detta skulle vara ganska orimligt med tanke på vår tids uppfattning om demokratien och om det parlamentariska styrelsesättet, om nu första kammaren skulle tillskrivas uppgiften att vid behov sabotera folkviljan, vilket ju tydligen var den ursprungliga meningen med densamma. Därför mena vi, att det icke finns några ur demokratisk och parlamentarisk synpunkt hållbara skäl för den karaktärsskillnad, som konstitutionsutskottet vill uppehålla. Vi vilja alltså icke hurra för den lilla skillnad, som i det avseendet finns mellan kamrarna, utan vi vilja avskaffa densamma såsom varande både meningslös och farlig. Vi tro att ju förr vi få bort denna s. k. karaktärsskillnad, desto förr kommer det att stå klart att första kammaren är en onödig och dyrbar institution, som icke utgör någon garanti för en bättre behandling av de olika politiska frågorna. Vi ha också ansett, att det icke finns något skäl för att på sätt som nu sker diskvalificera tio fullt myndiga årsklasser, förresten de årsklasser, som räknas till de mest produktiva.

Utskottet har för sin del undvikit att utveckla någon argumentation för sitt avslagsyrkande. Det refererar den tidigare behandlingen av ärendet och anför för sin egen del, att bärande skäl saknas för ett genomförande av en sådan här liten reform. Ja, man vet ju icke vad utskottet menar med bärande skäl, men man kan i vart fall säga, att utskottet självt icke anfört ett enda bärande skäl för bevarandet av denna skillnad mellan kamrarna. Det skulle vara mycket intressant att få höra utskottets talesman göra ett försök att reparera utskottets försummelse i detta avseende. Vi ha ju nyligen sänkt valbarhetsåldern vid val till första kammaren genom att sänka åldern för valbarhet vid landstingsmannaval. Jag tycker att det beslutet, som innebär att man jämställer väljarna när det gäller val till första kammaren, som ske indirekt, och till andra kammaren, som ske direkt, logiskt kräver att man också sänker valbarhetsåldern vid val till första kammaren så att den kommer i nivå med den för andra kammaren gällande. Det finns enligt mitt sätt att se icke något principiellt skäl för att vidmakthålla den skillnad, som nu finns i det avseendet, men väl åtskilliga skäl, som kunna åberopas för slopandet av denna skillnad.

Här har nu ett enhälligt konstitutionsutskott i enlighet med gammal praxis vänt sig mot det nya som föreslås. Då jag emellertid tycker, att förslaget betyder en förnuftig liten reform, som jag är övertygad om förr eller senare kommer att falla framåt i den åsyftade riktningen, vill jag, herr talman, för min del yrka bifall till den motion, som avlämnats i frågan.

Herr **Hallén**: Herr talman! När man lyssnade till herr Hagberg i Luleå, kunde man knappast undgå en känsla av att han talade å dragande kall och ämbetets vägnar. Man skulle ju eljest kunna tycka, att denna reform, vilken han själv betecknade såsom relativt liten men som dock måste sikta till en rad andra reformer innebärande en ändring av våra grundlagar, borde ha föranlett den ärade talaren att lägga i dagen en något större entusiasm. Därav märktes emellertid föga. Varpå kunde nu detta bero? Jag tror att det har sin grund i att han kämpar mot vålnader från det förgångna. Han grävde upp gamla kommentatorer från 70 år tillbaka i tiden, Louis De Geer och andra, och han talade om »det plutokratiska elementet i första kammaren» och om första kammaren såsom hemvist för »upplysta tänkesätt», precis som

Motion om sänkning av valbarhetsåldern vid val till första kammaren.

(Forts.)

om utskottet velat göra dessa uttryck till sina, eftersom vi icke kunnat gå med på detta reformprojekt. Han efterlyste vilka våra bärande skäl för avslag varit. Det hela är mycket enkelt, det är bara detta att vi icke någonstades — fränsett hos motionären — kunnat uppspara någon slags opinion ute i landet, som kräver en justering av denna åldersgräns. Hade det funnits en sådan opinion, skulle man mycket väl kunnat överväga om valbarhetsåldern borde sänkas, exempelvis till 30 år eller något sådant. Det hela verkar som om motionären funnit läget på motionsmarknaden något svårt och fältet avbetat men ändå ansett, att alltid kunde man väl väcka en motion, så att även konstitutionsutskottet finge sig en påminnelse. Man har tagit upp den här saken utan att ha kunnat visa, att det finns någon opinion bakom yrkandet. Nu undviker naturligtvis icke herr Hagberg i Luleå att efter gammalt gott recept ge socialdemokraterna en liten giftampull; de slå naturligtvis vakt kring första kammaren, de ha stelnat till och förborgerligats — det var annat förr i världen. Detta hans tal tillmäta vi icke den ringaste betydelse. Vi ha icke alls slagit vakt om första kammaren. Vi mena, att om man skall ta upp till behandling spörsmålet om enkamarsystemet skall det ske därför att det finns en utbredd opinion bakom ett sådant krav. Men då skall också hela frågan upp och icke bara en liten detalj som den om valbarhetsåldern skall vara 35 år eller icke. Då kan man lika väl fråga sig, om man icke också skall ta upp frågan om en revision av den 8-åriga mandattiden eller kanske ännu hellre frågan om det indirekta valsättet. Det är med andra ord ingen mening i att man liksom bryter loss en sådan här liten detalj, utan att man samtidigt överväger om hela principfrågan — en- eller tvåkamarsystem? — är så pass aktuell i folkets medvetande, att frågan bör tas upp. Vi ha icke alls, herr Hagberg i Luleå, försvurit oss åt något sådant som ett bibehållande under alla förhållanden av tvåkamarsystemet; den frågan står fortfarande öppen. Men ett sådant här plöttrande med detaljer vilja vi avböja.

Herr Hagberg i Luleå sade vidare något om att 1918 den dåvarande statsministern, sedermera landshövding Edén, framhållit, att man genom de då vidtagna reformerna på detta område kommit därhän, att kamrarna närmast sig varandra. Ja, detta är mycket riktigt, men då frågar man sig: skall detta närmande fortsätta så långt, att all slags skillnad försvinner? Men skola vi ha två andra kammare, kunna vi lika så gott ta bort även de två andra särdragen i första kammarens sammansättning. Skola vi överhuvud taget ha två kamrar? Det vilja antagligen icke herr Hagberg och hans meningsfränder. Hela resonemanget visar, att man kommer tillbaka till det egentliga spörsmålet eller frågan om en- eller tvåkamarsystem. Men det problemet griper man sig icke an med på det sätt, som här föreslagits.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! Under de sista 5 à 6 åren ha en hel del mindre förändringar vidtagits i våra grundlagar. Ingen av dessa förändringar har haft någon större praktisk betydelse; det kan nog sägas. Man kan emellertid säga, att de betytt en viss uppsnygning i hithörande författningsbestämmelser, och att de förändringar, som skett, legat i linje med en demokratisk uppfattning.

Jag tycker nog för min del, att detta förslag om sänkning av valbarhetsåldern vid val till första kammaren är av ungefär samma sort som en del av de andra mindre förändringarna i våra författningsbestämmelser på detta område. Föreliggande förslag har icke heller någon större praktisk betydelse, och det är

Motion om sänkning av valbarhetsåldern vid val till första kammaren.
(Forts.)

väl icke så underligt att folket ute i landet icke bildat opinion kring en sådan här fråga, som ju knappast är av den storleksordningen att den observeras i någon högre grad. Men även om frågan icke är stor från praktisk synpunkt sett, och man därför icke kan komma dragandes med några sådana där förkrossande starka argument för genomförandet av en förändring, så tycker jag dock för min del, att än värre är att man mobiliserar något som helst argument mot den föreslagna sänkningen av valbarhetsåldern vid val till första kammaren. För karaktärsskillnaden mellan kamrarna tror jag icke att förslaget kommer att betyda någonting. Med tanke på medellivslängden hos vårt folk betyder åldersstrecket 35 år vid dessa val säkert ingenting för karaktärsskillnaden kamrarna emellan. Man skulle behöva ha en valbarhetsålder vid 50 eller 55 år, om man skulle få det gubbvälde, som man tidigare i vissa fall menade att det borde vara. Jag tycker nog att det finns vissa skäl för att vidta en ändring sådan som den föreslagna. Kan det nämligen icke tänkas, att vi inom dessa 10 yngre åldersklasser ha en och annan person, som borde kunna bli vald till första kammaren, passa mycket bra där och göra en insats? Om vi kunde få in 10 à 15 stycken — det är väl maximum — duktiga representanter för dessa åldersklasser, skulle det icke vara en ganska bra komplettering av den uppsättning äldre personer, som nu finns och som alltid kommer att finnas i första kammaren? Vidare finns det ju på sätt och vis ett alldeles särskilt skäl för att man skall släppa fram en och annan yngre person till första kammaren, nämligen att det i själva verket icke är så lätt att komma in i andra kammaren. Det fordras med andra ord ett politiskt grovarbete och en särskild politisk ställning inom den breda valmanskåren för att vederbörande skall kunna komma in i andra kammaren, och detta gör att det icke är så lätt för personer i de allra yngsta politiska årgångarna att bli andrakammarledamöter. Om det nu finns en och annan duktig person i de ifrågakvarande åldersklasserna, så varför skulle man hindra våra valkorporationer, landstingen och stadsfullmäktige i de större städerna i detta fall att välja fritt även inom dessa åldersklasser. Varför skulle man egentligen hindra det? Skulle på något som helst sätt några olägenheter kunna uppstå genom att man gav våra valkorporationer frihet att välja inom samma breda åldersram som till andra kammaren? Jag har för min del mycket svårt att fatta att några bärande skäl skulle kunna anföras emot detta.

Gentemot vad utskottets ordförande herr Hallén säger, att man inte vill plott-ra med detaljer och att det inte kommit fram någon större opinion i denna fråga, så ha vi ju putsat på detaljer på det ena området efter det andra utan att det egentligen varit någon så märkvärdig opinion i landet där heller. Om denna sak verkligen är förnuftig, är det ingenting som hindrar att man genomför en sådan förändring, och jag ber för min del, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag vill i anledning av vad konstitutionsutskottets ordförande här anført ge några repliker.

Man kunde av den ena delen av hans anförande få det intrycket, att han — och väl utskottet också — inte hade något emot att frågan togs upp i hela sin vidd. Han sade sig vara beredd att diskutera åtskilligt av de skillnader som finnas, exempelvis om det indirekta valsättet, om den åttaåriga valperioden o. s. v. Men i ett annat sammanhang ställer han sig på den ståndpunkten, att det bör vara en skillnad mellan dessa båda kamrar, och han frågar, hur mycket närmande som man egentligen bör gå in för härvidlag. Skillnaden finnes ju här. Jag anser inte att den väsentliga skillnaden ligger eller bör ligga i detta åldersstreck, och när jag refererade hur upphovsmannen till

Motion om sänkning av valbarhetsåldern vid val till första kammaren.
(Forts.)

den proposition, som gav oss tvåkammerssystemet, såg på denna sak, ville jag söka visa, att åldersskillnaden tillmätte han inte någon egentlig roll för att konstituera karaktärsskillnaden, utan det var framför allt valsättet, som han ville framhålla som den största skillnaden. Åldern anför han i helt andra sammanhang och närmast ur den synpunkten att han menade att människorna äro mera mogna vid 35 års ålder än vid 25. Man kan alltså mycket väl ta bort denna alldeles onödiga, omotiverade och otidsenliga spärr för 10 årsklasser utan att därför riskera att den verkliga skillnaden mellan första och andra kammaren försvinner: den som bestämmes av det indirekta valsättet och längden på mandattiden och kanske inte minst av att det behövs styvt tre riksdagsmän i andra kammaren för att i voteringar och i det praktiska riksdagsarbetet väga upp två förstakammarledamöter, Jag menar därför att frågeställningen, hur mycket man skall närma de båda kamrarna till varandra, är i detta sammanhang meningslös.

Jag vill understryka vad jag tidigare sade, att om man avskaffade dessa s. k. karaktärsskiljande bestämmelser, man ju på längre sikt vunne att det blir klart för alla, att första kammaren är en fullständigt onödig institution, att den bara betyder en byråkratisering och ett extra tryck, försenar arbetet och komplicerar i onödan, kanske inte så mycket i de större frågorna men ändå, och att det är en onödig, fördyrande organisation, som man gärna kan avskaffa.

Jag vill säga herr Hallén, att det är inte alls å dragande kall och ämbetets vägnar som jag talar. Det är ingen stor sak, men det är en förnuftig sak, och jag tvivlar inte på att när denna fråga aktualiseras — och den aktualiseras bland annat genom en sådan här liten riksdagsdebatt — så kommer man nog ganska lätt att vinna förståelse ute i landet för saken.

Om jag förstod herr Hallén rätt, var det egentligen därför att det inte fanns någon opinion ute i landet som man icke kostat på ärendet någon mera ingående behandling ifrån konstitutionsutskottets sida. Ja, det är ju fallet med många framstötter, som gjorts och göras här i riksdagen, att det i och för sig kanske inte finns någon opinion eller någon allmän uppmärksamhet utanför riksdagen riktad på en viss fråga, vilket inte hindrar att ett utskott kan ingå på den i både positiv och negativ mening och taga ställning för eller emot.

Sedan vill jag bara göra det påpekandet, att jag har aldrig i mitt första anförande sagt, att socialdemokratiens som jag anser mera positiva inställning till första kammaren beror på att den har förborgerligats, utan jag har använt det uttrycket, att man har blivit mera konservativ i olika frågor, och om man konstaterar att en socialdemokrat är konservativ, när det gäller t. ex. riksdagens arbetsformer eller olika sådana spörsmål, så är det i och för sig intet försök att karakterisera vederbörande som borgerlig. Jag har överhuvud taget inte blandat in den frågan i saken. Att som konstitutionsutskottets ordförande ställa frågan så, att det skall vara allt eller intet för att det skall vara någon mening med det hela, tycker jag är ett överslag. Inte ens vi, som väl borde vara mera benägna för att härvidlag kräva rent bord, ha gått så långt. Ett steg i sänder på detta område ha vi velat ta. Jag får dock säga, att om det skulle visa sig att det finns en stämning inom socialdemokratien att genomföra den gamla socialdemokratiska agitationsparollen att slopa första kammaren, då komma vi verkligen att med stor glädje hjälpa till därvidlag. Men så står ju inte frågan nu.

Herr talman! Då det är vissa tekniska svårigheter för att framställa proposition på det förslag, som jag ställde, vill jag föreslå att riksdagen beslutar återremittera ärendet till konstitutionsutskottet.

Motion om sänkning av valbarhetsåldern vid val till första kammaren.
(Forts.)

Herr **Hallén**: Herr talman! Detta är en invecklad situation. Nu har den siste talaren begärt återremiss av saken, och så har han fått ett litet medhåll av en folkfrisinnad representant, som yrkat bifall till motionen.

Emellertid skulle jag vilja säga till de två herrar, som funnit varandra på den punkten, att ni tala om en sänkning av valbarhetsåldern till första kammaren precis som om det skulle betyda att det bleve yngre ledamöter i första kammaren, om man sänkte valbarhetsåldern. Det finns en part, som ni glömt att räkna med här, och det är valmanskåren. Vi ha i konstitutionsutskottet gjort upp en statistik som visar, hur den, nämligen vår valmanskår, betar sig i detta avseende. Om vi hålla oss till första kammaren så har beklagligt nog medelåldern stigit från 52,1 år 1922 till 57,6 i fjol. Det är inte alls någon önskvärd utveckling, det äro vi nog alla oavsett partitillhörighet ense om. Vad det kan bero på vill jag inte yttra mig om. Någon viskade nyss i mitt öra, att det kanske hänger samman med att en del landsting ha den vanan, att när vissa landstingsmän tjänat många år, så placeras de i första kammaren. Jag vet inte, om de kommunistiska landstingsmännen tänka göra likadant i framtiden, men härav se vi, att om valbarhetsåldern sänkes till 25 år, vi ändå inte få en enda så pass ung ledamot.

Här sade herr Svensson i Ljungskile: tänk ändå, om vi kunde sänka valbarhetsåldern till 25 år och få in en del ungdomar mellan 25 och 35 år! Det vore förfärligt trevligt! Men vad ha vi för garantier för detta, när inte landstingen välja sådant folk? Jag kan tala om att 1922 fanns det 9 ledamöter i första kammaren, som voro mellan 36 och 39 år. För närvarande finns det ingen, ty ingen är yngre än bortåt 40 år, och vad hjälper det då, om vi få ned åldersgränsen till 25 år, när man inte väljer dessa ungdomar, som naturligtvis böra bilda ett inslag även i första kammaren.

Jag skulle vilja säga till herrarna ett litet ord även beträffande andra kammaren. Där ha vi sett samma tendens. Där har medelåldern stigit från 47,9 år 1922 till för närvarande 52,7. Jag vill också säga herr Hagberg i Luleå, att man skall inte tala om rep i hängd mans hus. Hur förhåller det sig med det kommunistiska partiet självt? Hur tillgodose ni de ungdomliga synpunkterna? Medelåldern för kommunisterna här i kammaren är f. n. 46 år! Varför sätta ni inte in 25-åringar själva, kan man fråga sig.

Det ser ut som om valmanskåren själv inte vill sätta in mera ungdom i riksdagen, och det är mycket beklagligt, men inte vinner man något med att införa i grundlagen en till 25 år sänkt valbarhetsålder, om ändå ingen under 35 år blir vald. Då förfelas ju fullständigt en sådan reform.

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! De siffror som utskottets ärade ordförande nu har anfört både beträffande första och andra kammaren visa ju, vad jag förut för min del länge har varit fullständigt på det klara med, nämligen att gubbväldet står sig mycket bra utan några konstitutionella garantier.

Om det nu är på det sättet, att det är så svårt att få fram ungt folk både i första och andra kammaren, att ungdomen alltid kommer att vara under-representerad — och det kommer den nog alltid att vara, ty det är inte så lätt för unga människor att slå sig fram till sådana poster — varför skall man då ha kvar några konstitutionella restriktioner emot den ungdom, som har så svårt att komma fram? I själva verket är det lättare att placera en ung människa i första än i andra kammaren, därest nu valkorporationerna skulle komma på idén att göra det. Då tycker jag att den friheten bör man kunna ge

Motion om sänkning av valbarhetsåldern vid val till första kammaren.

(Forts.)

valkorporationerna. Om de sedan inte använda den, är det ju en sak, som vi i denna ordning inte kunna göra någonting åt, utan det är en sak, som man får behandla i andra sammanhang, ifall man vill påverka utvecklingen vidare.

Anledningen till att jag begärde ordet var emellertid att jag hörde, att man inte kan ställa ett yrkande på direkt bifall till motionen, då någon lagtext inte finns utformad, utan att man, om man vill stödja motionen, får gå på återremiss. Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till därom framställt yrkande.

Herr Thorell: Herr talman! Den historik som herr Hagberg i Luleå lämnade kammaren kunde ju ha sitt intresse: den friskade upp i minnet en del saker som vi tidigare läst litet var men kanske glömt. Jag tyckte emellertid den var ganska onödig i detta sammanhang, då de förhållanden han berörde inte alls, som utskottets ärade ordförande redan framhållit, äro aktuella och inte längre kunna ha någon som helst inverkan på de ärenden vi här behandla. Det är knappast mödan lönt att öda tid på sådana saker, ty vilja vi kunna vi undersöka dessa frågor själva.

Det var några ord av herr Hagberg i hans första anförande som föranledde mig begära ordet. Han sade, att man skulle sätta in yrkesexpertis i första kammaren, och nämnde i det sammanhanget att någon hunnit bli professor redan i 25-årsåldern — vilket skulle vara ett bevis för att människan redan då hade stor erfarenhet. Ja, herr talman, jag tror nog att svenska folket undanber sig att få en 25-årig professor till representant i någondera kammaren. Vederbörande i all ära, men han hade säkert offrat hela sin ungdomstid med att uteslutande ta sikte på en enda sak: det ämne han blivit professor i. Han hade säkerligen inte hunnit skaffa sig någon som helst erfarenhet i de mångskiftande ärenden vi här ha att behandla. Jag tycker därför det var ett ganska dåligt exempel herr Hagberg tog, och jag är för övrigt övertygad om att mitt omdöme passar in även på många andra unga i vårt samhälle. Vi ha under de första tiotalen år efter femtonårsåldern ett så pass intensivt intresse av — om vi överhuvud taget äro intresserade av något — att söka bilda ett underlag för vår vidare framkomst i livet, att vi inte alltid hinna med att skaffa oss så värst stor erfarenhet av de allmänna synpunkter som här göra sig gällande. Det är först sedan vi skaffat oss en smula fast mark att stå på — i fråga om vår ekonomi, vårt yrke, o. s. v. — som vi börja på att undersöka hur det ser ut i vårt samhälle och börja arbeta på att få mer av den allmänbildning, som behövs för det yrke vi här ha, herr Hagberg. Jag vill härmed naturligtvis inte påstå att inte enstaka ungdomar kunna hinna studera en hel del, men det gäller inte i allmänhet.

Herr ordföranden i konstitutionsutskottet har redan påpekat en sak som jag annars tänkt närmare beröra. Jag har också gått igenom katalogerna, och av dem framgår, som herr Svensson i Ljungskile sade, att det är svårt att komma in i riksdagen i riktigt unga år. Men detta beror väl också därpå att valmännen först vilja se vad en karl eller en kvinna duger till och vad vederbörande uträttat. Man väljer inte en person för att vederbörande ser trevlig ut — det kan ju möjligtvis en karl också göra någon gång — eller av den orsaken att han eller hon vid ett möte eller en offentlig sammankomst av något slag kan hålla ett lätt och trevligt anförande, utan därför att den, som man vill ha till representant, hunnit uträtta något. Det är dock så, herr Hagberg att det är sällan vi hinna uträtta så mycket innan vi bli 35 år. Jag antar att detta är förklaringen till, att det är ganska svårt att tidigt komma in i riksdagen.

Herr Svensson i Ljungskile sade något som var ganska roligt. Han yttrade,

Motion om sänkning av valbarhetsåldern vid val till första kammaren.
(Forts.)

att detta var en mycket liten fråga, och därför skulle vi inte resa något motstånd. Skulle vi införa den principen i riksdagen i fråga om alla möjliga struntsaker, som likväl ingrepe på olika områden, skulle vi få en ordentlig villervalla, om alltså inte utskottens sin skyldighet likmätigt skulle avstyrka och kamrarna avslå dylika förslag.

Jag tror inte vi behöva offra mer tid på detta. Jag biträder, herr talman, utskottets förslag om avslag på den föreliggande motionen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet för ny behandling; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om förkortning av tiden för hemligstämplande av vissa allmänna handlingar.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om viss ändring av 14 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Motion om ändring av 14 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Osterman**: Herr talman! Då en läkare och därtill en sinnessjukläkare tar till orda i denna fråga, förmodar jag, att han redan från början kan vänta sig att bli betraktad med en viss misstänksamhet. Men i egenskap av motionär vågar jag ta kammarens tid i anspråk några minuter.

Det är ju så, att vi de senaste åren fått läsa många böcker och kanske se än flera filmer, som handla om de s. k. männen i vitt. Nästan undantagslöst har det förut rört sig om skildringar från kroppssjukhusens värld. Vi ha sett underbart skickliga och underbart manliga kirurger, som genom djärva operationer räddat hopplösa fall, och läkarna ha varit omgivna av förföriskt söta sköterskor. Jag kan inte påstå, att vi läkare med så synnerligen stor förtjusning ha sett på dessa romantiserade och ofta osakliga skildringar av vad vi betrakta som vårt enkla vardagsarbete. Men de allra sista åren ha vi fått skildringar från sinnessjukhusmiljöer som gå i en helt annan stil. Rollfördelningen är nu en helt annan, men tendensen lika chargerad och onyanserad. Nu tilldelas läkarna och vårdpersonalen bovarnas roller, och den ädle hjälten är vanligen den straffriförklarade psykopaten, som genom omständigheternas olyckliga spel råkat i konflikt med samhället och därmed den s. k. härskande psykiatrien. Av någon aldrig utredd anledning motarbetar denna i fortsättningen den på sjukhus intagne patientens lofvärda ansträngningar att som en nyttig medborgare återinträda i samhället. Den sjukas erfarenheter från sjukhuset äro i allmänhet av makabraste slag. Läkarna äro i bästa fall likgiltiga för den sjukas öde eller direkt fientliga. Vårdpersonalen är okunnig och brysk, och övergrepp och misshandel tillhöra ordningen för dagen. Detta är sanningen, sådan den uppfattas av den psykopatiska patienten.

Det finns nu inom ett samhälle alltid personer, som äro villiga att absorbe-

Motion om ändring av 14 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar. (Forts.)

ra och kanalisera allt möjligt missnöje, som riktar sig mot offentliga institutioner. Hit räknar jag givetvis inte de lojalt arbetande tidningsmännen, vilkas viktiga funktion att vara allmänhetens ögon och noggrant följa misstag och övergrepp på samhällslivets område man måste värdesätta högt. Nej, jag menar den lilla grupp av människor, som genom sin själsfrändskap med de kverulerande mer än andra äro disponerade att ta för gott alla hårresande historier som berättas. I det sammanhanget, herr talman, skulle jag vilja omnämna, att det finnes en förening med det ur min synpunkt egendomligt klingande namnet »Föreningen för psykiskt sjukas väl», som utgör centralen för den förtalskampanj mot sinnessjukvården och dess utöware, som bedrivits sista året. Jag sitter inne med vissa fakta beträffande denna sammanslutning, men att närmare ingå härpå ligger utom ramen för min uppgift. Av ett visst intresse kanske det kan vara, att i föreningens ledning de straffrifyrkklarade psykopaterna äro väl företrädda.

Emellertid är det inte min avsikt att här föra vare sig läkarnas eller sinnessjukvårdspersonalens talan. Vi äro ganska ovana vid att få tack för vårt föga romantiska arbete, och tillfredsställelsen att se 40 å 50 procent av våra patienter tillfriskna eller förbättras så mycket, att de åter bli arbetsföra, är den bästa belöningen. I det sammanhanget skulle jag vilja visa på att patienterna själva i allmänhet tyckas uppskatta detta arbete mera än de, som utge sig som deras litterära företrädare, eftersom vid de stora sjukhusen minst 50 procent frivilligt på egen ansökan söka vård. Det är alltså inte fråga om att tala i egen sak; här stå större intressen på spel. De litterära och filmatiska alster, som kommit sista åren, med motiv från sinnessjukhusen, ha utgivit sig för att vara verklighetsskildringar, och i vissa fall har det kunnat konstateras, att till grund för skildringen legat ett verkligt fall, att miljö och personer tyda på att ett bestämt sjukhus åsyftas och att en rad yttre detaljer i händelseförloppet möjliggör identifiering av den ifrågavarande miljön. Om en sådan skildring, i den mån den är förljungen och förvanskad, får stå oemotsagd — och här godtar allmänheten inte allmänna deklARATIONER från sjukvårdens sida — och om genren kommer att odlas år efter år, så uppstår en fara, som vi inte skola underskatta, för att allmänhetens förtroende till sjukvården och dess utöware kommer att lida allvarligt men. Och den nytta sjukhusvården liksom den enskilde läkaren skall kunna göra för den hjälpsökande allmänheten är just beroende på ett förtroendefullt förhållande mellan dem. I sista hand blir resultatet, att den sjuke avskräckes från att i tid söka vård, om de förvanskade skräckskildringarna godtagas. Inom parentes skulle jag vilja tillägga, att det samma gäller många andra områden inom socialvården. I samma mån som en objektiv upplysning motarbetas genom sekretesslagens bestämmelser, i samma mån förhindras, att fördelarna av våra sociala institutioner komma så många hjälpbehövande som möjligt till godo.

Jag behöver väl inte här deklarerera, att avsikten med den här motionen inte varit att rucka på läkarens tystnadsplikt. Här gäller det att avväga allmänt väl mot enskilt intresse. Det kan för övrigt ifrågasättas, om ens något enskilt intresse eller enskild rätt trädes för nära genom en inskränkning av sekretesslagens skyddsbestämmelser i den form motionärerna föreslagit. Det finns ingen anledning anta, att inte de myndigheter, som skulle få att handlägga sådana här ärenden, skulle umgås med det ömtåliga materialet med all takt och försiktighet, och jag tror att detsamma skulle gälla pressen. Det kan inte vara något allmänt intresse att hindra denna att utöka sina informationer med att få del av den ansvariga partens framställning, där en ensidig och förvriden skildring i romanens eller tidningsartikelns form lämnats av

Motion om ändring av 14 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar. (Forts.)

ett förhållande inom sjuk- eller socialvården. Jag är övertygad om att presen skulle behandla en sådan saklig redogörelse på ett grannliga sätt och att resultatet skulle bli, att många s. k. missförhållanden skulle reduceras till rimliga proportioner och att stormen kring många sensationsförfattare eller författarinnor skulle komma att rasa i ett vattenglas.

Jag finner till min tillfredsställelse och tacksamhet att konstitutionsutskottet i sitt utlåtande också vitsordat de synpunkter som varit vägledande för motionärerna. Utskottet synes hysa en viss tveksamhet, huruvida icke en publicering av redogörelsen för det fall, som åsyftats i motionen, kunnat ske. Denna redogörelse hade utarbetats i medicinalstyrelsen och ärendet framlades inför statsrådet Erlander vid en uppvaktning av representanter för medicinalstyrelse, läkare och sjukvårdspersonal. Medicinalstyrelsens vetenskapliga råd i juridiska frågor hade ansett sekretesslagen lägga hinder i vägen för redogörelsens offentliggörande, och det visade sig att också justitieministern, när den dåvarande överinspektören för sinnessjukvården framlade saken för honom, hade samma mening.

Eftersom sekretesslagen nu ligger i stöpsleven förstår jag att utskottet, hur positivt inställt det än kan ha varit, inte kunnat förorda en ändring, som endast berör en detalj i lagen. Jag skall inte heller, herr talman, yrka bifall till motionen. Men det kanske är tillåtet att uttala en varm förhoppning, att man inom sekretessutredningen skall beakta motionärernas syfte att åstadkomma en bättre avvägning mellan det allmännas och den enskildes intresse till sjukvårdens och ytterst socialvårdens fromma. Medicinalstyrelsen har nyligen framlagt ett tioårsprogram för sinnessjukvårdens utbyggnad. Kostnaderna härför beräknas till 77,5 miljoner kronor. Kan det vara ett allmänt intresse att lägga ned så mycket pengar på detta område, om man inte samtidigt vill bidra till att skapa förtroende till sjukvårdens effektivitet och förstå att handha sina uppgifter?

De misstag som begåtts av enskilda och myndigheter på detta liksom på andra områden av vår förvaltning skola villigt erkännas, och jag tror att sinnessjukvårdens utövare äro de första att vilja rätta till dem, om vi få de nödiga medlen. Vi äro nämligen inga reaktionära träbocker utan villiga till samarbete även med våra kritiker. Under en förutsättning likväl — att vårt mål är detsamma: en förbättrad sjukvård.

Herr Mosesson: Herr talman! Även om jag hade deltagit i behandlingen av denna motion i konstitutionsutskottet skulle jag inte ha kommit till något annat yrkande än det utskottet framställt. Men jag bekänner, herr talman, att den fråga som berörts genom denna motion har upprört mig så i botten av mitt väsen, att jag nu vågar, utöver den utredning rörande sekretesslagen som särskilda sakkunniga väl lägga fram, till kammarens protokoll föga några ord.

Vi ha under de senaste månaderna följt en domstolsbehandling av anklagade som man betraktat som mänsklighetens värsta missdådare, men icke desto mindre har man varit angelägen att envar av dessa där nere i Nürnberg åtalade skulle ha möjlighet att åberopa alla de vittnen till sitt försvar som de kunde uppbringa. Här i vårt land, under fredliga förhållanden, skall emellertid en hel mängd befattningshavare få i litteratur och på film framställas på ett karikerande och orättfärdigt sätt, som om de vore brottsliga, okunniga — jag höll på att säga perversa. Och man skall genom en misstolkning av lagliga bestämmelser sätta munkorg på dessa personer och deras överordnade, som ha kunnat följa dem i deras verksamhet, och förhindra att sanningen kommer i dagen.

Jag har i snart femton års tid samarbetat i interneringsnämnden med några

Motion om ändring av 14 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar. (Forts.)

av våra främsta sinnessjukläkare. Jag kan här tillåta mig att nämna överläkare Ernst Göransson, professor Alfred Petré, som många av oss känna, professor Wigert — numera avliden — och docent Sven Stenberg, en av dem som helt nyligen gått bort. Jag vågar påstå att var och en som känner dessa personer vet, att det överhuvud taget inte är möjligt att få samarbeta med människor mer genomträngda av humanitet och rättträdighet än dessa. Jag känner även ett mycket stort antal av våra sinnessjukläkare, sjukvårdare och sjuksköterskor, om vilka detsamma sanningsenligt skall sägas. Och dock, vad är det som under de senaste månaderna gått genom den svenska tidningspressen och på en film rullats upp för tusentals personer? De, som läst och sett och anammat vad som givits där, ha fått i sig, att det finns ett område, där man, om man inträder däri såsom sjuk, skall låta hoppet fara.

För att inte herr talmannen skall göra det bruk som jag vet att han eljest skulle kunna göra av sin klubba, skall jag, herr talman, med avsikt i fortsättningen yttra mig hypotetiskt.

Vad skulle herr talmannen eller vilken annan som helst säga, om hjälten i en roman framställes såsom varande av frisk släkt, själv kärnsund och begåvad, men om mot detta kan sättas en mer verklighetsrogen uppgift att hjälten själv lider av epilepsi och att sinnessjukdom finnes i släkten? Han har visat psykopatiska drag och är relativt obegåvad. Epileptiska anfall ett fåtal gånger konstaterade före omhändertagandet. Vad säger man, om det heter i romanen: utmärkt i tjänsten, avundad för sin duglighet, medan de som haft vederbörande i tjänsten säga: misskött tjänsten, periodvis arbetsoduglig, spritt bråk och vantrevnad bland kollegerna?

Eller om jag tar detta exempel, som rör sinnessjukvårdarna. Man säger t. ex. i romanen: internerad vid full hälsa genom intriger från chefens sida, emedan han låtit förföra sig av dennes hustru. Enligt läkarintyget, varigenom han påtvingades pension: lidande av epilepsi; enligt sjukhusöverläkaren: fullkomligt obotlig manodepression. Mot detta sättes: före första intagningen två självmordsförsök. På sinnessjukhus en kortare period hösten samma år samt en längre våren året därpå. Senare gången omhändertagen av polis i en främmande stad, enär han var omtöcknad, förvirrad och hallucinerande för såväl syn som hörsel. Vad säges, om det uppges i romanen att han på sjukhuset är hygglig, skötsam, aldrig sinnessjuk, ideligen flyttad till orolig avdelning, emedan han opponerade mot orättvisor i sjukhusordningen, hotad och förolämpad av en del manlig personal, förförd av ett par kvinnliga befattningshavare. Vad säges, om det å andra sidan kan dokumentariskt ådagaläggas: periodvis mycket besvärlig och svårskött patient. Hotfull, grälsjuk och ibland handgriplig mot skötarna, när gången och sexuellt opålitlig mot sköterskorna. Måste på grund härav ofta flyttas till orolig avdelning, etc.?

Jag må säga, herr talman, att de bestämmelser som tolkas på sådant sätt, att det inte skall vara möjligt att få sätta sanningens ljus på dessa förhållanden, med påföljd att befattningshavare och andra skola bli misstänkta för att vara en karikatyr av vad sådana personer böra vara, dessa bestämmelser äro av den art att både den allmänna hygien och vår demokrati lida därav. Jag hoppas det skall bli en ändring i detta avseende.

Herr Lundstedt: Herr talman! När jag i denna fråga begär ordet, är det inte därför, att jag tror mig kunna tillföra debatten några särskilda synpunkter. Jag har endast velat helt kort uttala mina sympatier för det yrkande som framställes i motionen, utan att därmed vilja taga någon ståndpunkt till den bakgrund för densamma, som motionärerna ha framlagt.

Motion om ändring av 14 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar. (Forts.)

Ett spörsmål som detta tillhör ju de frågeställningar, som man skulle kunna karakterisera såsom dubbelsidiga eller kanske bättre tveeggade. En lagstiftning i sådana ämnen medför alltid sina särskilda vanskligheter ur avvägnings-synpunkt. Vad man vinner åt ena hållet, kan man förlora åt det andra. Man kan, i syfte att vinna en i visst avseende nyttig reglering, samtidigt också oavsiktligt åstadkomma större eller mindre skada åt annat håll.

Här måste nu offentlighetsprincipen uppställas såsom huvudregel. Men det vore inte bra, om offentlighetsprincipen skulle vara absolut gällande. Därför är det nödvändigt att gent emot densamma uppställa en undantagsregel om sekretess. Vad jag nu vill betona, herr talman, är detta, att *offentlighetsprincipen* naturligtvis måste vara *dominerande* och att en lag angående sekretess inte får ha sådant innehåll, att denna sekretess skall kunna begagnas till kränkning av erkända rättsprinciper. Och självfallet måste sekretessen så begränsas, att den icke kan utnyttjas till osannfärdig skandalisering av oförvitliga medborgare.

Med hänsyn härtill, herr talman, och därtill att avvägningsfrågan är så svår, skulle jag vilja uttala, att det är mera angeläget, att undantagslagen blir något för snäv än något för vidsträckt.

Herr **Fast**: Herr talman! Jag begärde ordet för att säga endast ett par ord. Jag är icke alldeles övertygad, att man har rätt i att vederbörande läkare och personal äro så fullständigt rättslösa som man vill göra gällande. Jag tror att det tvärtom förhåller sig så, att alla de resurser som på detta område stått till buds icke utnyttjats. Så kommer det nog att bli, även om det sker en lagändring på detta område. Skälen till detta antagande äro mångahanda.

Jag vill emellertid passa på tillfället att säga, att inom sinnessjukvården obestridligen råda vissa brister och missförhållanden, men att felet med den kritik som framförts är att den fått en så utomordentligt olämplig form. Den har riktat sig mot människor, som ställt sitt liv och sin gärning till tjänst för att gagna de människor som råkat ut för denna olycka. I stället borde denna kritik ha riktat sig mot samhället självt, som i fråga om sinnessjukvården icke följt samma utvecklingslirje som i fråga om den slutna kroppssjukvården. Jag borde t. ex. nämna, hur orimligt det är för en läkare att svara för och giva vård åt icke bara hundra utan kanske tvåhundra patienter. Man förstår att det icke är möjligt att ägna dem den tid som sådana sjukdomsföreteelser ändå kräva i fråga om personliga bedömningar, personligt intresse o. s. v. kanske till och med i vissa fall i högre grad än i fråga om kroppssjukdomar.

Jag menar således, att den framförda kritiken riktar sig mot fel håll. Den borde rikta sig mot dem som bära ansvaret, d. v. s. statsmakterna i första hand, för att man gjort för litet på detta område. Det är att hoppas, att det förslag till utbyggnad av sinnessjukvården, som framlagts, kommer att leda till förbättringar på ifrågavarande område. Det gäller för den kommitté, som arbetar, att få en lämplig avvägning mellan det allmänna och det enskilda intresset. Jag vill instämma med herr Lundstedt, att denna avvägning är icke lätt att åstadkomma. Man får icke handla i panik under känslan av vad som i detta ärende förekommit, så att man slår in på den motsatta linjen och skadar det enskilda intresse, som här föreligger, på vitala och ömtåliga punkter.

Jag är icke säker om att, även om en lagändring kommer till stånd, folkopinionen kommer att hundraprocentigt ändras. Det finns en viss folkopinion, med vars omdöme man måste räkna. Det finnes en hel del människor, som alltid stå på den motsatta sidan. Även om man gäve läkare och personal vilka möjligheter som helst till bevisföring, skulle man ändå icke bli trodd av alla.

Motion om ändring av 14 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar. (Forts.)

Jag tror icke att man får överdriva verkningarna i detta avseende. Den lilla grupp medborgare, som alltid tror på det ofördelaktigaste, låter knappast sitt ståndpunktstagande påverkas av kalla fakta, utan bedömer känslomässigt.

Jag tror att man kommer till en lämplig ståndpunkt genom att hänvisa till pågående utredning och vitsorda, att ett behov föreligger, men tillika påpeka, att det får göras en försiktig avvägning mellan de olika intressen och förhållanden som finnas att taga hänsyn till.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion angående införande av bestämmelser om interpellationsinstitut i kommunallagarna; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1946/47 till istandsättande av vissa beskickningsfastigheter;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av vissa kostnader i samband med sprängningsolycka vid Göteborgs örlogsvärf;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av byråchefsbefattningen i försvarets fabriksstyrelse å ordinarie stat; och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av fastigheter, som förvaltas av försvarets bostadsanskaffningsnämnd, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Föredrogos statsutskottets utlåtande, nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag i samband med borttagande av broavgifterna vid Lidingöbron jämte i ämnet väckt motion.

Statsbidrag i samband med borttagande av broavgifterna vid Lidingöbron.

I propositionen nr 46 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 1 februari 1946, föreslagit riksdagen medgiva, att efter det av Kungl. Maj:t meddelat tillstånd till upptagande av trafikavgifter vid Lidingöbron upphört att gälla, statsbidrag enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder finge med anlitande av anslaget Bidrag till byggande av vägar och gator utgå till städerna Stockholm och Lidingö.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren av herr *Karlsson* i Stuvsta väckt motion (II: 400), i vilken hemstälts, att riksdagen i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition nr 46 måtte besluta, dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att det av Kungl. Maj:t meddelade tillståndet till upptagande av broavgifter vid Lidingöbron måtte upphöra att gälla från och med den 1 juli 1946, dels ock att statsbidrag skulle med anlitande av anslaget Bidrag till byggande av vägar och gator utgå under vart och ett av budgetåren 1947/1957 med ett belopp av 15 000 kronor till Stockholms stad och 250 000 kronor till Lidingö stad.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 400, måtte medgiva, att efter det av Kungl.

Statsbidrag i samband med borttagande av broavgifterna vid Lidingöbron.

(Forts.)

Maj:t meddelat tillstånd till upptagande av trafikavgifter vid Lidingöbron upphört att gälla, statsbidrag enligt i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 1 februari 1946 angivna grunder finge med anlitande av anslaget Bidrag till byggande av vägar och gator utgå till städerna Stockholm och Lidingö.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Karlsson** i Stuvsta: Herr talman! Förevarande ärende var som bekant föremål för riksdagens behandling även i föl i anledning av en motion av underreklam och Persson i Stockholm. Denna motion avsågs då med motivering att frågan redan var föremål för förhandlingar mellan staten samt Stockholms och Lidingö städer.

Att proposition om avskaffande av dessa broavgifter nu föreligger till behandling är givetvis ett framsteg. Upptagande av broavgift vid allmän väg, som Lidingöbron utgör, strider ju mot gällande lagar, som också påvisats i Kungl. Maj:ts proposition.

Att broavgift fortfarande kan upptagas på detta enda ställe i Sveriges rike beror ju på att Kungl. Maj:t meddelat dispens. Att bropenningar på sin tid infördes och fortfarande upptagas vid denna bro beror ju dels på de stora anläggningskostnaderna och dels på att betalningen av dessa — trots att det här är fråga om ett gemensamt företag för Lidingö och Stockholm — ändå till huvudsaklig del åvilar Lidingö stad, som har att av den återstående låneskulden bära cirka 5,5 miljoner kronor mot 1,2 miljoner för Stockholms stad. Ett slopande av dessa broavgifter skulle för Lidingö stads vidkommande medföra en ytterst hård skattebelastning.

I Kungl. Maj:ts förslag föreslås, att broavgifterna avskaffas den 1 januari 1947 och att detta möjliggöres genom att staten i tio år framåt satsar 100 000 kronor om året eller 15 000 till Stockholms stad och 85 000 till Lidingö stad. Det kan ju tyckas vara generöst, men det är enligt min mening en synnerligen mager förlikning. Jag har också i motionen nr 400 påyrkat ett högre bidrag eller 250 000 kronor om året till Lidingö stad. Jag vill bara i korthet erinra om de skäl jag anför för detta yrkande.

För det första anføres det skälet, att då bron byggdes i slutet av förra världskriget, borde statsbidrag ha utgått med två tredjedelar av den år 1916 och senare beräknade brokostnaden enligt då gällande och för sådana byggen tillämplig författning, d. v. s. kungörelsen den 27 juni 1914, nr 320, angående statsbidrag till väganläggningar och vägförbättringar, bro- och hamnbyggnader samt upprensning av åar och farleder. Men beroende på att medel i tillräcklig omfattning icke då funnos tillgängliga utgick intet sådant statsbidrag. Sedan dess och särskilt i samband med den nya väglagen, som för några år sedan antogs, ha ju villkoren för statsbidrag ytterligare förbättrats.

De båda städerna ha genom broavgifter liksom genom direkta anslag nedbringat låneskulden för anläggningen med en tredjedel, så att numera återstå två tredjedelar av anläggningskostnaden. Lidingös befolkning har i ett par årtionden betalat broavgift. Det vore enligt min mening rimligt, att staten helt övertog ansvaret för bron, då det ju nu icke återstår mer än två tredjedelar av kostnaden, vilka staten redan från början borde ha erlagt. Jag har emellertid i motionen begränsat yrkandet dithän, att staten bara skulle betala cirka halva kostnaden för gäldandet av den återstående broskulden.

Det andra argumentet i min motion hänför sig till att enligt Kungl. Maj:ts förslag broavgiften fortfarande skall vara kvar, åtminstone till större delen, nämligen för spårvägstrafikanterna. Förslaget förutsätter nämligen, att spår-

Statsbidrag i samband med borttagande av broavgifterna vid Lidingöbron.
(Forts.)

vägsbolagen skola betala 175 000 kronor årligen och skola ha rätt att taga ut dessa pengar av trafikanterna.

Fördelningen av kostnaderna för att få undan de skulder, som åvila bron, kommer exempelvis att för nästa år te sig på följande sätt: Stockholms stad 98 000 kronor, Lidingö stad 127 000 kronor, staten 100 000 kronor och spårvägstrafikanterna 175 000 kronor. Alltså skola spårvägstrafikanterna betala 75 procent mer än staten; de skola betala mer än vardera Stockholms och Lidingö städer. Någon hållbar motivering för detta finnes icke. Man beräknar, att spårvägarna böra betala en tredjedel av brokostnaderna, men en expertutredning, som även citeras i Kungl. Maj:ts proposition, har beräknat merkostnaden för spårvägsdrift å bron till mindre än fem procent av anläggningskostnaden.

I min motion har jag bara yrkat, att broavgiften skulle avskaffas för alla trafikanter. Det är för att möjliggöra detta som det i motionen föreslås, att statsbidraget till Lidingö stad skall höjas från 85 000 till 250 000 kronor och att någon broavgift icke skall få påläggas spårvägsbiljetterna.

Denna fråga kan ju tyckas icke vara så stor, men den är ändå av tämligen väsentlig betydelse för det arbetande folket i Lidingö stad. De ha ju länge betalat extra vägs katt, vilken icke är så obetydlig. Jag vill inom parentes säga, att det vanliga är att arbetarna i Lidingö ha sin utkomst utanför staden. Om man åker en gång om dagen, kommer det att medföra 72 kronor om året. Även om det nu blir en viss sänkning, kan man ändå räkna med 35—40 kronor, samtidigt som dessa medborgare liksom alla andra få betala vanlig vägs katt.

Jag har vidare ansett att det icke finnes något bärande skäl för att man icke kan reglera denna fråga redan från den 1 juli, utan skall vänta med detta till den 1 januari.

Jag vill icke sticka under stol med att jag, då jag såg denna proposition och läste om hur denna gamla fråga nu skall regleras, blev ganska förvånad. Det sammanhänger främst med att vi fått en ny kommunikationsminister. Jag trodde dock att denne skulle ha en annan syn på denna fråga. Det är berömvärt, att initiativ tagits av statsmakterna. Men jag tycker ju, att när man nu skall gå in för att avskaffa detta efterblivna förhållande, man borde ha kunnat göra rent bord i saken.

Till frågan om utskottets motivering är det icke mycket att säga, av det enkla skälet att utskottet icke gått in på de argument som anförts av under-teknad. Man har egentligen icke sagt någonting om eller tagit ställning till de skäl jag anför, utan bara sagt, att man tillstyrker Kungl. Maj:ts proposition. Jag kan ju icke göra någonting åt detta, fast jag tycker ju, att om motioner skola behandlas på detta sätt, det icke är mycken mening med att de passera utskotten. Detta är icke alls menat som någon förnärmelse mot utskottets ärade ledamöter.

Herr talman! Jag vill med det sagda yrka bifall till motionen nr 400.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Åkerström**: Herr talman! När statsutskottet behandlat denna fråga, har det gått ut ifrån någonting som också har redovisats i anslutning till utskottets utlåtande, där en promemoria återgivits, som upprättats inom kommunikationsdepartementet och varav framgår, att denna bro kommit till på ett sätt och under former som gjort att den icke varit statsbidragsberättigad. Dessutom redovisas i denna promemoria, att det finnes en hel del broar ute i

Statsbidrag i samband med borttagande av broavgifterna vid Lidingöbron.
(Forts.)

landet som äro ungefär jämförliga med denna bro men där städerna själva alltjämt få bära alla kostnader och där man också alltjämt anses ha skulder att dragas med.

Det är således icke så klart som motionären gör gällande, att det här borde ha utgått statsbidrag, utan vad som är klart är, att formellt kunde det icke utgå statsbidrag med hänsyn till de former under vilka bron kom till.

Vad i övrigt förekommit i denna fråga har också redovisats i utskottets utlåtande, och det bryr jag mig därför icke om att gå in på.

Jag kommer så in på frågan, huru den hänsyn, som från Kungl. Maj:ts sida ändå är tagen till de särskilda förhållanden, som råda beträffande Lidingöbron, bör bedömas, och huruvida förslaget bör, såsom motionären gör gällande, anses som en mager förlikning eller som en skälig lösning. Utskottet har den uppfattningen, att med hänsyn till omständigheterna insatsen från statens sida bör betraktas som skälig. I detta sammanhang bör det också pekas på att bidrag till underhåll av denna bro för närvarande utgår med 95 procent. Det som frågan gäller är sålunda det i bron ursprungligen nedlagda anläggningsskapitalet.

Motionären har i sitt anförande pekat på att de avgifter som upptagits möjliggjort en nedamortering av den ursprungliga lånesumman på 10,9 miljoner kronor till 6,7 miljoner. Frågan om huruvida järnvägarna icke skola ha större andel i brokostnaden än 3 å 4 procent är naturligtvis en räknefråga. Det finnes här också någonting som tyder på, att man t. ex. i Lidingö stad anser, att det skulle gå an att räkna med 35 procent. Man har anledning att tyda det som sagts därifrån på det sättet.

Det hela är således en fråga om huruvida staten skall göra någonting som den ej är absolut skyldig till. Då har Kungl. Maj:t stannat för att giva det här företaget 100 000 kronor per år i elva år, och detta ha vi inom utskottet ansett vara skäligt.

Jag ber, herr talman, med hänvisning till vad utskottet sagt och vad jag nu anført att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Mosesson: Herr talman! På Lidingön finns det nog icke någon som är av den uppfattningen att det statsbidrag, som riksdagen nu kommer att på Kungl. Maj:ts förslag bevilja, är präglad av generositet. Vi ha i stället den uppfattningen, att Kungl. Maj:t varit njugg mot oss på Lidingön. Men i ett litet samhälle, som icke med någon styrka kan göra rättsanspråk gällande, får man ta skeden i vacker hand och tacka för vad man får.

Vi på Lidingön ha den första nästkommande maj i 21 års tid haft en bro, som kostat oss 2 000 kronor per dag i räntor, amorteringar och underhåll. Vi ha i broavgifter kunnat få in ungefär 1 500 kronor av trafikanterna, medan resten fått gå på skattsedlarna. Lidingö stad har fått bära den tyngsta delen av denna börda. För ingen skulle det vara lättare att berätta denna lidandes historia här än för den, vilken som jag varit med i det kommunala livet i Lidingö, först i kommunalnämnden och därefter i drätselkammaren, men jag gjorde orätt, om jag toge kammarens uppmärksamhet i anspråk för historier om vad som varit.

Herr Åkerström har rätt i att, såsom förhållandena voro vid den tidpunkt när bron kom till, Lidingö stad icke nu kan poeka på att få något mera. Det var den omständigheten, som gjorde att stadens nuvarande styrelse, när den kallades till departementet för underhandlingar, fick erkänna detta och vara tacksam för att statsmakterna välvilligt ville göra något för att lätta vår börda.

Herr talman! I det läge vari vi nu befinna oss, där såsom faktum kvarstår,

Statsbidrag i samband med borttagande av broavgifterna vid Lidingöbron.
(Forts.)

att vi, som jag nyss sade, icke anse oss generöst behandlade men äro tack-samma för den välvilja vi dock fått röna och äro glada över att från och med 1947 slippa dessa bommar, som måst fällas ner för varje trafikant, som haft att betala 10 öre om han gått över bron eller 50 öre om han åkt bil över den-samma, hemställer jag med dessa ord om bifall till statsutskottets förslag.

Herr **Karlsson** i Stuvsta: Herr talman! Vad beträffar utskottsrepresentan-tens påstående här, att man för bron icke skulle ha varit berättigad till stats-bidrag vill jag påpeka, att härvidlag påstående står mot påstående. Det är ju klart att när något statsbidrag icke utgått, det alltid finns någon myndighet som kan fundera ut ett skäl för att vederbörande icke fick något bidrag.

Vad så gäller njugghet måste det väl ändå kunna sägas, att det härvidlag verkligen är fråga om njugghet, då man nämligen icke kan avskaffa en så-dan här efterblivenhet efter vägväsendets förstatligande, utan en del av tra-fikanterna fortfarande måste lida denna orättvisa som avgift innebär. Jag tycker för min del, att frågan icke är större än att man borde ha kunnat göra rent bord. Det är klart att Lidingö stad har kompromissat och därvidlag gått mycket långt — alltför långt — och det kan ju finnas vissa skäl för vad här yttrats i det sammanhanget.

Vad slutligen gäller den saken, att spårvägstrafiken borde svara för en tredjedel av brokostnaden och att Lidingö stad har gått med på detta, vill jag bara säga, att i det avseendet kunna delade meningar råda, och att jag för min del icke tror att den föreslagna vägen är den lyckliga. Det är borger-lig majoritet i Lidingö, och det kan nog råda delade meningar bland befolk-ningen, om man skall gå denna väg. Nu har man emellertid gjort det, och jag skall icke yttra mig mera om den saken, men överens är man icke, då det icke kan bevisas att spårvägstrafiken bör svara för en tredjedel av bro-kostnaden, vilket icke heller utskottet kunnat göra gällande.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! I anledning av vad som sagts beträffande njuggheten från statsmak-ternas sida vill jag bara erinra om, att för några år sedan erbjödos de berörda parterna en summa av 250 000 kronor, ett belopp som emellertid nu stigit till 1 100 000 kronor.

Herr Karlsson i Stuvsta finner det egendomligt att man efter vägväsendets förstatligande icke kan ta steget fullt ut och avlyfta en ekonomisk börda, som i särskilt hög grad åvilar Lidingö stad. Jag vill inom parentes säga bara det, att trots att vägväsendet förstatligats, det finns åtskilliga landskom-muner och städer i detta land som få bygga sina broar för egna medel. Jag betraktar exempelvis Västerbron i viss mån såsom allmän väg, men den har helt och hållet betalats av Stockholms stad. Häremot kan invändas, att Li-dingöbron och vägen dit även formellt betraktas som allmän väg, men jag menar att man icke kommer ifrån faktum, nämligen att det finns åtskilliga städer, som själva fått stå för utgifterna för sina broar, då de byggdes.

Beträffande frågan om hur man nu skall erlægga de annuiteter, som äro kvar, sedan staten biträtt med 1 100 000 kronor, vill jag säga, att det är en sak, som jag icke har anledning att blanda mig i. Är det så att man i Lidingö anser sig hellre vilja ha summan på skattsedlarna än på biljettavgifterna, är det ju ingenting som hindrar att man vidtar de åtgärder, som kunna vara betingade av ett sådant beslut.

Vad sedan det förhållandet beträffar att avgifterna ha sänkts eller av-skaffats kan man icke komma ifrån, att här lägges över på skattsedlarna en

Statsbidrag i samband med borttagande av broavgifterna vid Lidingöbron.

(Forts.)

del av de avgifter, som tidigare betalats av trafikanterna, och att detta måste betraktas som en rättvisare ordning än den som tidigare varit rådande.

Herr **Åkerström**: Herr talman! I anslutning till vad som sagts av motionären om banornas andel i grundkostnaden för bron vill jag göra ett påpekande.

Utskottet har tagit viss hänsyn till motionärens önskemål, då utskottet skrivit: »Utskottet utgår emellertid därvid från att taxor för resor på banorna komma att regleras nedåt med hänsyn till att bolagens till bron hänförliga utgifter minskas.» Enligt en tidningsuppgift har man att räkna med möjligheten av att från och med den 1 januari 1947 spårvägsavgifterna bidra icke med 12 öre utan med 5 öre. Vi måste sålunda ha klart för oss, att vad utskottet här sagt kommer att betyda en viss fördel för spårvägspassagerarna i överensstämmelse med motionärens synpunkt.

Herr **Karlsson** i Stuvsta: Herr talman! Vad herr Åkerström sade om att avgifterna för spårvägstrafikanterna skulle regleras nedåt går bra att säga men är bara en from önskan. På grund av tidsförhållanden har trafikfrekvensen på bron varit exceptionellt hög. I utskottsutlåtandet sägs, att under 1944 influtit i broavgifter genom banorna 350 000 kronor. Enligt departementschefens förslag skola banorna betala 175 000 kronor. Då frågar jag: hur skall man under sådana förhållanden kunna komma ned till 5 öre? Allmänna meningen är i stället den, att trafiken kommer att minska till följd av den här föreslagna åtgärden. Om det utgår en avgift av 12 öre, och man skall få in halva summan, måste avgiften i vart fall bli 6 öre, troligen mera. Detta innebär för en arbetare, som reser fram och tillbaka varje vardag, en utgift på 36 kronor om året; det är enkelt att räkna ut.

Kommunikationsministern säger, att man kan lägga avgiften på skattsedlarna, men att det är en sak, som han icke bryr sig om. Ja, men nu skall ju Lidingö stad bidra med en rätt stor summa, och det lär väl icke gå utan en rätt väsentlig skattehöjning. Läger man härtill denna summa, blir ju höjningen av skatten kolossalt stor. Jag har inte talat om det kontanta belopp, som Lidingö stad skall erlägga, utan jag menar bara, att man vid regleringen av en sådan här fråga skall gå till botten med saken och icke bygga på ett system, som innebär att broavgiften skall vara kvar för spårvägstrafikanterna i en viss stad. Härpå bygger dock Kungl. Maj:ts förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Karlsson i Stuvsta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen.

Statsbidrag i samband med borttagande av broavgifterna vid Lidingöbron.
(Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till anskaffning av ytterligare maskinaggregat i vissa kraftstationer; och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 till förvärv av vägmark m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.

*Verkställd
granskning av
riksbankens
och riksgälds-
kontorets sty-
relse och för-
valtning.*

Föredrogs bankutskottets utlåtande, nr 3, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkterna 1—3.

Lades till handlingarna.

*Ansvarsfrihet
för fullmäk-
tige i riks-
banken.*

Punkten 4, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken.

Efter föredragning av punkten anförde

Herr **Wiberg**: Herr talman! Ett av de många svåra problem som kriget fört med sig är frågan om penningvärdet. Jag skall icke ge någon historisk återblick över utvecklingen på detta område under krigsåren och de uttalanden, som från auktoritativt håll under den tiden förekommit, eller de bemödanden, vilka gjorts för att hindra en inflation. Jag endast konstaterar, att världskrigets slut ingalunda betydde att bekymren för en inflatorisk utveckling försvunno. Väl medförde å ena sidan fientligheternas upphörande att vissa inflationsbefrämjande faktorer bortföll, men å andra sidan ha andra faktorer tillkommit, vilka medfört att faran för en ytterligare försämring av penningvärdet numera måste anses vara till och med större än för ett par år sedan. Man torde också kunna fastslå, att de penningvårdande myndigheterna såväl i fråga om sin målsättning som i fråga om metoderna retirerat från tidigare positioner. Det är sålunda nu ej längre tal om att genom att sänka prisnivån men likväl bibehålla de nominella lönerna åstadkomma en reell förbättring av standarden. Vi kunna i stället finna hurusom finansministern understött och även för en politik, som går stick i stäv mot tidigare uttalanden om principiell fastlåsning på penningssidan. Någon lättnad i skattetrycket synes man i det stora hela ej heller kunna räkna med. Ehuru kriget och därmed beredskapsåtgärderna för närvarande tillhöra ett avslutat kapitel, är det tydligen icke regeringens avsikt att realiter ta bort värnskatten. Meningen torde väl i stället vara att låta densamma återkomma, låt vara i förändrad form. Den minskning i statens utgifter, som krigets upphörande medförde, synes också helt eller till viss del komma att utjämnas genom statliga utgifter på andra områden. Det torde ej heller vara anmärkningsvärt, om man inom vida kretsar med synnerligen spänt intresse

Ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken. (Forts.)

avvaktar den finansplan, som finansministern icke framlade i årets statsverksproposition. Man efterlyser finansministerns penningpolitiska program. Det nuvarande tillståndet torde med fog kunna betecknas såsom synnerligen flytande. Man frågar sig också, när man kan förvänta att få del av finansministerns planer, och emotser med icke mindre intresse vad dessa planer innebära. Åsyftar finansministern att bevara eller förbättra det nuvarande penningvärdet med allt vad detta i så fall medför på valuta-, skatte-, finans- och socialpolitikens område? Eller ingår i finansministerns planer en fortsatt successiv, om också begränsad försämring av penningvärdet?

Vill man bibehålla eller enligt tidigare planer förbättra penningvärdet, kan man säkerligen icke komma ifrån att noga överväga, om det icke är nödvändigt att bygga upp ytterligare fördämningar inför ett inflationstryck, vilket av många tecken att döma tenderar att bli allt starkare. Naturligtvis kunna vi icke bortse ifrån att vårt lands penningväsen, sedan förbindelserna västerut ånyo öppnats, i allra högsta grad kan röna inverkan utifrån. I dagarna ha vi ju sett, huru prisnivån på vissa varor så att säga blivit dubbel. På svenska varor gäller ett lägre pris, under det att priskontrollnämnden måst fastställa ett högre pris på motsvarande importerade varor. På vissa metallhalvfabrikat har t. ex. införts ett tvåprissystem. Det är tyvärr icke någon enstaka företeelse, att prisnivån på importerade varor ställer sig högre än på den inhemska produktionen. I längden torde en sådan dubbelbottnad prisnivå icke kunna bibehållas. Likaväl som åtskilliga importerade färdigvaror nu ställa sig dyrare än motsvarande svenska varor, medför en fördyring av importerade råvaror eller halvfabrikat — varje prisregleringslag till trots — ett så starkt tryck på priserna på inhemska tillverkning, att en utjämning uppåt förr eller senare i större eller mindre omfattning kommer till stånd. Man har också en känsla av att vi löpa risken att så att säga importera en inflation, och detta samtidigt som starka krafter inom landet verka i samma riktning. Skulle prisnivån i de stora länderna, och då främst i Förenta staterna och England, fortsätta mot en ytterligare inflationistisk utveckling, skulle givetvis faran för en importerad inflation bli allt större. Utgår man ifrån att det i de flesta länder finns åtskilliga latent inflatoriska krafter, framför allt på penningsidan, vilka successivt utlösas och att det råder och förmodligen flera år framåt kommer att råda varuknapphet, att världen behöver våra exportvaror och att vi samtidigt själva anse oss ha anledning att frukta en överflyttning till vårt land av en inflation utifrån, torde vi knappast kunna undgå att taga under allvarlig prövning en förändring av växelkursen eller med andra ord en höjning av den svenska kronan.

Problemställningen var föremål för överläggningar senast år 1936. Naturligtvis är därmed icke sagt, att situationen nu är fullkomligt identisk. Nya moment både för och emot hava tillkommit. Uppenbart är givetvis också att man, om man skulle anse att den svenska kronan för närvarande är undervärderad, noga måste väga de olika synpunkterna och intressena, allt mot bakgrunden av vad som ur landets och ur nationalekonomisk synpunkt måste anses vara det riktiga. En växelkursförändring i nu angiven riktning skulle kunna vara till olägenhet ur exportsynpunkt, såframt man missbedömde behovet av våra exportprodukter och de förhållanden i övrigt, som skulle kunna bli följderna av en förändring. Ett bibehållande av status quo kan emellertid också medföra olägenheter. Frågan är vidare, om vi för närvarande kunna anses ha fria händer att i detta fall träffa vårt eget avgörande eller om vi av någon anledning måste känna oss bundna, även för det fall att vi i och för sig skulle anse en växelkursförändring vara ur vår synpunkt riktigt.

I detta sammanhang torde man också höra erinra om, att vi, om vi skulle

Ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken. (Forts.)

ansluta oss till Bretton Woods när den fråga blir aktuell, ej gärna kunna undgå att i förväg taga under prövning, om vår valuta är rätt avvägd, och detta oavsett om vi dessförinnan gjort någon växelkursförändring eller inte. En devalvering den gången skulle naturligtvis kunna tänkas. Därvid måste vi givetvis beakta de förutsättningar, som då komma att vara för handen med ett utgångsläge i fråga om tillgång och efterfrågan, som måhända är helt annorlunda än nu. Det gäller i korthet ett problem, vilket kan ses ur många synpunkter och är av den storleksordning, att det förutsätter en mycket noggrann prövning. Likaledes är det nödvändigt att se saken ur en i såväl tid som rum räknat vidare aspekt. Naturligtvis skulle det också vara av det allra största intresse, om de penningvårdande myndigheterna och i främsta rummet finansministern skulle vilja framlägga sina synpunkter och det resultat, till vilket han kommit. Problemet får en särskild aktualitet om man tror på en fortgående starkare penningvärdeförsämring, framför allt i Förenta staterna. Det torde icke heller kunna frikopplas från inflationsfrågan, och vad denna betyder är nog klart för alla. Vi äro säkerligen ganska överens om, att det ligger åtskilligt i det yttrande, som på sin tid fälldes, nämligen att inflation är samhällets konkursförbrytelse. Man bör ju också ha för ögonen, att en inflation hårdast drabbar det stora skikt i vårt samhälle, som löntagarna utgöra.

Jag har, herr talman, ingen anledning att nu ingå på bankofullmäktiges och riksgäldsfullmäktiges förvaltning och har ej heller annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan om ansvarsfrihet.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 4, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning.

Utskottets hemställan bifölls.

Härefter övertog herr förste vice talmannen ånyo ledningen av förhandlingarna.

§ 16.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av riksdagens år 1945 församlade revisorers uttalanden i fråga om rationalisering av riksdagstrycket m. m.

*Rationalise-
ring av riks-
dagstrycket
m. m.*

I sin berättelse om verkställd granskning av riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning för tiden 1 juli 1944—30 juni 1945 hade riksdagens revisorer under § 1 föreslagit, att frågan om riksdagstryckets omläggning i syfte att vinna förenkling och större överskådlighet samt nedbringande av kostnaderna skulle göras till föremål för utredning.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att, med beaktande av de utav riksdagens revisorer angivna synpunkterna, låta verkställa utredning angående en rationalisering av riksdagstrycket i syfte att vinna förenkling och större överskådlighet samt nedbring-

Rationalisering av riksdagstrycket m. m. (Forts.)

ande av kostnaderna ävensom att för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hallén**: Herr talman! I föreliggande utlåtande har bankoutskottet tagit upp ett förslag från 1945 års statsrevisorer angående rationalisering av riksdagstrycket, som säkerligen är mycket tacknämligt. Vad som gör att jag tar till orda är icke att jag vill komma med någon invändning. Tvärtom vill jag som vanlig riksdagsman understryka behovet av att ett förbilligande och en ökad överskådlighet åstadkommes. Jag vill också yrka bifall till utskottets hemställan, men jag tillåter mig att göra ett formellt ändringsyrkande, som jag vet från skilda håll kommer att framställas även i första kammaren och som jag förmodar att de ärade ledamöterna av bankoutskottet i denna kammar icke ha något att invända emot.

Riksgäldsfullmäktige själva erkänna, att revisorerernas uttalande i fråga om förenkling av riksdagstrycket även gäller Kungl. Maj:ts propositioner, och att det då bör ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder för att få en utredning till stånd. Det är alldeles uppenbart, att det är så man skall gå till väga. Det skall icke, såsom utskottet menar, vara riksgäldsfullmäktige, som utse sakkunniga att företräda såväl Kungl. Maj:t som riksdagens och allmänhetens synpunkter, utan man måste väl säga, att då det är Kungl. Maj:t, som är ansvarig för det sätt, varpå propositionerna avfattas, utredningen bör verkställas och sakkunniga tillsättas genom Kungl. Maj:ts försorg.

Jag ber därför att få yrka den lilla formella ändringen i klämman, att den kommer att lyda så: »att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av de utav riksdagens revisorer angivna synpunkterna, låta verkställa utredning angående en rationalisering av riksdagstrycket i syfte att vinna förenkling och större överskådlighet samt nedbringande av kostnaderna ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen må giva anledning.»

Herr **Svedman**: Herr talman! Med denna sak förhåller det sig så, att när bankoutskottet erfor, att det fanns intresse för denna angelägenhet hos riksgäldsfullmäktige, ansåg utskottet, att ett snabbare resultat var att vinna, om utredningen anförtroddes åt riksgäldsfullmäktige än om en skrivelse skulle gå till Kungl. Maj:t och sjunka in i massan av Kungl. Maj:ts många utredningsprojekt. Det är klart att, såsom utskottet skriver, de sakkunniga böra företräda såväl Kungl. Maj:ts och riksdagens som allmänhetens synpunkter. Utskottet uttalar också, att det är av betydelse att utredningen tillföres sakkunskap från Kungl. Maj:ts och riksdagsutskottets kanslier.

Det bör icke vara ägnat att förvåna, att man önskar att riksgäldsfullmäktige få detta uppdrag. Riksgäldsfullmäktige bära ju ansvaret för riksdagens administration. En högre tjänsteman är detacherad till att vara chef för administrationen, och han har bl. a. ledningen av riksdagstryckets ekonomiska och tekniska handhavande sig anförtrodd. Ur den synpunkten tror jag, att det ingenting är att anmärka på att riksgäldsfullmäktige få ifrågavarande uppdrag. I förbigående vill jag anmärka, att riksgäldsfullmäktige ha satt i gång en annan utredning, en som rör riksdagshusets omgivningar, genom att åt en kommitté uppdraga frågan, och det bör därför icke vara så underligt, om man här, för att som sagt snabbare få fram ett resultat, går vägen förbi Kungl. Maj:t och icke låter förslaget om utredning hamna bland den mängd andra sådana, som vila hos Kungl. Maj:t.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Rationalisering av riksdagstrycket m. m. (Forts.)

Herr **Paulsen**: Herr talman! Jag kan icke förstå vad det kan vara för anledning för konstitutionsutskottets ordförande att lägga sig i selen för att få en ändring härvidlag till stånd. Jag tycker, att vi i bankoutskottet ha handlat så förnuftigt man överhuvud taget kunnat, när vi begärt, att utredningen skall verkställas av riksgäldsfullmäktige, och tillagt: »För ändamålet torde fullmäktige böra tillkalla särskilda sakkunniga, vilka företräda såväl Kungl. Maj:ts och riksdagens som allmänhetens synpunkter. Av betydelse är även, att utredningen tillföres erforderlig sakkunskap från Kungl. Maj:ts och riksdagsutskottens kanslier.» Vad skall det då tjäna till med en överflyttning? Jag bara frågar. Det kan icke finnas den ringaste anledning, ty all den sakkunskap, som kan presteras, blir genom det föreslagna förfaringssättet presterad.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Fast**: Herr talman! Denna fråga behöver icke bli någon stridsfråga, vare sig mellan bankoutskottet och konstitutionsutskottet eller mellan riksgäldsfullmäktige och Kungl. Maj:t. Jag ser det hela endast som en rent praktisk fråga. Men jag måste först säga mig, att det som egentligen tynger riksdagstrycket är grundmaterialet, d. v. s. Kungl. Maj:ts propositioner. Det är ingen tvekan om den saken. Vidare har det erkänts av båda talesmännen för bankoutskottet, att den utredning, som måste komma till stånd, också skall representera Kungl. Maj:t. Men Kungl. Maj:t skall icke utse sakkunniga, utan detta skall tydligen ske genom någon underhandsframställning till Kungl. Maj:t, som skall nämna vilka ledamöter i kommittén som skola gå in på den sidan. Det är mot denna underliga form av utredning jag vänder mig. Man vinner ingen tid härvidlag. Det måste ske ett samråd i båda fallen. Men det brukar vara naturligt, att när det skall göras utredningar, som begäras av riksdagen, man vänder sig till Kungl. Maj:t, åtminstone i de fall då Kungl. Maj:t själv är inblandad. Jag kan sålunda icke se att man vinner någonting med den föreslagna anordningen. Däremot vinner man säkerhet i formen, om Kungl. Maj:t tager initiativet — om så behövs gärna efter en påstötning från annat håll. Då får man en sammansättning av kommittén, som ur båda parternas synpunkt kan anses tillfredsställande, och utredningsresultatet kommer fram vid samma tidpunkt som det annars skulle ha gjort.

Jag tror icke, att den föreslagna formen för utredning är något att rekommendera. Detta gör, att jag för mitt vidkommande yrkar bifall till det lilla ändringsförslag, som framställdes av herr Hallén.

Herr **Hallén**: Herr talman! Jag skall be att få göra ett litet kompletterande tillägg till mitt yrkande. Strax före klämman måste nämligen ett par ord omskrivas. Det heter där: »För ändamålet torde fullmäktige böra tillkalla särskilda sakkunniga, vilka» etc. Det bör göras en ändring — den är mycket enkel — så att det i stället kommer att stå: »För ändamålet torde särskilda sakkunniga böra tillkallas, vilka» etc. Därigenom bli motivering och kläm sammanhängande.

Herr **Lindqvist**: Herr talman! Det är en ren formsak, vem som kommer att utse utredningsmännen. Antingen det blir riksgäldsfullmäktige eller Kungl. Maj:t som gör det, får man väl tro, att utredningen blir lika väl utförd. När nu bankoutskottet kom med sitt yttrande här, stannade jag vid detta och kunde icke komma till annat slut än att utskottets förslag var det mest naturliga och det som riksdagen borde följa. När vi hade ärendet uppe för yttrande i riksgäldsfullmäktige, uppmärksammade vi att det var fråga om två olika organ, som

Rationalisering av riksdagstrycket m. m. (Forts.)

skulle vidtaga åtgärder. Men om riksdagen nu i enlighet med utskottets förslag lämnar uppdraget åt riksgäldsfullmäktige, har ju riksdagen uppdragit åt ett av sina organ, över vilket Kungl. Maj:t icke har någon beslutanderätt, att verkställa utredningen. Jag kan icke finna, att det föreligger tillräcklig anledning att ändra på vad bankoutskottet har föreslagit. Jag tror säkert, att riksdagen kan lita på att utredningsmännen och riksgäldsfullmäktige, som skola utse dem, komma att göra allt så omsorgsfullt som möjligt.

Herr Hall: Herr talman! Det kan hända att saken icke är så betydelsefull, att den behöver ge anledning till en diskussion med så många anföranden. Men här ha i diskussionen framskymtat en del meningar, som, om de få växa fria, kanske i längden icke äro så hälsosamma.

Jag föreställer mig, att det för några årtionden sedan skulle ansetts alldeles uteslutet, att riksdagen skickat bud till Kungl. Maj:t att lägga sig i riksdagens inre angelägenheter. Det är som om känslan, att riksdagen är ett självständigt beslutande organ, hölle på att trubbas av. Man finner det egendomligt, att riksdagen för sin del beslutar att företaga en utredning för att klarlägga en detalj i sitt arbete. Det kan ju hända, att det dröjer länge, men man kan vara övertygad om att den dag kommer, förr eller senare, då riksdagen får ett behov att på nytt hävda sin självständighet, och då är det nog icke nyttigt, om man glömt av konsten att klara upp sina egna angelägenheter utan att fråga Kungl. Maj:t till råds. Jag vet icke, om det är alldeles nödvändigt att erinra en gammal konstitutionsutskottsledamot som herr Fast om den saken. Han kommer antagligen att anse, att jag lägger mig i en sak, som han förstår mycket bättre själv, men jag undrar om icke herr Fast, när han rannsakar sitt hjärta, erkänner att den mening jag här framfört har fog för sig. Vi komma kanske icke alltid att ha regeringar med fast förankring i riksdagsmajoriteten.

Vad den praktiska sidan av saken beträffar, är det rätt troligt, att kommittén får samma sammansättning, vem som än utser den, och att arbetet kommer att göras lika bra. Men nog är det sannolikt, att man förorsakar det minsta besväret och att det alltså är den mest praktiska lösningen, om man ger uppdraget åt riksgäldsfullmäktige, som därmed få ett enda utredningsuppdrag från riksdagen att handlägga och som därför böra kunna taga uti med saken omedelbart. Skicka vi en skrivelse till Kungl. Maj:t, får den sällskap med ett hundratal andra skrivelser, som komma från denna riksdag, och det är kanske icke så säkert, att det initiativ vi vänta blir lika snabbt som om vi gå den av bankoutskottet anvisade och enligt min mening mycket mera praktiska vägen. Jag säger uttryckligen, att den är praktisk och god, därför att jag heppas, att även i fortsättningen, när det gäller icke bara riksdagens inre angelägenheter utan även vissa andra ting, då vi i riksdagen kunna ha den uppfattningen, att de av Kungl. Maj:t tillsatta sakkunniga äro ganska ensidigt valda inom en bestämd krets, vi icke skola beröva oss kuraget att i värsta fall tillsätta en egen utredning, som klarar upp detaljer, vilka vi anse vara oklara.

Herr Fast: Herr talman! Jag förstod inte riktigt det senaste anförandet. Om det vore fråga om att hävda riksdagen gentemot Kungl. Maj:t, skulle jag kunna dela herr Halls uppfattning, och om detta vore en riksdagens egen inre angelägenhet, funnes det ingen anledning att besvara Kungl. Maj:t. Den ståndpunkten har konstitutionsutskottet hävdad vid åtskilliga tillfällen, och jag vill därför inte diskutera den saken med herr Hall. Nu säger emellertid bankoutskottet självt, att detta är en fråga som angår både riksdagen och Kungl. Maj:t, och att därför ett samråd mellan riksgäldsfullmäktige och Kungl. Maj:t är nödvändigt. Det är under sådana förhållanden jag tycker, att initiativet vid

Rationalisering av riksdagstrycket m. m. (Forts.)
tillsättningen av utredningsmän borde komma från Kungl. Maj:t — det borde vara den naturliga vägen.

Herr Hall tror nog inte själv, att ärendet skulle hamna i en korg med ärenden som inte äro så dagsaktuella. Med den ställning riksdagen intar gentemot regeringen och med de möjligheter den har att göra sig påmind, finns det sannoligen inte någon anledning att tro, att Kungl. Maj:t i frågor, som alldeles särskilt intressera riksdagen, skulle vara sen att verkställa de förberedande åtgärderna för en sådan utredning. Allting talar väl tvärtom för att Kungl. Maj:t omedelbart skulle utse en sådan kommitté efter samråd med riksgäldsfullmäktige. Nu blir det i stället riksgäldsfullmäktige som få göra det i samråd med regeringen, och det torde inte påskynda frågan.

Herr Hallén: Herr talman! Jag vill också säga några ord till herr Hall. Om vi hade velat fråga Kungl. Maj:t, hur man skall avlåta riksdagsskrivelser eller till och med hur man skall sätta upp motioner, skulle hans anförande vara alldeles berättigat. Nu gäller emellertid den huvudsakliga delen av trycket Kungl. Maj:ts propositioner, och då är det helt naturligt, att regeringen får initiativet, allra helst som riksgäldsfullmäktige själva ha sagt, att det borde ankomma på Kungl. Maj:t att verkställa denna utredning.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Hallén under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 17.

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion om rätt för läroverksadjunkten G. L. Lenarth att i pensionshänseende tillgodoräkna viss tjänstgöring; och nr 7, i anledning av väckt motion om dyrtidstillägg till den hos riksdagens kamrar, utskott och kansli tillfälligt anställda personalen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18.

*Motion om
ändring av
20 kap. 10 §
och 22 kap.
8 § nya rät-
tegångsbalken.*

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående ändring av 20 kap. 10 § och 22 kap. 8 § nya rättegångsbalken.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 3, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Johansson* i Stockholm hemställt, »att riksdagen måtte för sin del besluta att 20 kap. 10 § och 22 kap. 8 § nya rättegångsbalken skola erhålla nedanstående lydelse:

20:10

Vad i 8 och 9 §§ stadgats om rätt för målsäganden att väcka åtal eller i högre rätt fullfölja väckt åtal gälle även i fråga om ämbetsbrott, för vilket åtal skall upptagas omedelbart i högre rätt.

22:8

Talan om enskilt anspråk på grund av ämbetsbrott, för vilket åtal skall upptagas omedelbart av högre rätt, må väckas av målsäganden oavsett om åtal för brottet äger rum eller talan biträdes av åklagaren.»

Motion om ändring av 20 kap. 10 § och 22 kap. 8 § nya rättegångsbalken.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II:3, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Johansson* i Stockholm, vilken hemställt, att riksdagen måtte bifalla förevarande motion.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Johansson* i Stockholm: Herr talman! Den grundliga utredning utskottet har gjort i anledning av motionen visar, att någon direkt motsvarighet till det åtalsmonopol för åklagaren beträffande högre ämbetsmän vi ha i Sverige inte finns i något annat lands lagstiftning. Utskottet har däremot hävdad, att, utan att högre ämbetsmän och andra särskiljas, dock ett faktiskt åtalsmonopol finns i vissa länder, ehuru inte i England, Finland eller Frankrike. Vidare förklarar utskottet, att tillvaron av JO- och MO-institutionerna samt JK i Sverige därvidlag skulle utgöra en ersättning. Jag har väckt motionen trots att dessa institutioner finnas och kanske inte minst på grund av den erfarenhet, som har vunnits under dessa krigets år. Utskottet säger, att dessa institutioner ha att ingripa mot sådana rättskränkningar, som, om de lämnades oivrade, skulle leda till ett försvagande av rättssäkerheten i landet, och tillägger sedan, att det vid sina årliga granskningar funnit, att denna ombudsmannainstitution är av utomordentlig betydelse för det medborgerliga rättsskyddet.

Jag skall bara helt kort hänvisa till vad jag framhållit i ett par tidigare debatter, nämligen att under dessa krigsår, när en sådan mängd av rättskränkningar verkligen förekommit och när dessa kränkningar anmälts till JO även av ledamöter av denna kammare, har detta icke föranlett någon som helst åtgärd. Dessa institutioner ha totalt klickat, därför att de icke i något fall ingripit mot just sådana rättskränkningar, som upprört och alltjämt uppröra den allmänna opinionen. Jag kan därför inte finna, att JO-ämbetet utgör någon ersättning för enskilds rätt att väcka åtal.

Utskottet hävdar vidare, att enskild åtalsrätt skulle kunna ge rum åt kveulans, den skulle störa vederbörande högre ämbetsmän i deras arbete och framför allt nedsätta deras auktoritet. Jag tror, att förekomsten av en rad handlingar, som av stora grupper av svenska folket fattas som rättskränkningar samt omöjligheten att komma någonstans med dessa fall utgöra en mycket större fara för den enskilde ämbetsmannens auktoritet, och att det vore bäst om dessa fall finge redas ut. Vad angår faran för ökad publicitet och allt annat som anförts i samband därmed, kan publiciteten just inte bli större vid ett åtal än den redan är nu, när JO-institutionen finns. Vidare anför utskottsmajoriteten, att man, genom att behålla detta åtalsmonopol, skulle bespara parterna och framför allt den enskilde målsägaren utgifter och rädda denne från risk för rekonventionstalan. Nu finns ju enskild åtalsrätt i fråga om alla andra brott än ämbetsbrott, och om utskottets argumentering utdrages till sina yttersta konsekvenser, skulle man av omtanke om målsägaren hindra honom att väcka åtal även beträffande andra brott än ämbetsbrott. Och just möjligheten till rekonventionstalan motstrider enligt min mening utskottets uppfattning, att man skulle få en mängd obefogade åtal och onödiga mål.

Jag har i min motion anført, att när det gäller att åtala en ämbetsman har säkert åklagarmyndigheten vissa hämningar, som inte föreligga när det gäller att åtala vanliga människor för brott. Jag har vid flera tillfällen funnit, att denna samhörighet och gemensamma prestigekänsla inte minst under de senaste åren ha utgjort ett mycket starkt hinder när man försökt komma till rätta med de övergrepp, som skapat en sådan rättsosäkerhet i detta land under de senaste åren.

Motion om ändring av 20 kap. 10 § och 22 kap. 8 § nya rättegångsbalken.
(Forts.)

Då utskottet i övrigt är enigt, skall jag inte tillägga något utöver vad jag nu sagt, utan inskränker mig till att yrka bifall till reservationen.

Herr **Lindqvist**: Herr talman! Det torde inte vara behöfligt att här hålla något längre anförande till svar på herr Johanssons. Motiven för utskottets avslagsyrkande stå ju att läsa i utlåtandet. Huvudmotivet för herr Johanssons yrkande torde ligga inneslutet i den sats i motionen, där han säger: »Det torde nämligen förhålla sig så, att hämningar av skilda slag kunna förefinnas hos åklagarmyndigheterna mot att åtala högre ämbetsmän, vilka hämningar icke göra sig gällande i fråga om åtgärder mot inbrottsjuvar och fridstörare.» Jag fattar inte herr Johanssons uttalande så, att han vill slå vakt om inbrottsjuvar och fridstörare, utan han har väl endast tagit upp dem som motsatser. Herr Johansson har ju den uppfattningen, att våra allmänna åklagare inte tillräckligt starkt ingripa mot brott och förseelser som ämbetsmännen låta komma sig till last.

Om herr Johansson hade haft någon längre riksdagsvana, tror jag inte han skulle ha ställt det yrkande han gjort. Han har yrkat ändring på en lag, som vi ha haft i snart 150 år. Om jag i likhet med herr Johansson hade ansett, att denna lag borde ändras, skulle jag nog ha sökt mig fram på en annan väg. Jag tror jag tillät mig säga till herr Johansson när vi skildes i utskottet, att för vinnande av hans syfte skulle det ha varit riktigare att ställa yrkande på en skrivelse om en närmare undersökning, men han ville inte gå den vägen. Herr Johansson erkänner i sitt anförande, att utskottet grundligt har behandlat hans motion, och det gör första lagutskottet alltid med de ärenden som föreläggas detsamma. Han erinrar också, vilket även framgår av utskottsutlåtandet, att man i fråga om åtalsrätten har det ordnat på olika sätt i olika länder. Vi ha dock inom utskottet inte ansett de skäl för en lagändring, som herr Johansson framfört, vara tillräckligt starka för att motivera en ändring.

Herr Johansson har ju vid mer än ett tillfälle här i riksdagen givit till känna, att han hyser stor misstro mot de allmänna åklagarna. Han har inte heller tilltro till vare sig justitiekanslern eller riksdagens båda ombudsmän, utan han tror, att även dessa se mellan fingrarna när det gäller högre ämbetsmän. Vi som ha varit i tillfälle att under längre tid än herr Johansson granska våra ombudsmäns göranden och låtanden, ha fått en helt annan uppfattning. Vi ha fått den uppfattningen, att de inte bara på ett nöjaktigt, utan på ett fullt tillfredsställande sätt fullgöra sina uppdrag. Deras uppdrag är inte lätt, men såvitt vi ha kunnat finna, ha de gjort sitt bästa. Herr Johansson hyser emellertid, som jag nyss sade, misstro mot de allmänna åklagarna, och vid ett tidigare tillfälle har han uttalat sin misstro även mot våra domstolar. Under sådana omständigheter vet jag inte, vart herr Johansson vill komma, ty om våra domstolar och domare inte vore att lita på, skulle ändå ingenting vara vunnit med att man utökade åtalsrätten, så att envar finge åtala även ämbetsmän.

Herr talman! Herr Johansson har ju hållit ett mycket kort anförande, och jag tror inte det är behöfligt att jag håller något längre, varför jag nöjer mig med vad jag redan sagt och i övrigt hänvisar till utskottets motivering för avslag på motionen. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Johansson** i Stockholm: Herr talman! Det är möjligt, att jag enligt äldre riksdagsledamöters mening har gjort mig skyldig till förmätenhet, då jag i stället för att yrka en utredning har föreslagit en lagtext, särskilt när det gäller en lag som är så ärevärdig — ehuru utskottet hänvisar till att

Motion om ändring av 20 kap. 10 § och 22 kap. 8 § nya rättegångsbalken.
(Forts.)

den är så ny, att den inte bör ändras — som denna från år 1807. Herr Lindqvist i Halmstad efterlyser vidare logiken hos mig, om jag, trots att jag inte hyser tilltro till domarna, ämbetsmännen, JO etc., ändå yrkar på denna åtalsrätt. Jag har i utskottet och även i kammaren sagt, att jag aldrig skurit alla domare och ämbetsmän över en kam. Den kritik som framförts har grundats på särskilt dokumenterade fall och riktats mot enskilda domare och ämbetsmän eller domstolar. Jag har i utskottet nämnt, att man exempelvis beträffande hovrätterna i Sverige kan utläsa en synnerligen stor skillnad vid utövandet av domsmakten i de aktuella fallen. Jag anser därför inte att det innebär någon brist på logik att påyrka införande av enskild åtalsrätt för att försöka bryta denna tendens till försvar av nästan vad som helst. Ty, herr Lindqvist, även om första lagutskottet och riksdagen godkänt JO:s och MO:s ämbetsutövning varje år, kan man inte komma ifrån alla de rättskränkningar som ägt rum och som icke föranlett någon som helst åtgärd från JO-ämbetets sida. Jag tänker exempelvis på de fall som riksdagsmännen Hagberg och Linderot anförde i sin inläga till JO den 16 augusti 1941. Vi kunna därför inte gå med på att det är väl sörjt för rättssäkerheten i landet.

Jag skall inte förlänga debatten vidare. Jag vill bara säga, att jag tror inte det skulle skada, om den svenska demokratien i stället för att utan vidare skriva vackra intyg om sina domare och andra högre ämbetsmän ville se litet närmare på de fall av rättskränkningar som förekommit och som upprört en stor och växande del av Sveriges befolkning.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19.

Föredrogos vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 8 april 1927 (nr 85) om dödande av förkommen handling; och

nr 5, i anledning av väckt motion om förslag till bestämmelser, avsedda att möjliggöra sammanslagning av in-teckningar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 20.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckta motioner angående utredning om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta motioner, nr 222 i första kammaren av herrar *Lindström* och *Branting* samt nr 269 i andra kammaren av herr *Brandt m. fl.* I motionerna, vilka voro lika lydande, hade hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och under vilka förutsättningar sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda, borde genom lag åläggas skyldighet att föra böcker över sina inkomster och utgifter samt att periodiskt avgiva offentlig redovisning för sin propagandaverksamhet.

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda.

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 222 och II: 269, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Olsson* i Mellerud, *Lindberg* och *Jonsson* i Skutskär, vilka hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 222 och II: 269, ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och under vilka förutsättningar sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda, borde genom lag åläggas skyldighet att föra böcker över sina inkomster och utgifter samt att periodiskt avgiva offentlig redovisning för sin propagandaverksamhet.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Olsson* i Mellerud: Herr talman! Vi ha återigen att behandla en telning av det icke ökända släktet Särimmer. Den har vid tidigare tillfällen slaktats av en mer eller mindre blodtörstig kammare, men den visar sig efter varje tillfälle lika pigg och nyter som förut. Detta måste enligt min mening tyda på en anmärkningsvärd livsvilja, och den kan vara värd ett bättre öde än kammaren hittills beskärt densamma,

Det kan, såvitt jag kan se, inte råda någon tvekan om att de problem motionen upprullar tillhöra den moderna demokratiens mera betydelsefulla spörsmål. En demokrati, som vill leva, måste hålla från livet obehörigt ekonomiskt inflytande. Demokratiens normala arbetsmetod är propaganda under offentlig kontroll i syfte att övertyga medborgarna om riktigheten i framförda meningar. Sedan medborgarrätten blivit i verklig mening *allmän*, har den politiska förkunnelsen antagit helt andra dimensioner än tidigare. Utom framställningar i tal och skrift ha teknikens många uppfinningar kommit till användning. Det säger sig självt att den politiska propagandan numera kräver betydande penningmedel.

Denna senare omständighet kan lätt bli en frestelse att föra den politiska verksamheten in i beroendeförhållanden av ekonomiska intressen, som vid viktiga frågor avgörande kunna ha sina speciella syften. Faran i detta avseende ökas givetvis avsevärt, om rikligare penningmedel kunna försträckas vederbörande politiska partier under anonymitetens täckmantel. Även om vi sannolikt hittills lyckats bevara vårt politiska liv relativt rent i dessa ting, så sakna vi dock icke alldeles erfarenhet om att ganska ludna händer varit framme och velat fingra på styret. Och låt oss erkänna, att det näppeligen alltid varit vår förtjänst att fingrandet avslöjats. Absolut säkert är heller inte, att *alla* sådana försök blivit avslöjade. Liksom malen odlas företrädesvis i mörkret kan också det politiska skumrasket lätt bli en drivbänk för mer eller mindre korruptiva tendenser.

Bästa sättet att förekomma en dylik mindre tilltalande utveckling är tydligen att, liksom med riksdagens medverkan skett t. ex. i den nya aktiebolagslagen, öka den offentliga insynen på vederbörande område. Även den enskilde medborgaren bör i en god demokrati ha rätt att kunna göra sig underkunnig om inte bara vem eller vilka som direkt stå bakom en viss politisk förkunnelse utan också *varifrån* de mera väsentliga, för verksamheten bestämmande penningmedlen härröra. Den demokrati, vilken liksom drager ett täckelse för denna icke oviktiga angelägenhet, är enligt min mening ute på vägar, som kunna dölja åtskilligt av fallgropar. Det är därför i både samhällets och den enskilde medborgarens intresse att detta viktiga avsnitt i samhällslivet blir ställt under offentlig belysning.

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

Motionärerna ha tänkt sig, att detta skulle kunna ske på så sätt, att de organisationer och andra som bedriva politisk propaganda skulle åläggas att föra böcker över sina inkomster och utgifter och att offentligen redovisa resultaten i fråga. För egen del tror jag inte att det för syftets uppnående är nödvändigt att utsträcka denna skyldighet till de mindre lokala politiska sammanslutningarna. En skäligen avvägning i berörda hänseende torde utan svårighet låta sig göra efter ett närmare studium av ärendet.

Den väsentliga invändningen från utskottets sida är utan tvivel den, att den åsyftade lagstiftningen icke skulle få nödig effekt, Naturligtvis inrymmer en sådan lag, liksom för övrigt flertalet nya sådana, åtskilliga riskmoment beträffande effektiviteten. Ingen lagstiftning garanterar en hundraprocentig effekt. Men har man rätt att därav draga en så långtgående slutsats som utskottet gjort? Vi ha exempelvis sedan många århundraden haft lagbestämmelser beträffande egendomsbrott, men därför ha givetvis inte egendomsbrotten upphört. Och ingen vill väl i dag påstå, att eftersom man inte kunnat uppnå hundraprocentig effektivitet genom lagstiftningen om egendomsbrotten, bör man avskaffa denna lagstiftning. Utskottet synes härvid ha gjort sig skyldigt till en icke oväsentlig överdrift. Jag har svårt att tro, att de svenska partiledningarna skulle visa någon särskild benägenhet att kringgå en av statsmakterna åstadkommen lagstiftning. Man har snarare anledning förmoda, att dessa organ för att skydda sig mot misstankar om smussel i detta hänseende skulle visa sig angelägna att lojalt foga sig efter vad gällande lagstadgar. Beträffande flertalet svenska medborgare hyser jag den bestämda uppfattningen, att statsmakternas i lag deklarerade vilja kommer att efterlevas.

Utskottet gör vidare en antydning om att offentlighet över partiernas räkenskaper skulle leda till trakasserier av enskilda givare av penningmedel och till och med bidraga till att spolia valhemligheten. Här synes man vara ute på den rena konstruktionens mark. Jag har i varje fall inte i senare tid hört talas om något liknande. Jag vill även påpeka, att det ingalunda är intresset för den enskilde valmannens politiska mantalsskrivningsort, som fört fram tanken på offentlighet på detta område, utan det gäller en ur demokratisk synpunkt mera dominerande angelägenhet, nämligen möjligheten för den enskilde medborgaren att kunna överskåda det politiska fältet och själv konstatera, vilka krafter som finnas inblandade i den eller den politiska intressesfären.

Såsom nämnts har kravet på större offentlighet genom de svenska statsmakternas medverkan på åtskilliga andra samhällsområden tillmötesgått under senare tid, och det nu resta kravet ligger enligt min mening fullt i linje med dessa redan accepterade strävanden. Jag har svårt att fatta att här kan anläggas andra betraktelsesätt än i nyss angivna fall. Enligt mitt sätt att se är det ett vällovligt demokratiskt intresse att även här medgiva offentlighetens strålkastare att hålla området i fråga under en viss icke alldeles opå kallad belysning.

Jag tillåter mig, herr talman, att med hänvisning till det anförda yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Lindqvist: Herr talman! Det är inte med någon större förtjusning som jag tar till orda för att förfäktat en annan mening än den föregående ärade talaren. Vi ha ju kamperat tillsammans i många år, och vi ha alltid försökt förstå varandra. Men i detta fall är det för mig omöjligt att förstå riktigheten av de synpunkter som herr Olsson i Mellerud framfört.

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

Som herr Olsson i Mellerud framhöll är det inte någon ny fråga vi här ha att behandla. Det har tidigare tre gånger väckts motioner med i huvudsak liknande syfte, nämligen åren 1934, 1935 och 1945. Vid alla dessa tillfällen ha motionerna blivit avslagna, vid fjolårets riksdag efter avstyrkande av ett enhälligt sammansatt konstitutions- och första lagutskott.

Om en sak äro majoriteten och minoriteten ense. Det framhålles i början av utskottets yttrande, att »delade meningar kunna icke eller borde i varje fall icke kunna råda om önskvärdheten av att det politiska livet hålles fritt från korrupperande eller eljest obehöriga inflytelser». Vi ha inte kunnat finna, att de motioner som hittills väckts i frågan kunnat påvisa, att förhållandena i vårt land äro sådana, att en lagstiftning av här ifrågavarande karaktär är behövlig. Jag tror att vi böra inrikta oss på andra uppgifter än att genomföra en sådan lagstiftning som motionärerna vilja ha. Förra året begärde riksdagen utredning och förslag om lagstadgad skyldighet för utgivare av periodisk skrift att offentligt redovisa hur skriften finansieras. Den framställningen var även jag med om att tillstyrka. Det föreföll mig som om det skulle vara ur samhällsnyttans synpunkt gagneligt, att det blev offentligt känt vilka som finansiera olika publikationer. Det är säkerligen inte heller lika svårt att få en dylik lagstiftning effektiv som det skulle vara att få den av herr Olsson i Mellerud föreslagna lagstiftningen effektiv. Vi ha ännu inte sett något resultat av fjolårets riksdagsskrivelse. Jag förmodar att justitieministern fått så många andra uppdrag av riksdagen att han inte hunnit med att ordna denna sak. Vore det inte bättre — det skulle jag vilja fråga herr Olsson i Mellerud och dem som sympatisera med honom — att man försökte mana på justitieministern att effektuera riksdagsskrivelsen från i fjol, så att vi få en lagstiftning på det området. Vi få då se vad det kan leda till. Enligt min uppfattning tjänar det inte något till att i alltför många fall begära en utredning, ty då få vi inte allt effektuerat, och vi kanske inte få just det som vi bäst behöva.

Riksdagen har även begärt en annan utredning, som ligger på ett i någon mån annat plan och som jag livligt hoppas snarast möjligt skall ge resultat. Det gäller ökad insyn i våra näringsföretag. Det var inte bara socialdemokraterna inom första lagutskottet, som voro med om att begära en sådan lagstiftning. Denna fråga har justitieministern tagit upp, i det vissa förberedande undersökningar påbörjats. Jag hoppas att utredningen skall bedrivas så, att vi inte behöva vänta alltför länge innan vi få fram den lagstiftningen. Jag tycker även det bör finnas hopp om att regeringen skall intressera sig för frågan om finansiering av de periodiska skrifterna, ty om jag inte minns fel var det två av de nuvarande statsråden som voro med bland motionärerna i denna fråga i fjol. De ha ju nu gott tillfälle att påverka justitieministern till att snarast taga upp frågan.

Herr Olsson i Mellerud säger, att han inte tror, att den av honom föreslagna lagstiftningen skulle behöva omfatta även lokalföreningarna. Jag förstår sannerligen inte, vad det då skulle bli för effekt av lagstiftningen. Nog bleve det väl tvunget att våra arbetarkommuner och alla de övriga partiernas lokalorganisationer finge föra böcker och redovisa sina tillgångar. Eljest bleve det ju ingenting med det hela. Om man skulle åläggas endast huvudorganisationerna redovisningsskyldighet, komme det väl inte att gå några pengar till huvudorganisationerna, utan de skulle stanna hos lokalföreningarna. Jag förstår verkligen inte vad vi skulle ha för intresse av att få veta om handlanden Petterson lämnar 100 kronor till folkpartiet eller om han lämnar dem till socialdemokratiska partiet. Det kan väl inte kallas för korrump-

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

pering. För övrigt är det väl så, att alla föreningar, även de minsta, ha något slags bokföring, varför det inte skulle bli någon nyhet för dem att föra böcker. Det nya skulle väl vara det, att alla dessa organisationer skulle skicka in sina årsredogörelser till en central i Stockholm eller Halmstad eller Mellerud eller var man nu vill förlägga den, där de skola granskas. Så skall det vara offentlig redovisning. Man tänker sig att tidningarna skulle taga in dessa redogörelser. Men då skulle tidningarna bli ännu tråkigare än nu, ty dessa redogörelser skulle upptaga mer utrymme än t. ex. predikotexterna i fredags- och lördagsnumren. Jag tror inte att det skulle vara någon nytta med detta.

Jag vill för min del — jag har visst sagt detta tidigare då jag yttrat mig i denna fråga — själv ha så stor frihet som möjligt, och jag vill att andra människor och även organisationerna skola ha det i den mån de inte med denna frihet skada andra.

Herr Olsson säger, att en sådan lagstiftning kommer att gå ganska bra att genomföra och att kontrollen inte skulle behöva omfatta de lokala föreningarna. Enligt min uppfattning torde det ibland vara alldeles omöjligt att utföra en sådan kontroll. Det förekommer ju på alla partiets möten att man efter föredraget gör en insamling. Hur skall man då få veta, huruvida Andersson eller Pettersson har lagt 100 eller 50 kronor i håven? Jag läste nyligen en tidningsartikel, där medlemmar av mitt parti berättade gamla minnen från Gävleborgs län. Där relaterades även följande händelse. Socialdemokraterna hade anordnat ett möte med diskussion, vid vilket även en högerriksdagsman uppträdde som talare. För att få en slant till omkostnaderna för mötet hade socialdemokraterna med känd påpasslighet vid utgången placerat en man, som gjorde en insamling bland den utströmmande mötespubliken. Då sade högerriksdagsmannen: »Men inte skall väl jag lämna bidrag till er. Vi tillhöra ju inte samma parti.» — »Ja, men vi bruka alltid ge till er, då vi besöka edra möten», blev svaret. Högermannen tog då upp en femöring och lade i insamlingskassan. Jag förstår inte vad det skulle vara för vinst med att denna arbetarkommun skulle redovisa den femöring som högerriksdagsmannen skänkt till lokalkostnaderna. Jag vet mycket väl, herr Olsson, att jag gjort mig skyldig till en smula överdrift genom att anföra detta exempel. Herr Olsson tänker givetvis på betydligt större belopp än det här var fråga om. Men händelsen visar i alla fall att en sådan redovisning ingalunda är någon lättordnad sak.

Jag vill för övrigt fråga: är det obekant vilka som furnera de olika politiska partierna med penningmedel? Det är det väl ändå icke, såvitt jag förstår. När det gäller vårt parti veta väl de flesta människor, att vi få medel genom medlemsavgifterna till lokalföreningarna och våra anslag ifrån landsorganisationen. Det är ingen hemlighet. Om de borgerliga partierna sätta igång en propaganda, kunna vi av kostnaderna för densamma bedöma, att det inte är fattigt folk som bekostar densamma utan personer som sympatisera med de borgerliga partierna. Och även om vi inte ha reda på varje person, så nog veta vi ungefärligen vilka det är. Jag tror inte att det kan bli tal om någon korrupcion i detta sammanhang.

Motionärerna hänvisa som stöd för den begärda lagstiftningen till förhållandena i Amerika, där man sedan 1925 har en lag på detta område. Denna lagstiftning har även återopats i tidigare motioner. Jag tror inte, att herr Olsson i Mellerud i sitt anförande sysslade med de goda förhållandena på detta område i Amerika, men det har förekommit vid olika tillfällen tidigare. Man får emellertid betänka att de politiska förhållandena i Amerika och Sverige äro mycket olika och att det politiska läget i Amerika för ett 30-tal år

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

sedan, vilket utgjorde bakgrunden till denna lag, var väsentligt annorlunda än de politiska förhållandena i Sverige nu. Det är inte lätt för mig, som inte varit i Amerika och studerat förhållandena där, att med bestämdhet uttala mig om huruvida den lag som där gäller är bra eller inte. Jag har likväl försökt att taga litet närmare reda på hur den där gällande lagen är beskaffad.

Jag skall ta mig friheten att relatera några av denna amerikanska lags bestämmelser. Sedan kunna kammarkamraterna själva bedöma, huruvida det är önskvärt att vi införa en liknande lagstiftning här i landet som den i Amerika rådande. I denna lag, som tillkom år 1925, stadgas i huvudsak följande.

Varje »politisk kommitté» eller organisation, som deltagit i valet till senaten eller representanthuset eller som understödjer viss kandidat till något av dessa val, skall ha en särskild ordförande och en skattmästare.

Skattmästaren skall föra förteckning över alla ekonomiska bidrag som lämnas till sådan »politisk kommitté», anteckna namn och adress på alla personer eller företag, som lämna sådana bidrag, anteckna alla kostnader och utgifter, som göras av kommittén, och namnet på alla personer, till vilka utbetalningar verkställas. Verifikationer skola bevaras av skattmästaren. Skattmästaren skall till vederbörande i senaten, respektive representanthuset, lämna sammandrag av de uppgifter och räkenskaper, som sålunda upprättats inom kommittén. Även enskilda skola under vissa förutsättningar lämna uppgifter om av dem lämnade valbidrag till vederbörande i senaten, respektive representanthuset. Detta gäller bidrag överstigande 50 dollars per år.

Här kommer sålunda inte den nyssnämnda högerriksdagsmannens femöring med.

Varje kandidats valkostnader äro begränsade till visst belopp. I den mån respektive stat ej fastställt lägre maximibelopp, får valkostnaden ej överskrida 10 000 dollars för en senatorskandidat eller 2 500 dollars för en kandidat till representanthuset.

Det räknas sålunda med olika värden för kandidaterna till de olika parlamentariska församlingarna. Bara detta visar, att förhållandena i Sverige inte äro på något sätt jämförliga. Denna kammars ledamöter äro lika goda som kamraterna i första kammaren och de äro lika goda som vi.

En kandidat får icke direkt eller indirekt utlova eller ställa i utsikt någon som helst förmån, befattning, uppdrag etc. åt någon som stödjer hans kandidat. Det är också förbjudet för enskilda att emottaga några dylika förmåner.

Nu säga väl motionärerna och reservanterna, att det inte är en sådan lagstiftning som de vilja ha. Man kan då fråga sig varför de hänvisa till den amerikanska lagstiftningen som ett efterföljansvärt exempel. Enligt motionärernas och reservanternas uppfattning skulle denna lagstiftning hos oss göras mycket vidare än i Förenta staterna; den skulle inte gälla bara vid valstillfällen utan vi skulle ha en ständig kontroll över politiska organisationer. Jag har, herr talman, under de år jag varit med om att behandla denna fråga, inte kunnat bli övertygad om att en lagstiftning som denna kan krävas i demokratiens namn. Ty jag har alltid fattat demokratin som någonting annat. Man skall inte lägga större band på medborgarna och deras organisationer än vad som är nödvändigt. Längre bör man inte gå.

Med dessa ord, herr talman, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr **Olsson** i Mellerud, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Den som brukar lyssna till herr Lindqvist och ta del av

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

de starka skäl, han i vanliga fall framlägger för sin ståndpunkt, och gör en jämförelse med vad han hade att anföra i dag, märkte nog en väsentlig skillnad. Den karikatyr, han sökte skapa av ett sådant instrument, som förordas av reservanterna, var av sådant slag, att om jag för min del stode i valet mellan att taga en på detta sätt karikerad lagstiftning och att bibehålla det tillstånd som för närvarande är rådande, skulle jag utan tvekan föredraga tillståndet i dag. Med all aktning för herr Lindqvist tror jag att jag inte ens skulle vilja ha honom med i den kommitté, som skulle få i uppdrag att utreda detta ärendet, om han skulle följa de linjer, som han i sitt anförande förfäktat.

Jag vill endast påpeka, att i motionen liksom även i reservationen hävdats, att det av utredningen i och för sig skall framgå, *huruvida* det går att skapa en sådan lagstiftning, som här ifrågasatts. Utredningen är nämligen avsedd att vara förutsättningslös. Jag har dessutom den mycket bestämda uppfattningen, att det för att uppnå vårt syfte icke är nödvändigt att gå så långt som att skapa bestämmelser för de små lokala politiska organisationerna. De ha inte sin verksamhet lagd på ett sådant plan, att de spela någon roll i detta sammanhang. Det är oss fullständigt likgiltigt, om den eller den personen i det eller det partiet skänker en eller annan krona till sin lokala organisation. Det gäller ur vår synpunkt de *väsentliga* medel, som för politisk propaganda under anonymitetens täckmantel tillskjutas av ekonomiskt starka organisationer och enskilda. Det är således enligt min uppfattning skäl i att vi göra en bestämd avgränsning i denna diskussion. Det är här främst fråga om huruvida en sådan lagstiftning kan etableras. Vi äro i sådant fall fullt på det klara med att den skall begränsas, så att den icke ger anledning till onödiga ingrepp i den enskilde medborgarens politiska handlande.

Vidare yttrade

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! I fjol beslöt denna kammare med elva rösters majoritet att hemställa till regeringen om utredning angående lagstiftning om skyldighet för innehavare av periodisk skrift att redovisa sina finansieringskällor. Den grupp jag representerar röstade för detta beslut. Den motivering som vi därvidlag avgåvo var den, att vi ansågo det vara av betydelse att man kartlägger finansieringskällorna för tidningspressen. Då framhölls framför allt Dagspostens och Folkets Dagblads finansiering, vilken skett genom den tyska regeringens organ. Vi ansågo då — och jag tror inte det finns någon anledning att ändra den uppfattningen — att gällande lagstiftning i och för sig gav möjlighet att ingripa mot sådana former för subsidiering av pressen. Riktigheten av denna uppfattning bekräftas ju av den omständigheten, att man på grundval av gällande lagstiftning kunde åtala utgivarna av dessa tidningar. Det har också sedermera under det senaste året, sedan riksdagen fattade sitt beslut, avslöjats att statsmakterna och åklagarmyndigheterna i mycket god tid, tack vare försvarsstaben, voro underrättade om dessa båda tidningars ekonomiska engagemang. Anledningen till att man inte genast ingrep var ju en helt annan än bristande lagstiftning. Beträffande Dagsposten väntade man till dess Tysklands öde var beseglats, och i fråga om Folkets Dagblad ända till en månad efter Tysklands kapitulation. Beträffande dylika fall ansågo vi sålunda och anse fortfarande, att den lagstiftning som finns ger tillräckliga möjligheter för myndigheterna att ingripa.

Vad vi emellertid framför allt ville trycka på och som var anledningen till att vi röstade för den reservation, som segrade i båda kamrarna, var den medvetna strävan från de storfinsansiella krafternas sida — från dem som kontrol-

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

lera industri, kreditanstalter, råvarukällor, praktiskt taget landets hela ekonomiska liv — att också kontrollera opinionsbildningen genom dess olika organ. I Tyskland hjälpte den tunga industrien Hitler till makten. Beträffande Förenta staterna uppges att storfinansens kontrollerade nittio procent av pressen, som också hela tiden var motståndare till Roosevelts. Det är ju ingen hemlighet, hur man där exempelvis utnyttjat möjligheten att köpa pressen och subsidiera politiska organisationer för att besätta olika poster i staten, presidentposter, guvernörsposter o. s. v. Vi ansågo och anse, att samma tendenser finnas i alla kapitalistiska länder, alltså tendenserna att med hjälp av den ekonomiska makten dirigera opinionsbildningens olika organ.

Vi anse vidare att det ligger till på precis samma sätt när det gäller de politiska partierna som när det gäller pressen eller andra former för opinionsbildning. Vi påstå inte att en utredning om eventuell lagstiftning bör resultera i att finansiering av politiska partier — jag talar nu inte om 5-öresfinansiering, som herr Lindqvist nyss gjorde sig lustig över, utan om verklig finansiering — blir kriminaliserad. Men anledningen till att vi understödja motionen och reservationen är den, att vi anse att en dylik understödsverksamhet inte bör få ske i smyg. Den bör försiggå inför öppen ridå och kunna kontrolleras av hela folket.

Utskottet söker göra gällande, att den ifrågasatta lagstiftningen skulle kunna medföra risk för trakasserier av politiskt oantastliga medborgare. Såvitt jag kan förstå avser utskottet med sådana medborgare dem som uppträda under falsk mask. Det är sådana medborgare som inte vilja stå för vad de göra och som kanske helst inför den allmänna opinionen vilja giva sig sken av att ha en helt annan inställning än den politiska meningsriktning som de understödja. Jag anser inte att de som uppträda på detta sätt böra betecknas som politiskt oantastliga medborgare. Jag kan inte förstå den medömkan som utskottet visar sådana personer.

Utskottet anser vidare, att en sådan här lagstiftning knappast skulle kunna bli effektiv, och utskottets talesman herr Lindqvist tryckte ju alldeles särskilt på den punkten. Gentemot detta skulle jag vilja framhålla, att en sådan invändning kan man rikta mot all lagstiftning. Vi ha lagar, som förbjuda mord, egendomsbrott, våldtäkt och annat, men ingen inbillade sig när dessa lagar tillkommo att man med hjälp av dem skulle kunna uppnå ett tillstånd, där dylika brott inte förekomma. Men trots att man sålunda i förväg var medveten om — och genom erfarenheten blivit ännu mera medveten om — att lagarna i och för sig inte utgöra något verkligt korrektiv mot sådana förbrytelser, faller det väl ändå varken utskottet eller någon annan in att föreslå, att dessa lagar skola slopas. Jag menar, att när man förutsätter, att lagbrott komma att begås, så kan det inte vara något skäl som leder till att man avstår från att stifta lagar, när man ur andra synpunkter anser sådana vara nödvändiga. Den enda möjliga principiella grunden för utskottets mening hade i detta fall varit, att man bagatelliserar strävandena att korrumpera det politiska livet. Om utskottet ansett att det icke hade någon betydelse, att det icke var förkastligt att sådana strävanden att korrumpera det politiska livet föreligga, då hade jag kunnat förstå utskottet, men om jag läst rätt i utskottsutlåtandet, så intager utskottet inte den ståndpunkten, utan det finner självt sådana tendenser vara förkastliga, ehuru det inte vill föreslå några åtgärder mot dem. Därmed anser jag, att utskottets ståndpunkt är liktydigt med att den föredrager att tolerera en verksamhet, som utskottet självt finner vara förkastlig.

Utskottet anför vidare som skäl för sin hållning, att behovet av en sådan

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

här lagstiftning inte är så stort. Vidare läser jag, att fjolårets riksdagsbeslut om en utredning rörande pressens finansiering åberopas mot en ytterligare lagstiftning. Till detta skulle jag vilja säga, att utskottet i fjol — jag tror det var sammansatta konstitutions- och första lagutskottet — anförde i det väsentliga samma skäl som utskottet gör i dag mot en sådan utredning rörande pressens finansiering. Då förstår jag inte, att utskottet kan finna det vara lämpligt att åberopa en utredning, som då beslöts, och som beslöts på helt andra grunder än dem, som utskottet här har, för att man inte skall företaga sig någonting i denna fråga. Från utskottets synpunkt borde det väl i stället vara så, att det borde betrakta fjolårets riksdagsbeslut som ett underkännande av utskottets nuvarande argumentation, ty är det inte så, att fjolårets beslut om utredning rörande kontrollen av tidningarnas finansiering har som konsekvens, att man skall kunna kontrollera alla tidningars inkomstkällor? I många fall äro ju partierna stora finansiärer av pressen, och skulle det inte ges möjlighet, när man skall taga del av pressens finansiering, att granska denna finansieringskälla, då vore det mycket bekvämt för dem som vilja skaffa sig inflytande över pressens propaganda att via partierna leverera sina pengar. Därför menar jag, att fjolårets beslut i verkligheten är ett argument för reservanternas linje i denna fråga. Är man med på fjolårets beslut, så måste man även vara med på reservanternas förslag här. Är man å andra sidan motståndare till fjolårets beslut, är det logiskt, att man uppträder mot ett sådant beslut i denna fråga.

Utskottet erkänner i ena ögonblicket, att korrumpierande understöd åt vissa partier är skadligt. I nästa ögonblick påstår utskottet, att riksdagens fjolårsbeslut skapar nyttiga kontrollmöjligheter, och ytterligare några rader längre ner hamnar utskottet i ett resonemang om att det kan betyda en skadlig kontroll över åsiktsbildningen, vilken strider mot demokratiska rättsprinciper och måhända kan bli en allvarlig fara för demokratin själv. Om jag förstår utskottet rätt, så argumenterar det för att sådana tendenser till korruption skulle vara liktydigt med demokrati. Om jag fattade rätt, borde alltså det åberopade fjolårsbeslutet, i de fall det avser att ingripa mot sådana tendenser, vara en fara för demokratin. Sedan utskottet gjort denna logiska kullerbytta meddelas oss, att så länge det inte gjorts troligt att missförhållanden verkligen råda i fråga om opinionsbildningen och partifinansieringen här i landet, böra inga legala föreskrifter utfärdas.

Men vet då inte utskottet om att tyskarna köpte upp svenska tidningar? Har inte utskottet reda på, att Ivar Kreuger på sin tid subsidierade ett svenskt regeringsparti? Är det utskottet obekant, att storfinansien äger en massa tidningar i detta land och strävar efter att skaffa sig fler? Har utskottet inte observerat den kampanj, som under signaturen PHM nu förs mot regeringsprogrammet och mot den politik, som de flesta i denna kammare säga sig gilla, nämligen politiken att skapa full sysselsättning, höja levnadsstandarden och införa demokrati i näringslivet? Är det verkligen utskottet obekant, att vissa partier i detta land regelbundet vänder sig till storfinansien för att erhålla ekonomiska anslag till exempelvis sina valrörelser? Partierna erhålla också sådana anslag, och det rör sig inte om några snuspengar härvidlag utan om mycket stora belopp. Säg exempelvis inte utskottet, att praktiskt taget hela företagarvärlden var representerad på svindlaren Jarls insamlingslistor, vilka åsyftade att skapa någon ny rörelse för att ytterligare försvaga den svenska arbetarrörelsen?

Nej, ärade utskottsledamöter! Jag måste nog säga, att så blindt äro ni inte att ni inte observerat dessa företeelser och tendenser i det politiska livet. När

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

ni här argumentera för att det inte är något problem, fattar jag det inte som något annat än ett försök att vifta ifrån sig en obehaglig sak.

Vi anse, att om någonting är skadligt för demokratin, så är det verkligen storfinansens strävanden att korrumpiera det politiska livet och opinionsbildningen i vårt land. Jag tror, att reservanterna betrakta saken på samma sätt. och jag tror, att de flesta utav dem som syssla med politisk verksamhet inte ha svårt för att begripa, vad det är för krafter som stå bakom exempelvis PHM-kampanjen, d. v. s. en propaganda som gör gällande, att de som gilla arbetarrörelsens efterkrigsprogram vilja förslava människorna eller beröva oss all frihet och införa någon slags statlig diktatur i samhällslivet. Nog begripa vi, vad det är för krafter som stå bakom denna propaganda och vilka intressen den tjänar, men det är ett faktum, att stora massor av svenska folket inte förstå detta. Det förklaras av det faktum, att man fortfarande håller en sådan press och finner sig i att en sådan propaganda bedrivs och anser det vara helt i sin ordning. Just därför tror jag att det skulle vara till stor fördel, att det verkligen gavs möjligheter att inför folket visa upp, vad det är för slags intressen som stå bakom den och den tidningen och den och den propagandan och de och de politiska verksamheterna.

Det är naturligtvis inte fråga om att man skall försöka komma åt handlaren Pettersson för att han anslår hundra kronor till högerpartiet. Det tror naturligtvis inte herr Lindqvist heller. Det handlar i stället om, som herr Olsson i Mellerud antydde, de väsentliga finansieringskällorna, vilka man måste ha adressen på och som det är nödvändigt att känna till. Och det kan inte heller vara fråga om — det vill jag säga till utskottets talesmän — att man skulle gå till de lokala organisationerna i Mellerud eller i Trosa eller någon annanstans för att där klarlägga ekonomiseringskällorna, ty det är inom ganska begränsade sfärer man då behöver röra sig för att klarlägga en sådan sak.

När herr Lindqvist säger att han för sin del — och han gör det till något slags principiellt resonemang — vill ha så stor frihet som möjligt, så vill jag påpeka, att vi alla vilja ha så stor frihet som möjligt men inte för storfinansen. Vi vilja inte ha frihet för de krafter, som sträva att korrumpiera det politiska livet och sträva att avskaffa de demokratiska fri- och rättigheter, som folket dock tillkämpat sig under många decenniers kamp. Därför får man väl också, när man bekänner sig till friheten, överväga om det inte är lämpligt att beskära vissa friheter till förmån för andra, som anses vara mera väsentliga, och som man vill betjäna.

Herr talman! Jag anser för min del, att konsekvensen av det beslut, som riksdagen fattade förra året är, att riksdagen följer reservanterna i denna fråga. Jag tror också att det blir mycket bekvämare, när regeringen nu skall sätta i gång denna utredning, att man på en gång kan ta upp hela problemet, ty dessa båda frågor höra ju ihop och kunna tagas i ett sammanhang. Denna fråga bör inte längre spela galten Särimmers roll att slaktas och återuppstå oavbrutet, utan man bör komma fram till en konkret lösning av detta spörsmål. Därför skall jag be att, både å mina åsiktsfränders och mina egna vägnar, få yrka bifall till den reservation, som här avlämnats.

Herr Lindqvist erhöll på begäran ordet för kort gemäle och anförde: Herr talman! Det var ett mycket dåligt betyg utskottet fick av herr Hagberg i Luleå, men om herr Hagberg till ett annat år tänker över saken bättre än hittills, så kanske betyget inte blir så dåligt. När herr Hagberg här talar om effektiviteten så vill jag fråga, om herr Hagberg verkligen kan bestrida det påstående utskottet gör när det säger: »Särskilt må erinras om svårigheten

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

att göra en lagstiftning i ämnet effektiv — lagen skulle bli va verkningslös i fråga om de illojala och vålla onödigt besvär för de lojala.» Det torde vara ett oomkullrunkelet faktum, att så är förhållandet.

Så säger herr Hagberg, att det synes vara utskottet obekant, att Ivar Kreuger finansierade ett visst regeringsparti. Detta har naturligtvis utskottet hört talas om lika väl som herr Hagberg, och detta trots att vi inte ha någon lagstiftning på området.

När herr Hagberg talar om att vi skulle behöva en lagstiftning mot PHM-propagandan, så kan jag inte alls hålla med honom om detta. Varken för herr Hagberg eller för någon annan i denna kammare är det obekant, vilken som finansierar denna propaganda, och det skulle väl vara märkvärdigt, om inte vi skulle kunna bemöta denna PHM-propaganda utan lagstiftning. Denna propaganda skola vi bemöta på ett annat sätt, och vi skola göra det på ett sådant sätt, att propagandan kommer att skada dem som bedriva den och i stället gagna oss.

Vidare yttrade

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag har vid behandlingen av denna fråga i flera år frågat mig och många andra, vad avsikten egentligen skulle vara med bokföringsskyldighet för de politiska partierna och skyldighet för dem att offentligt redovisa sin verksamhet. Jag har inte fått ett tillräckligt övertygande svar på frågan för att inse, att problemet har en sådan betydelse, att man måste tillgripa sådana betungande åtgärder för lojala politiska partier, som ligga i bokföringstvång och offentlig redovisning.

Herr Hagberg i Luleå sade, att han med sina strävanden att genomföra bokföringsplikt för de politiska partierna avsåg något annat än att bara av nyfikenhet få veta, vilka krafter i samhället som finansierade det ena eller andra politiska partiet. Jag fick det intrycket att herr Hagberg menade, att om vissa politiska partiers propaganda blir våra åsikter för överlägsna, så skulle vi genom en lagstiftning hindra denna propaganda att fortsätta, även om den var laglig. Jag kan väl aldrig föreställa mig att reservanterna, vilka tillhöra ett demokratiskt parti, det socialdemokratiska, med sin strävan att få offentlighet över det politiska livets finansiering skulle mena, att eftersom exempelvis PHM-propagandan just nu är besvärande — jag tycker inte alls den är besvärande — så skulle vi se till, att de som finansierade den inte skulle få fortsätta med det. Dit vill inte herr Olsson i Mellerud komma, det är jag fullständigt övertygad om.

När herr Hagberg säger, att konsekvensen bjuder, att när riksdagen i fjol begärde insyn och offentlighet över pressens finansiering, så måste därav följa, att man också begär detta beträffande de politiska partierna. Vad var det som påverkade riksdagens fjolårsbeslut i fråga om pressens finansiering? Jo, detta beslut tillkom antagligen på grund av den känsla man hade, att det här i landet fanns åtminstone ett tidningsorgan, som genom medel utifrån sökte påverka vårt land i en viss för landet olycklig riktning. Man trodde, att om man fick offentlighet över tidningarnas finansiering, skulle en sådan utveckling hävas. Visserligen röstade jag för denna utredning, men uppriktigt sagt tror jag inte på att man på det sättet kan komma den olagliga pressen till livs. Ingen menade, att vi för den lojala pressen skulle ha denna skyldighet till offentlig deklARATION för att hindra denna press att få pengar, vare sig dessa kommo från storfinansen eller annat håll.

Jag skulle också förstå detta förslag till lagstiftning, om man menade, att

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

vi genom bokföringsplikt och redovisningsskyldighet skulle försöka komma åt de politiska partier, vilka man misstänker i olagligt syfte skulle få pengar från främmande makt. Man skulle kunna lockas att med det motivet gå in för en sådan lagstiftning. Men var och en vet, att om illojala partier förekomma — nu existera väl inte sådana — dessa inte skulle vara så enfaldiga, att de bokförde de olagligt erhållna beloppen på så sätt, att man skulle kunna komma åt dem. Vi ha beträffande denna verksamhet tillräckligt skydd i den lagstiftning i strafflagen, som redan finns. Då det inte kan vara annat än ren nyfikenhet, som driver oss att se varifrån olika partier få sina pengar, då tycker jag, att det inte finns skäl för att tillgripa dessa åtgärder.

Jag upprepar än en gång, att vi kunna väl ändå inte förbjuda lojala människor att med medel, som de vilja ställa till de olika partiernas förfogande, propagera för en åsiktsriktning, som inte är olaglig. Det vore åtminstone socialdemokratien främmande att tänka sig, att vi, därför att ett annat parti har mera pengar än vi att finansiera sin propaganda med, för den skull skulle vilja kontrollera åsiktsbildningen i samhället. Det vore ju detsamma som att väcka till liv de ideal, som gingo i graven samtidigt med det andra världskrigets slut.

Nu säger herr Olsson i Mellerud, att nog skulle väl det offentliga livet bli mera harmoniskt och trivsamt, om vi uppriktigt talade om för varandra varifrån vi få våra slantar. Vi ha spelat med i det politiska spelet ungefär lika länge, herr Olsson och jag, vi ha spelat samma stämman i denna symfoni, men aldrig har jag märkt någon disharmoni därför att vi inte veta, varifrån medspelarna få sina pengar. Jag tror snarare, herr Olsson i Mellerud, att anledningen till att vi vilja ha reda på varifrån de olika politiska partierna få sina pengar är den, att vi skola få tillfälle att klösa varandra litet värre, och inte för att skapa större harmoni och trevnad partierna emellan.

Jag kan sålunda, herr talman, inte finna ett enda bärande skäl för en sådan lagstiftning, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Mellerud, som erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag vill påpeka, att det inte varit reservanternas mening att hindra PHM-propagandan. Det är heller inte det ringaste spår av nyfikenhet från vår sida, utan meningen är helt enkelt den, vilket jag i mitt första anförande angav men nu tycks behöva återupprepa, att man skall klarlägga fältet, så att den enskilde medborgaren ser, vilka krafter som äro i rörelse på det politiska området. Detta synes mig vara en angelägenhet av väsentligt större vikt än det, som herr Hedlund talade om.

Jag skulle också vilja säga ett ord till herr Lindqvist. Han skapade i sitt anförande mycket lättvindigt ett faktum. Om man emellertid närmare undersöker detta »faktum» skall man finna, att det ingalunda är ett faktum utan ett löst påstående utan bevis.

Vidare yttrade

Herr Brandt: Herr talman! I egenskap av motionär i denna fråga ber jag få säga några ord. Jag vill då först på det bestämdaste deklarerera, att motionärernas avsikt i år liksom tidigare icke har varit någon som helst önskan att begränsa rätten att satsa pengar på något visst parti eller att påverka den politiska meningen. Den saken vill jag ha klart utsagt. Men vi anse, att sådant understöd inte skall ske anonymt. Vi kräva större öppenhet härvidlag. Vi anse att väljarna faktiskt ha rätt att kräva klart besked om vilka intressen som stå bakom de olika partiernas propaganda. Detta måste betraktas som ett ganska elementärt demokratiskt krav.

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

Här har nu utskottet liksom tidigare hänvisat till att vi redan ha en lagstiftning på detta område. I 8 kap. 22 § strafflagen är det nämligen belagt med straff att »av främmande makt mottaga penningar eller annat vederlag för att här i riket genom utgivande eller spridning av skrifter eller annorledes söka påverka den allmänna meningen om rikets styrelseskick eller om åtgärder i dess inre eller yttre styrelse». I samband med Dagspostenaffären gjorde man den erfarenheten, att det stöter på ganska stora svårigheter att tillämpa denna föreskrift i lagstiftningen just därför, att man saknat möjlighet att kontrollera finansieringen av den politiska propagandan. Under sådana förhållanden ha vi ansett, att en offentlig redovisning icke blott beträffande periodiska skrifter utan även beträffande politiska partier och andra sammanslutningar, som bedriva politisk propaganda, borde vara en konsekvens av den lagstiftning, som jag här citerat.

Utskottet har nu framhållit, att några händelser eller omständigheter icke inträffat, som motivera någon ändring av utskottets tidigare ställningstagande i frågan. För egen del har jag, liksom de övriga motionärerna i ärendet, en annan uppfattning i det avseendet. Vi ha nämligen framhållit i motionen, att sedan riksdagen förra året behandlade frågan har det ju ändå inträffat händelser, som ytterligare aktualiserat en ändring. Därvidlag syfta vi helt enkelt på PHM-propagandan. Den är ju allmänt känd. Jag har deltagit i många diskussionsmöten, och jag har då ställt den frågan till mina motståndare: Vad är det som döljer sig bakom denna väldiga propaganda mot arbetarrörelsen, mot den socialdemokratiska regeringen och vårt efterkrigsprogram och framför allt mot den näringspolitik, som vi sträva efter att föra? Jag har inte fått något besked om den saken. Men vi äro väl alla fullt medvetna om att det här ligger ganska stora finansiella krafter bakom. De dölja sig dock bakom en dimridå, bakom anonymitetens slöja.

Till herr Lindqvist i Halmstad vill jag säga, att nog borde väl utskottet kunna skilja på å ena sidan de finansiella krafter, som stå bakom exempelvis PHM-propagandan, och å andra sidan dessa lokalföreningars små slantar, som herr Lindqvist talade om? Det har ju inte varit fråga om den saken i vårt krav. Men nog borde man väl anse, att allmänheten har berättigade krav att få veta vilka och vad som verkligen står bakom denna PHM-propaganda! Ja, jag vill säga, att om denna propaganda skall fortsätta, så borde det inte vara förmätet att kräva, att allmänheten öppet och ärligt får besked om vilka personer och företag, som stå bakom propagandan, för att man på så sätt skall få se vilka aktieägares och försäkringstagares frihet, som anses stå på spel. Jag tror för min del, herr Lindqvist, att demokratin inte kommer att förlora någonting på om vi skulle få mera öppenhet i detta avseende. Jag tror inte att demokratin skulle förlora utan snarare tjäna härpå.

Den främsta orsaken till att riksdagen förra året avslag motionen i denna fråga var tydligen den omständigheten, att man trodde det skulle behövas ett särskilt kontrollorgan, och att det skulle medföra risk för administrativ kontroll av det politiska livet. Även i år säger utskottet, att detta skulle innebära en kontroll över åsiktsbildningen, ja, t. o. m. bli en fara för demokratin. Herr Lindqvist i Halmstad svartmålad ju alldeles oerhört hur det skulle bli, om vi finge denna lagstiftning genomförd. Men det är, herr Lindqvist, att totalt missförstå motionärernas avsikt! Vi ha understrukt, att en dylik redovisningsskyldighet mycket väl kunde tillgodoses genom en enkel föreskrift om skyldighet för politiska partier och andra sammanslutningar, som bedriva propaganda, att regelbundet utgiva för allmänheten tillgängliga redogörelser över sina inkomster och utgifter. Dessa uppgifter kunde då samlas in av redan

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

existerande samhällliga organ och granskas av dem, om så skulle anses påkallat. Jag tror för min del, att redan en sådan offentlig redovisningsskyldighet skulle verka preventivt. Dessutom skulle medborgarna få möjlighet att klart bedöma vilka legitima intressen som taga sig uttryck genom propagandan.

Utskottet har vidare framhållit, att det skulle möta svårigheter att göra lagstiftningen effektiv. Därvidlag håller jag med reservanterna om att utskottet väsentligt överdriver dessa svårigheter. För övrigt är ju detta en sak för sig. Inte ens utskottets ärade ledamöter kunna väl bedöma vilken utformning en sådan lagstiftning skulle få och vilka svårigheter som därvid kunna uppkomma. Det borde väl vara en utrednings sak att komma fram till resultat därvidlag och förelägga detta inför regering och riksdag, som sedan få taga slutgiltig ställning till frågan. Men att redan nu som en förutfattad mening säga, att det blir så stora svårigheter, att man från början måste avslå också krav på en utredning av frågan, tycker jag inte kan vara motiverat. Det gäller ju här inte något annat än en utredning.

Herr Lindqvist i Halmstad frågade, varför motionärerna hänvisat till den amerikanska lagstiftningen av år 1925. Om jag minns rätt, så lämnades under förra årets debatt i denna fråga i första kammaren en redogörelse för den engelska lagstiftningen på detta område. I England har man sedan 1880 en lag, som stadgat redovisningsskyldighet för partiernas inkomster och utgifter vid parlamentsval. Varje valagent samt varje valkandidat och valkrets i England måste lämna en ingående redogörelse för varifrån deras pengar komma och vart de gå. Detta gäller såväl personliga bidrag som bidrag från sammanslutningar. Den amerikanska lagstiftningen på detta område har herr Lindqvist redogjort för, och den behöver jag alltså inte uppehålla mig vid.

Jag tror man kan säga, att man aldrig hört, att lagstiftningen i dessa båda länder fått de fruktansvärda konsekvenser för demokratin och den personliga friheten, som herr Lindqvist och utskottet här utmålat. Tvärtom torde det vara obestriddligt, att lagstiftningen i dessa båda länder haft en stor uppgift. Ätminstone är detta fallet i Amerika, där denna sak ofta omvitnats. Vi kunna där lätt konstatera det verkliga förhållandet. Denna lagstiftning har där på ett värdefullt sätt bidragit till ökad moralisk renlighet inom politiken och större möjlighet för väljarna att bedöma den politiska propagandans innehåll.

Det är ingenting annat vi syfta till i vår motion. Man borde därför inte vara så förutfattad i sin mening, att man inte kan gå med på en utredning för att konstatera, om detta skulle vara en framkomlig väg även i vårt land för att åstadkomma mera renhårighet och öppet spel i den politiska propagandan, så att människorna verkligen se vad som döljer sig bakom densamma. Vi önska, att anonymitetens slöja skall bort och att vi skola få mera öppenhet. Detta är kort och gott vad vi syfta till med våra krav.

Herr talman! Med vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindqvist erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! När den föregående ärade talaren säger att han inte vill ha någon anonymitet i det politiska livet utan en större öppenhet, vill jag fråga, om han därmed åsyftar, att denna öppenhet skall utsträckas till att omfatta även valhemligheten? Skola vi slopa den, eller hur långt vill herr Brandt gå?

Herr Brandt säger också, att vi ha missförstått motionärerna. Det är inte fråga om, säger herr Brandt, att utsträcka redovisningsskyldigheten till lokal-föreningarna. Men hur kan man tänka sig att ordna upp denna sak utan att

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

ta med även lokalföreningarna? Om vi ha en lag som föreskriver, att huvudorganisationerna skola offentligt redovisa sina finanser, så att ingen illojalt bidrager till ett partis propaganda, så måste väl bestämmelserna också tillämpas på lokalföreningarna?

Sedan sade herr Brandt att någonting hade inträffat sedan i fjol. Vi ha ju fått PHM-propagandan. Är det verkligen herr Brandts mening, att därför att denna propaganda nu bedrivs mot socialdemokratien, skulle vi ha en lag, som ger oss möjlighet att upplysa oss om vilka som bekosta denna propaganda? Vet inte herr Brandt detta lika väl som jag utan någon lagstiftning?

Herr **Brandt**, som jämväl erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Som svar på herr Lindqvists första fråga vill jag säga, att han kan vara övertygad om att jag inte önskar någon ändring av valhemligheten. Det är väl tämligen uppenbart.

I detta sammanhang vill jag erinra om att det förefanns stora betänkligheter här i riksdagen, när den öppna omröstningen infördes. Även detta trodde man skulle bli ett oerhört intrång i den personliga friheten, som skulle få fruktansvärda konsekvenser för demokratien. Men ingenting sådant har inträffat. Inte är det väl någon som känner ett speciellt tryck bara därför att man nu röstar öppet här i riksdagen?

Jag vill också fråga herr Lindqvist, som är en erfaren riksdagsman, om man någonsin ställt det kravet på en motionär, att han skall i detalj redogöra för hur han tänkt sig en lagstiftning? Vi motionärer ha yrkat på en utredning. Vi ha också förutsatt, att en sakkunnig utredning skall komma fram till ett resultat, som på ett nöjaktigt sätt kan klarlägga frågan. Skulle däremot resultatet av en lagstiftning bli av det slag, som herr Lindqvist här utmålade, så skall även jag be att få betacka mig för att rösta för en sådan lag. Jag tror nu inte heller att man behöver befara, att vi komma att besluta om en lagstiftning, sådan som den herr Lindqvist här skisserade.

Vidare anförde:

Herr **Jonsson** i Skutskär: Herr talman! Efter de anföranden som här hållits för reservationen kan jag fatta mig kort. Såsom reservant måste jag emellertid anföra de allmänna synpunkter, som legat till grund för att jag här inte kunnat följa utskottet.

Jag har inte kunnat ansluta mig till majoritetens uppfattning av flera anledningar. Utskottet anser för sin del att det är självfallet, att den politiska åsiktsbildningen bör bedrivas utan påverkan av obehöriga intressen. Utskottet anser dock, att den föreslagna bokförings- och redovisningsskyldigheten för politiska sammanslutningar skulle stå i dålig överensstämmelse med våra demokratiska rättsprinciper, ja, till och med vara till allvarlig fara för demokratien själv. Det är just detta överdrivna betraktelsesätt, som jag för min del inte kunnat dela. Det är därför jag följt reservationen.

Jag har frågat mig, om det verkligen kan innebära en fara för demokratien och vårt folkstyre att vi här få en för hela folket öppen redovisning för hur den politiska åsiktsbildningen här i landet finansieras. Mig förefaller det som om den föreslagna lagstiftningen skulle stå i intim samklang med vårt demokratiska betraktelsesätt i övrigt. Vi fordra ju numera — och detta enligt min mening med all rätt — ökad ekonomisk insyn inom exempelvis bolagsvärlden. När förslaget till ny aktiebolagslag diskuterades inom det utskott, som behandlade denna lag, mötte den föreslagna ökade ekonomiska insynen vissa gensagor även från medlemmar av det parti, som jag själv representerar. Men

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

det har alltmera gått upp för de flesta, att denna ekonomiska insyn är till gagn för oss alla.

På detta område ha vi alltså accepterat principen om ökad ekonomisk insyn. Om detta kan anses berättigat på det ekonomiska livets område, varför skall man då anse det orimligt att få denna ekonomiska insyn och detta redovisningsförfarande även beträffande den politiska verksamheten här i landet?

Utskottet har tydligen utgått ifrån att den nu föreslagna lagstiftningen skulle betyda ett polisvälde, som skulle sträcka sig ned till våra underorganisationer och våra arbetarkommuner. Som juridisk lekman kan jag inte förstå annat än att en sådan lagstiftning inte skulle föra med sig mera av lagtvång än mycket annat, som vi fått acceptera. Vi ha exempelvis en bokföringslag, vi ha en taxeringsförfordning, som ålägger oss skyldighet att deklarera på heder och samvete o. s. v. Jag kan för min del förklara, att jag vid avgivande av min deklaration inte känt mig stå under någon polisbevakning av den enkla anledningen, att jag har insett, att det är en medborgerlig plikt att här följa lagens föreskrifter.

Samma är förhållandet med dem, som uppträda på ett hederligt sätt och öppet kunna redogöra för varifrån de få sina anslag för sin politiska verksamhet. De bryta icke mot lagen, och då drabbas de inte heller av lagens föreskrifter. För demokratiens vidkommande skulle en sådan skyldighet till offentlig redovisning inte föra med sig något nytt, av den anledningen att vi inom det socialdemokratiska partiet redan ha ett öppet redovisningsförfarande på detta område. Men tyvärr är detta icke förhållandet inom de övriga politiska partierna här i landet.

Jag har många gånger frågat mig vad orsaken kan vara till att man exempelvis på borgerligt håll undanhåller upplysningar om hur den politiska verksamheten finansieras. Sker detta därför, att man får ekonomiskt stöd från håll som, om det gavs offentlighet däråt, skulle vara politiskt obekvämt? Man kan ställa den frågan, men jag kan tyvärr inte ge svaret på den. Jag tycker det är beklagligt, att inte någon från den borgerliga kanten har fört den talan, som herrar Lindqvist och Hedlund i Östersund här fört gentemot reservanterna. En representant från de borgerliga skulle haft större anledning att föra denna talan än vad de ha, som representera det socialdemokratiska partiet i denna kammare.

Jag anser, att om man genom en förutsättningslös utredning av denna fråga skulle kunna nå fram till en tekniskt godtagbar lösning av detta problem, skulle man samtidigt få bort det smygförfarande, som förekommer när det gäller finansieringen av den politiska propagandan här i landet. Detta skulle bli till stöd och gagn för demokratien själv. Det skulle således inte, som utskottet vill göra gällande, vara till skada för demokratien i och för sig.

Herr talman! Det är med anledning av vad jag här anfört som jag följt reservanterna.

Herr Nilsson i Kristinehamn: Herr talman! Jag tror det var kommunisterna som på 1920-talet betecknade vårt land som den politiska idyllens land. Man hänvisade till vad som hände ute i världen, till de stora revolutionerna o. s. v. Samtidigt pekade man på den fullständiga oförståelse för revolutionär omstörtningspolitik, som den svenska arbetarklassen ådagalade. Jag tror man kan säga, att dagens debatt är ytterligare en illustration till hur svårt vi ha här hemma att tänka annat än i invanda banor. Nog är det väl ganska anmärkningsvärt, att utskottet fortfarande 1946 avslår en motion sådan som denna under hänvisning till i huvudsak samma argumentering, som man använde

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

1934 och 1935. Det skulle alltså icke ha inträffat någonting — det har ju också understrukits av herr Lindqvist — som skulle kunna föranleda, att man på denna punkt skulle se verkligheten annorlunda än i början och i mitten av 1930-talet. I själva verket är det ju alldeles uppenbart, vilket väl icke minst utvecklingen i Tyskland före kriget visat, att även i det politiska livet har penningen kommit att spela en alltmer dominerande roll. Det veta vi alltså nu av erfarenhet. Och om vi studera dessa erfarenheter utifrån i relation till vad som händer här hemma i samband med den PHM-propaganda, som man här talar om, borde det väl icke vara alldeles utsiktslöst att få förståelse för den synpunkten, att det kanske är på tiden, att demokratin börjar se efter vad penningen tänker spela för roll vid de politiska avgörandena även i vårt land.

Här har nu hänvisats till det beslut riksdagen fattade i fjol om att hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag om lagstadgad skyldighet för utgivare av periodiska skrifter att offentligt redovisa hur de finansieras. När detta utredningsarbete blir klart, kan man kanske förvänta, att det så småningom blir en viss kontroll över hur periodiska tidskrifter finansieras. Det är gott och väl, att man har kommit så långt, men det är ju alldeles uppenbart, att om exempelvis utländska intressen i vårt land vilja utöva inflytande i politiskt avseende, så kan detta ske på många andra sätt än genom utgivandet av egna tidningar.

Jag ber att få hänvisa till en metod, som man i den inhemska politiska propagandan numera begagnar sig av, nämligen att helt enkelt köpa några sidor i en mycket anständig periodisk skrift, som finns här i landet. Detta kan ske med flera skrifter, vilkas ekonomiska underlag det icke bjuder någon svårighet att kontrollera och vilkas ekonomiska anständighet alltså ligger i öppen dag. Men har man därmed någon vetskap om varifrån de pengar komma, varmed annonserna eller de köpta sidorna finansieras?

Man har här talat om PHM. Jag tycker att den diskussion, som nu pågår ute i landet mellan olika meningsriktningar i vårt politiska liv, icke behöver spela någon större roll i detta sammanhang, men jag anser, att man bör kunna fästa litet avseende vid tendensen i de metoder, som man alltså börjat praktisera i den politiska propagandan här hemma. Sedan ett halvt år tillbaka köper regelbundet någon eller någon sammanslutning av människor annonsidor i den kolorerade veckopressen i vårt land. Den propaganda, som bedrivs på dessa sidor, är den mest lågpannade politiska propaganda, som överhuvud taget tänkas kan. Den är icke inriktad på att bedriva politisk upplysningsverksamhet utan är direkt inriktad på att underblåsa det latent missnöje, som kan finnas hos vissa folklager och som följaktligen vid en valhandling kan tänkas ta sig uttryck i att man röstar på visst sätt. Det är icke PHM-propaganda i vanlig mening utan en av dess förgreningar. Vem är det som finansierar denna propaganda? Annonssören kallar sig institutet för samhällsfrågor, och det, får man säga, är en mycket respektabel benämning. Det måste ju vara en mycket respektabel annonsör, som det här är fråga om. Vad det i själva verket är för krafter bakom detta institut får allmänheten aldrig någon kännedom om. Dock är jag ganska övertygad om att om det föreläge någon möjlighet att få klarlagt vem som finansierar just den propagandan, skulle propagandans karaktär göra många bidragsgivare betänksamma mot att ge bidrag till sådan propaganda. Det har i övrigt ingenting med den nu föreliggande frågan att göra. Den anser jag bör ses mot bakgrunden av de erfarenheter av långt allvarligare slag, som vi ha gjort under de gångna krigsåren och förkrigsåren.

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

Jag får nog lov att säga, att när man nu talar om att demokratien skulle vara i fara genom nu ifrågasatta åtgärder i detta avseende, så kan det ju vara på sin plats att erinra om de många tillfällen under kriget, när vi stått här i riksdagen och talat om behovet av att demokratien rustar sig till försvar för sig själv. Här är icke fråga om något annat, och jag tror, att de som i dag av någon för mig åtminstone ganska oförklarlig svaghet för demokratiens former anse det otänkbart att beträda de här föreslagna vägarna, kanske i själva verket göra just demokratien den allra värsta björntjänst.

Med hänvisning till det nu anförda anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Ljungberg: Herr talman! Herr Jonsson i Skutskär började sitt anförande med att draga en parallell mellan den bokföringsskyldighet, som nu avses för sammanslutningar, som bedriva politisk propaganda, och den deklARATIONSSKYLDIGHET, som i ekonomiskt avseende åvilar envar medborgare. Jag tycker icke, att parallellen är fullt så slående, som herr Jonsson i Skutskär ville göra gällande. I det ena fallet är det således tal om att deklarerera sina ekonomiska förhållanden, i det andra att deklarerera sina politiska åsikter. Vi ha här i landet valhemlighet och ha slagit mycket ivrigt vakt om den. Vi vilja, att var och en skall kunna gå fram till valurnan och avge sin röst utan påtryckning, utan att något obehörigt intrång skall kunna göra sig gällande, när den handlingen utföres. Jag tror, att den fråga, som vi här behandla i dag, ligger rätt parallell med valhemligheten. Det finns otvivelaktigt människor, som i sin borgerliga verksamhet icke anse det lämpligt för sig att ha deklarerat sin politiska uppfattning i saker och ting. Det finns tyvärr exempel på att människor ha fått känna, att deras vanliga borgerliga gärning har blivit lidande på att de låtit sina åsikter i politiska ting komma till allmän kännedom. Jag vet icke, om jag i det sammanhanget kan använda ett så starkt ord som förföljelse — jag menar naturligtvis, när jag trots allt nämner ordet, förföljelse inom någorlunda måttliga gränser; vi ha ju icke precis någon djungelns lag här i landet — men i alla fall ha de fått röna mothugg även i annat än politiskt hänseende. Så länge den tendensen gör sig gällande, får man nog förlåta människor, om de icke öppet vilja deklarerera sina åsikter i politiska ting och sålunda icke heller vilja tala om vilken politisk sammanslutning de med eventuella bidrag stödjade. Jag tror sålunda, att det är ett fullt legitimt intresse för vederbörande att i det avseendet få behålla sin anonymitet, lika väl som det är ett legitimt intresse för den som går till valurnan att få göra det utan att någon annan skall få veta vad det står på den sedel han stoppar i urnan.

Det är rätt påfallande, hurusom man i den debatt, som hållits i dag, från motionärernas och reservanternas sida — jag kanske skall säga mest från motionärernas sida — visar ängslan för PHM-propagandan. Det är som om man skulle fyllas av skräck inför denna och icke trodde, att man skulle kunna komma till rätta med den propagandan utan att stifta en särskild lag. Jag förmodar att det måste uppmuntra dem, som bedriva PHM-propagandan, att deras propaganda har slagit så djupa rötter.

Emellertid har jag också tyckt mig i debatten märka, att motionärerna ha mycket svårt att tänka sig, att någon spontan åsikt, som kan uppstå hos envar människa, kan vara av annan innebörd än den de själva omfatta. De säga, att så fort någon uttalar en åsikt, som går emot arbetarrörelsens efterkrigsprogram, så är det PHM-propaganda. Den skall slås ned — resonera de — och därför behöva vi denna lagstiftning. Jag tillåter mig säga, att detta gör ett rätt löjligt intryek.

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

Herr Nilsson i Kristinehamn talade om annonssidorna i veckopressen. Jag kan icke alls upplysa honom om varifrån de härstamma. Jag kan icke erinra mig ha sett dem, men det kan bero på att jag icke tillhör läsarna av veckopressen, framför allt icke den kolorerade veckopressen. Men nog borde det stå andra medel till buds för att bemöta åsikter, hur de än komma fram, än att genom en särskild lagstiftning försöka komma dem till livs. Det är ju detta, som är det mest betänkliga i den här ifrågasatta lagstiftningen. Vi måste väl ändå vara på det klara med att det ligger snubblande nära till hands, att en sådan lagstiftning kommer att missbrukas, därför att den blir ett instrument i dens hand, som för tillfället sitter vid makten, att utöva tvång över åsiktsbildningar ute i landet, som kunna gå den maktägande meningsriktningen emot. Vad det än må vara, men inte är det demokrati. Jag undrar verkligen om herrarna, ifall ni tänka er för litet, verkligen skulle vilja att denna linje följdes.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindberg: Herr talman! I likhet med vad som är vanligt vid diskussioner, där olika meningar bryta sig mot varandra, använder man i denna debatt argument och motargument, som vid närmare eftertanke kanske visa sig icke vara så särskilt lyckade. Jag säger icke detta för att klandra någon, eftersom jag nog ofta använder samma metod. Jag har bara velat påpeka det för att om möjligt lägga litet sordin på de argument, som man använder när det gäller att polemisera mot dem, som ha en annan mening än majoriteten. Herr Hedlund i Östersund begagnar sig ju med förkärlek av sådana där nödargument, och han gjorde det också i dag, när han sade, att den föreslagna bokföringsskyldigheten skulle vara oerhört betungande för dem den drabbar. Jag måste ju säga, att det är väl ändå rätt kraftiga överord. Det är väl icke något oerhört betungande för ett politiskt parti att föra böcker över sina inkomster och utgifter. Såvitt jag förstår måste man väl redan nu vidtaga sådana åtgärder inom organisationerna. Vad det nu är fråga om är endast, att dessa bokföringsböcker skulle få en mera officiell karaktär. Att det skulle vara något så förfärligt betungande, att det skulle bli möjlighet till insyn i denna bokföring, har jag svårt att förstå.

Vad beträffar själva sakfrågan vill jag framhålla, att dessa problem ju diskuterats ganska mycket och i olika former här i riksdagen speciellt under det nu med vapenstillstånd avslutade världskriget. Man har med ljus och lykta, höll jag på att säga, sökt efter möjligheter att få en insyn i de förhållanden, som nu återigen beröras motionsledes. Man har icke kunnat finna någon verkligt radikal lösning av frågan, utan man har fått nöja sig med surrogat. Man har haft transportförbud och vidtagit alla möjliga sådana där åtgärder i hopp om att kunna stävja utländskt inflytande över svenska politiska organisationers verksamhet under själva kriget. Nu har det framlagts ett förslag, som visserligen naturligtvis icke heller är hundra procentigt effektivt men som i alla fall skulle möjliggöra någon insyn i vad som sker bakom kulisserna. Då säger man, att det skulle vara meningslöst, därför att det icke kan bli tillräckligt effektivt. Dessutom säger man, att det skulle skapa onödigt besvär för de lojala och vara verkningslöst för de illojala. Då kan man ju i likhet med herr Hagberg i Luleå säga, att då är praktiskt all lagstiftning överflödigt, ty det finns, såvitt jag vet, icke någon lag utan kryphål, som man kan begagna sig av från illojalt håll.

Utskottet har på den punkten i sin motivering för avslag på motionen sagt: »Delade meningar kunna icke eller borde i varje fall icke kunna råda om önskvärdheten av att det politiska livet hålles fritt från korrupperande eller eljest

Motioner om bokförings- och redovisningskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

obehöriga inflytelser. Särskilt angeläget är att utländska intressen icke beredas tillfälle att utöva landsskadlig inverkan på den svenska opinionen.» Emellertid är det ju just detta som skett i så stor utsträckning under kriget och alltså förekommer. Det är ju bara några få dagar sedan man i dagstidningarna kunde anföra exempel på sådant inflytande utifrån och om tidningsorgan, som haft subventioner från utländsk makt under kriget. Det skulle ju vara ganska intressant och skönt också för svenska folket i allmänhet att få veta var Dagsposten får sina pengar ifrån till den propaganda, som bedrivs på regementsförläggningar och andra orter här i staden och annorstädes. Utskottet hänvisar i det avseendet till 8 kap. 22 § strafflagen, och även om det icke säges direkt, så menar väl utskottet, att denna paragraf skulle vara ett tillräckligt korrektiv mot att utländskt inflytande kan göra sig brett inom svenska tidningsorgan eller svenska politiska partier. Det är emellertid tydligt att 8 kap. 22 § strafflagen inte räcker till att ensam klara den saken, utan det behövs säkerligen någonting därutöver, som kan hjälpa myndigheterna att komma olagligheter på spåren, och där kan ju den här bokföringskyldigheten vara en liten hjälpmöjlighet för att reda ut vad som behöver redas ut. Gör man sig då skyldig också till falsk bokföring, så är det ytterligare ett brott man har begått och följaktligen ytterligare ett straff eller en straffökning att vänta för vederbörande.

Det står också i utskottsutlåtandet, att »åsiktsbildningen i politiska frågor bör självfallet bedrivas utan obehörig påverkan även av inhemska intressen». Där är ju utskottet också, kan man säga, överens med motionärer och reservanter. Följaktligen tycker man att utskottet skulle ha kunnit intaga en positiv inställning till dessa frågor.

Jag är fullt medveten om att det icke finns och väl knappast heller torde komma att finnas möjlighet för enskilda motionärer att komma med ett förslag, som skulle kunna vara godtagbart för riksdagen och för myndigheterna. Det behövs säkerligen en grundlig utredning för att klara ut alla de problem, som hänga samman med denna fråga, och det behövs också en utförlig utredning för att komma med de förslag, som erfordras för att effektivast möjliga åtgärder skola kunna vidtagas. Jag höll på att säga att det är nästan oförsynt att begära att motionärer eller reservanter skulle kunna lägga fram sådana förslag, som utan vidare här skulle kunna godtagas, och det är ju också därför som en utredning är begärd, en utredning, vilken som sagt skulle kunna klarlägga problemet. Skulle en sådan utredning visa, att på denna väg ingenting är att göra, så är det väl också lika säkert att ett förslag, som är byggt på utredningens resultat, om det skulle framläggas, kommer att avslås.

Det har ibland här i kammaren sagts, att när en utredning har blivit igångsatt och när resultatet därifrån har kommit, så har det varit en skyldighet för riksdagen att också antaga det, därför att riksdagen själv har begärt det. Det säger man i vissa fall. I andra fall säger man återigen, att det finns ingen som helst skyldighet att antaga ett sådant förslag. Man vet inte riktigt vilket som är det rätta i olika situationer. Tydligt är emellertid att riksdagen icke har någon skyldighet att godkänna ett förslag, som den inte gillar, bara för att den har begärt det.

I det här fallet som i så många andra skulle naturligtvis en utredning kunna klarlägga alla de problem, som höra samman med detta ärende, och jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag vill bara ge några repliker till utskottets talesmän i anledning av deras egna repliker till mig, innan debatten är färdig.

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

Vad först beträffar herr Lindqvist, så har han på grund av att jag erinrade om, hur Ivar Kreuger på sin tid satsade 100 000 kronor i Carl Gustaf Ekmans parti — han satsade också i Kilboms parti — anført, att den frågan klarlades ju utan någon lagstiftning, och det har han rätt i. Men den klarlades endast tack vare en jättekrasch, som varit hittills enastående och som bringade sanningen i dagen. Hade inte den kommit, så hade naturligtvis såvitt jag förstår möjligheter ännu förelegat för att dölja en sådan transaktion.

Han säger vidare, att en sådan lagstiftning skulle vara verkningslös mot illojala, och han citerar utskottet mot mina argument. Jag får säga, att det är ett resonemang, som inte jag förstår, ty om man menar att folk kommer att bryta mot en sådan lagstiftning, så är det ju den risk man alltid möter, när man stiftar lagar. Men om det är på det sättet, att detta är en så komplicerad fråga, att det är så lätt att kringgå lagen, om det är detta som är herr Lindqvists mening, så får jag säga, att jag har inte den uppfattningen. Antalet partier är ju mycket lätt räknat. En offentlig kontroll av deras räkenskaper bör inte vara något större problem.

Herr Lindqvist talar om att skall man vara konsekvent, tvingas man att gå ned till de lokala organisationerna. Om en lokal organisation i exempelvis Trosa eller Tomelilla skulle komma med ett uppseendeväckande stort penninganslag till den centrala organisationen, kan man i kraft av en sådan lagstiftning naturligtvis undersöka, varifrån dessa pengar komma, men att ställa det såsom något generellt behov tror jag är att absolut överdriva hela saken. Ja, men om pengarna stanna hos de lokala föreningarna, säger herr Lindqvist. Då tycker jag han målar verkliga spöken på väggen, ty om pengar anslås för att driva politisk verksamhet och politisk propaganda, så bli de ju fullständigt nyttolösa, därest de läsas in i en lokal organisation.

Herr Hedlund i Östersund ansåg inte att det finns tillräckliga skäl att tvinga på partier något så oerhört tungt som en sådan här bokföring skulle innebära. Men nu måste väl herr Hedlund tala mot bättre vetande, ty han tillhör ju en arbetarorganisation liksom jag, och när man vet, hurusom i dessa organisationer t. o. m. en liten fest sammanställs i en tablå, där varje post verifieras och där det hela undertecknas och föredras inför mötet, där det sedan godkänns, så förstår man ju att det måste vara en ganska stor kontroll över pengarna. I än högre grad gäller detta den centrala organisationen. Jag har inte för mig att det socialdemokratiska partiets kassör för sina utgifter och inkomster på papperslappar och har kassan i bakfickan. utan jag föreställer mig att man har nog en ganska god bokföring ungefär som andra företag. Detsamma gäller nog även övriga partier, ty så pass utbredd är misstänksamheten i vårt land att man inte låter kassörerna handskas med kassan såsom de vilja, utan man tvingar fram en bokföring. Det kan alltså inte handla om att man här skulle införa något nytt. Det enda det skulle handla om vore att ge lät mig säga en länsstyrelse eller något sådant organ möjlighet att titta igenom de viktigaste posterna, och det borde inte erbjuda några större svårigheter. För organisationerna innebär det inte några andra bekymmer än att vederbörande tvingas visa sin kassabok.

Sedan försökte herr Hedlund att göra gällande, att jag skulle ha hävdad att en sådan lagstiftning skulle åsyfta att hindra de borgerliga att taga makten i vårt land. Det är nu en oerhörd karikatyr av vad jag har anført, ty det vore ju att verkligen ge den här frågan proportioner som den inte har. Ingen, vare sig motionärer eller reservanter eller jag för min del, har med detta åsyftat något annat än att få offentlighet över de väsentliga finan-

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

sieringskällor, som politiska partier och tidningar använda sig av, och det innebär ju inte något annat än vad det är, nämligen att man med en sådan offentlighet har möjlighet att se, vad det är för intressen som stå bakom respektive rörelser och varför dessa intressen satsa stora penningbelopp till förmån för dem.

Herr Hedlund säger till slut, att det är egentligen bara nyfikenhet, som kan åberopas för en sådan här lagstiftning. Nåja, nyfikenhet kan ju vara nyttig ibland och mycket aktningsvärd. Jag måste medge, att jag skäms inte att jag är litet nyfiken, då det inom vissa kretsar satsas ihop flera miljoner kronor för att skapa en anonym fond för en verksamhet, som ligger litet grand på sidan av de politiska partierna men med syfte att påverka den svenska politiken i viss riktning. Jag anser det vara en ganska väl motiverad nyfikenhet, som man inte alls behöver skämmas för. Jag skulle tro, att det också vore till nytta för det allmänna politiska livet i landet att man har möjlighet att klarlägga, vad det är för människor som stå bakom. Vad är det för intressen som stå bakom, och vad är det de egentligen syfta till med all denna propaganda? Ty när de tala om frihet så veta vi, att de mena kanske ett slags frihet, men de mena nog någonting annat än vad man med den allmänna terminologien försöker uttrycka med ordet frihet. Det är alltså ingen saklig invändning mot att ge sådan här möjlighet till att kontrollera de skumma krafter, som på olika kanaler och via partierna och även genom särskilt tillskapade organ försöka påverka opinionsbildningen och det politiska skeendet i vårt land.

Sedan vill jag bara till slut ännu en gång säga till herr Lindqvist i anledning av hans fråga till herr Brandt, som denne redan besvarat, om herr Brandt i konsekvens med detta verkligen vill förorda att man frångår den hemliga omröstningens princip, att det är verkligen att karikera detta problem, och nog är det ganska märkvärdigt att en talesman för utskottet verkligen vill sammanblanda denna fråga om att kunna komma åt korruptionstendenser i det politiska livet med frågan om det hemliga valsystemet.

Herr Lundstedt: Herr talman! Jag kommer efter denna debatt att ge min röst för reservationen, men jag anser mig inte kunna göra detta utan en kort motivering och vill därvid anknyta till slutet av herr Lindbergs anförande.

Det synes mig ofrånkomligt att om situationen är den, att det vore möjligt, att en sådan lag som den av reservanterna förordade kunde utredas vara gagnelig, så är det å andra sidan omöjligt för enskilda personer i kammaren att vid detta tillfälle bevisa det, liksom det också måste ha varit omöjligt för reservanterna att i utskottet framlägga en sådan utredning. Men jag vill säga, att min egen ståndpunkt överensstämmer med utskottsmajoritetens, ja, att jag för min egen räkning, såvitt jag vid olika tillfällen har sökt sätta mig in i denna fråga, städse har vunnit den övertygelsen, att den av reservanterna proponerade lagstiftningen icke skulle bli gagnelig vare sig för landet eller för de politiska partierna. Jag är dock icke nu beredd att fullt styrka riktigheten i denna övertygelse. De farhågor, som framställts från utskottsmajoritetens sida, ha inte heller dess representanter kunnat direkt dokumentera. Sätillvida står här påstående mot påstående, och denna fråga har förut på liknande sätt varit under debatt. Jag anser därför att jag handlar efter en princip, som jag vid ett par föregående tillfällen här deklarerat, när jag röstar för reservationen. Jag gör det nämligen av den anledningen, att i reservationen ingenting annat begäres än en utredning, *huruvida* och under vilka förutsättningar en dylik lagstiftning bör komma till stånd. Det är orimligt, anser jag, att ett riksdagsuttalande

Motioner om bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda. (Forts.)

till förmån för denna reservation skall ha den ringaste betydelse såsom *bindande* riksdagen att antaga ett lagförslag i denna fråga.

Detta, herr talman, är mina skäl för att jag går på reservationen. Jag tror, att reservationen icke har de starkaste skälen på sin sida, men jag anser, att det är en nödvändig princip att i sådana fall som detta, i en så omdebatterad men icke tillräckligt utredd fråga, tillmötesgå motsidan, som klart och tydligt endast begär en rent förutsättningslös utredning.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Olsson i Mellerud begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes.

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med avslag å utskottets berörda hemställan bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funnit flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Olsson i Mellerud, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 104 ja och 68 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 21.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **Falla**, som anförde: Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av Kungl. Maj:ts propositioner nr 126 och 174 tillåter jag mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för väckande av motioner i anledning av desamma skall utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter tjugo dagar från den dag, då vederbörande proposition avlämnats.

Denna hemställan bifölls.

§ 22.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

fröken *Nygren m. fl.*, nr 412, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 142, angående anslag för budgetåret 1946/47 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

herr *Johnsson* i Kastanjegården *m. fl.*, nr 413, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 97, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. samt lag angående fortsatt giltighet av lagen samma dag (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.;

herr *Mattsson m. fl.*, nr 414, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 107, angående anslag för tilläggsbidrag till vissa statsunderstödda torrläggningsföretag;

herr *Larsson* i Karlstad *m. fl.*, nr 415, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 113, angående anslag till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter, m. m.; samt

herr *Gustafson* i Dädesjö *m. fl.*, nr 416, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 114, angående anslag till trädgårdsundervisningen.

Dessa motioner bordlades.

§ 23.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr *Svensson* i Ljungskile, som anförde: När riksdagen i fjol behandlade Kungl. Maj:ts proposition nr 303 med förslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område uttalade sig riksdagen för att man borde söka undvika en sänkning av producentpriset på ägg. Anledningen härtill var, att en dylik prissänkning i första hand skulle gå ut över det mindre jordbruket och att en inkomstförskjutning till det mindre jordbrukets nackdel ej ansågs önskvärd. I den kalkyl, som ligger till grund för prissättningen, har producentpriset upptagits till 2 kronor och 89 öre.

På grund av ökad produktion har nu i vår en säsongsmässig prissänkning av äggpriset med 50 öre per kg måst vidtagas ett par månader tidigare än i fjol. Därtill kommer nu en ny prissänkning med ytterligare 35 öre per kg. Därmed torde det bli ofrånkomligt att medelpriset på ägg under nu löpande regleringsår kommer att bli betydligt lägre än man förutsatt i nu gällande prisöverenskommelse. Beträffande prisutvecklingen för jordbrukets försäljningsprodukter och kostnader kan för övrigt nämnas att den största kostnadsminskningen sedan förra våren belöper sig på traktordriften, vilket till största delen blir en lättnad för det större jordbruket, under det att småbruket ser sin inkomst minskad genom priset på ägg.

Det är med hänsyn till den överenskommelse om priserna som träffats önskvärt att detta prisfall häves eller i varje fall så långt möjligt begränsas. För tillfället synes därvid en export av ägg vara den närmast till hands liggande åtgärd, som kunde bringa lättnad i marknadsläget, till dess jordbrukarna få tid på sig att anpassa sin produktion efter marknaden, eller till dess andra åtgärder på jordbruksregleringens område kunna vidtagas, vilka motverka den förskjutning till de mindre jordbrukens nackdel, som nu håller på att inträda.

Med stöd av det ovan anförda anhålles om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande fråga:

Anser sig statsrådet kunna genom medgivande av export av ägg eller på annat sätt medverka till att äggpriset hålles på den nivå, som förutsattes då beslut fattades om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för nu löpande regleringsår?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.02 em.

In fidem:
Gunnar Britth.

Onsdagen den 13 mars.

Kl. 7.30 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1946/47 m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om kvinnas behörighet till prästämbete m. m. *Utredning av frågan om kvinnas behörighet till prästämbete m. m.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 173, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Johnsson* i Stockholm yrkat, att riksdagen ville besluta hemställa hos Kungl. Maj:t om en allsidig utredning av frågan om kvinnas behörighet till prästämbete eller inrättande av annat kyrkligt ämbete för kvinnor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion, II: 173, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan om kvinnas behörighet till kyrkliga ämbeten och tjänster samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Staxäng**: Herr talman! Det har betygats från många riksdagsmäns sida, att när kyrkliga frågor förekomma i våra riksdagsdebatter, så blir det mestadels en högtidlig stämning över förhandlingarna. Skall jag bedöma det efter den tid, som jag själv tillhört riksdagen, så skall jag villigt medge, att ett sådant omdöme är riktigt. Vi ha anledning att vara tacksamma för detta, och jag skulle önska, om jag även finge tolka nämnda förhållande som i viss mån ett bevis för att riksdagens ledamöter inte kunna undgå att känna, att här stå vi inför frågor, som bjärt bryta av vår materialistiska intressesfär och tvinga till vördnad. Men samtidigt ligger i allt detta en fara, ty man kan lockas att tro, att en dylik högtidlig stämning över debatterna innebär en garanti för att besluten också komma att gå i positiv och för kyrkans sak gagnelig riktning. Jag kan här inte undgå att anföra vad en av våra största teologer framhållit, nämligen att på samma gång som förstäelsen och intresset för religiösa frågor tilltagit, har också kampen flyttats till mera centrala men därför också mera riskfyllda punkter.

Det har därför allvarligt oroat många, att under senare år här i riksdagen tagits upp en rad frågor av kyrklig innebörd, som ha en sådan central karaktär. Man frågar sig med oro hur länge det kommer att dröja, innan riksdagen

Utredning av frågan om kvinnas behörighet till prästämbete m. m. (Forts.) kommer att gripa in även på vår kyrkas bekännelse. Att om så blir fallet, detta även då kommer att ske under kristen förklädning, kanske rent av med en präst som motionär, skulle inte, efter vad som redan har skett, förvåna mig.

Herr talman! Den fråga, som vi nu behandla, har just lagts upp efter dylika linjer. Skulle jag något beröra motionens innehåll, är det faktiskt så, att motionären mycket litet berör egna argument utan endast redovisar en hel del andras uppfattningar utan att själv på denna punkt säga sin egen uppfattning.

De argument, som i motionen redovisas, sammanfalla också delvis med den motivering, som utskottet lägger till grund för sitt tillstyrkande av motionen. Och vilka äro dessa argument? Man betygar sitt intresse för det kyrkliga arbetet. Det gäller att tillvarata kvinnans vilja och duglighet till kyrklig själavårdstjänst. Kyrkan själv bör vara angelägen att icke stå emot denna sak, om den skulle kunna väntas bli till bättnad för det religiösa livet och därmed pånyttföda de påtagligt sinande moraliska flödena i vårt folk. Detta är den religiösa motiveringen. Den världsliga motiveringen för kvinnas tillträde till prästämbetet består av följande: »En mycket utbredd och medveten kvinnoopinion kräver detta.» Alltså en likställighetssynpunkt. Till de profana argumenten vill jag även föra talet om att tidsläget skulle kräva ifrågavarande sak.

Beträffande dessa två, på religiös och världslik grund anförda argument vill jag anförda följande: De anförda religiösa synpunkterna äro försåtligt missvisande, enär saken framställs så som om kvinnans insats på detta område skulle vara helt knuten till att hon får tillträde till prästämbetet, och så går man förbi det väsentliga, nämligen den vägledning, som vi ha i Kristi handlande och den Heliga skrift.

Få vi inte en ledning därför utan tvärtom klara utsagor *emot* kvinnans tillträde till prästämbetet, då måste de profana argumenten för en dylik sak ofrånkomligen falla bort och icke bli tillämpliga eller användbara. Det är därför, herr talman, som jag nu inte kommer att beröra kvinnans likställighetskrav i denna sak ur världslig synpunkt. Inom parentes kan jag meddela att jag fränsett prästämbetet är beredd att ge kvinnan en berättigad likställighet med mannen.

Att jag däremot inte kan medverka till kvinnans tillträde till prästämbetet beror på att jag inte kan sätta mig över den ledning, som *Gud* i sitt handlande givit mig och vad den Heliga skrift säger mig i detta fall. Gud själv valde *mannen*, då han blev människa; han inkarnerades som man. Jesus själv kallade aldrig någon kvinna till apostel. Att härvidlag söka göra Gud beroende av judisk tradition och sedvänja är att nedvärdera Gud och att inordna Honom i mänsklig tillfällighetspolitik. Jesus var i många fall klart obunden av en judisk uppfattning när det gällde kvinnan. Det fanns många kvinnogestalter i Jesu omgivning, som evangeliet framställer som religiösa förebilder. Det skall aldrig glömmas att det efter apostlarnas flykt var några kvinnor som följde Jesus till korset. De voro också uppståndelsens första vittnen. Jesus själv höjde demonstrativt kvinnan och gav henne en starkare ställning. Skulle Jesus, som icke saknade mod att förkunna en gent emot den judiska rättsuppfattningen så avvikande, för att inte säga revolutionerande ny lära, icke ha vågat att i sitt handlande gå en annan väg än han gjorde vid utsändandet av ordets förkunnare?

Och gå vi vidare: när man sedan under apostlarnas tid avvek på denna punkt grep aposteln Paulus mycket hårt in, och han avslutade sin mening med att framhålla att »vad jag skriver till eder är Herrens bud».

När denna fråga år 1938 diskuterades i kyrkomötet anförde professor Anton Fridrichsen, lärare i Nya testamentets exegetik, bl. a. följande: »Det kan ju

Utredning av frågan om kvinnas behörighet till prästämbete m. m. (Forts.)

hända att vi få kvinnliga präster och att de pressa sig fram, men då skall man icke försöka att få bort att Nya testamentet har en annan inställning. Man skall då i ärlighetens namn medge och vidgå att man sätter åsido den bibliska åskådningen och den apostoliska auktoriteten. Det är bara det jag vill framhålla i detta sammanhang. Låt oss få full klarhet här och slippa försök att ta Nya testamentet till intäkt för en sådan reform».

Detta går icke att bortförklara. Hur kan då utskottet framhålla att den åsikten torde »vara förhärskande, att några religiösa principskäl icke föreligga mot att kvinna erhåller tillträde till dylik befattning», alltså prästämbetet? Jag är synnerligen förvånad över att alla i utskottet kunna gå med på ett dylikt påstående. Jag har inte kunnat undgå att framhålla dessa *religiösa* argument, och jag kommer endast, som jag nyss sade, att anföra sådana, då jag betraktar dem såsom utslagsgivande, varför jag inte här behöver ta ställning till de profana argumenten.

Herr talman! Jag står inte främmande för att kvinnan utan att det strider mot Skriftens bud kan ges viktiga arbetsuppgifter i kyrkans tjänst. Men jag kan icke medverka till en utredning, som bland sina uppgifter skall uppta frågan om kvinnans tillträde till prästämbetet. Jag kan icke tillägna mig en sådan kristen trosuppfattning, att jag efter behag och tillfälliga tidsstämningar kan anamma eller utsortera vissa delar av Guds ord genom den Heliga skrift. Det är därför, herr talman, som jag efter denna deklaration nödgas yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Det ligger naturligtvis alldeles utanför möjligheternas ram för mig att diskutera teologi med herr Staxäng. Första lagutskottet har icke heller givit sig in på någon teologisk undersökning i detta ärende. Men med hänsyn till en mycket respekterad uppfattning om allas rätt till samvetsfrid har första lagutskottet sökt undersöka i vilken mån det skulle kunna kränka religiösa tänkesätt, att kvinna likställdes med man i fråga om att förvärva och inneha prästerlig tjänst. Vi ha då inom lagutskottet kommit till den uppfattningen, att några religiösa betänkligheter mot att kvinna skulle inneha prästerlig tjänst icke föreligga. Vi grunda denna vår uppfattning och detta vårt uttalande därpå, att de svenska frikyrkliga församlingarna icke i religiöst hänsende känna sig kränkta av att kvinnan inom dessa församlingar få utöva prästerlig tjänst. Vi grunda vidare detta vårt uttalande därpå, att alla de betänkligheter, som anfördes vid kyrkomötet, som visserligen beslöt avslag på förslaget om utredning, i varje fall icke voro av den natur, att första lagutskottet kunde få den uppfattningen, att det kränkte religiöst tänkesätt, om kvinnan finge lov att inneha prästerligt ämbete.

Jag förstår icke varför icke. Denna fråga hade bort lösas redan vid följande års riksdag, då man enhälligt strävade efter att införa full likställighet mellan man och kvinna i fråga om konkurrens att inneha tjänster och ämbeten. Emellertid kom frågan om likställighet i fråga om prästerliga tjänster på efterkälken, emedan denna fråga och frågan om likställighet beträffande övriga tjänster sortera under olika departement. Jag är emellertid liksom alla, som vilja ha problemet om likställighet i fråga om prästerliga tjänster allsidigt belyst, mycket glad att motionären begärt, att riksdagen skall hemställa om en förutsättningslös utredning av frågan. Jag är fullt på det klara med att det utan tvivel finns många, som på grund av de skäl herr Staxäng anfört icke vilja se kvinnan i prästkåpa. Jag tror icke, att faran är så stor för att kvinnan, även om man gör henne behörig att bli präst, verkligen skall bli det. Själv måste jag säga, att jag nog vid ett val mellan en man och en kvinna som präst skulle tväka att rösta på kvinnan. Även om man genomför

Utredning av frågan om kvinnas behörighet till prästämbete m. m. (Forts.)
likställigheten mellan man och kvinna på detta område. tar det på grund av alla traditionella betänkligheter lång tid, innan svenska folket går in för kvinnor till präster. Vi ha emellertid kommit så långt, att vi erkänna, att några skäl — med undantag av dem herr Staxäng anförde — icke finnas som tala mot att kvinnor skola få rätt att konkurrera med män om prästämbeten. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till lagutskottets hemställan och anhåller, att motionären i den mån det skall bli teologisk debatt vill sköta den sidan av saken.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag föreställer mig, att den människa, som går in för att bli präst, skall framför allt känna kallelsen att vilja tala Guds ord till människorna. Detta om kallelsen är enligt min mening synnerligen viktigt. Då frågar jag mig: Kan icke en kvinna lika väl som en man känna den kallelsen? Jag är fullkomligt övertygad om att därvidlag finns ingen skillnad mellan könen. Under sådana förhållanden måste man fråga sig: Vilka skäl har man anført mot att kvinnan skulle få inneha prästämbete? Man har icke anført något enda verkligt skäl. Man säger, att den allmänna opinionen är sådan, att man icke vill ha kvinna till präst. Ja, det kan man ju säga, men vad vet man om den saken? I regel vet man ingenting härom. Man kan vidare fråga: Vad är det för prästerliga gärningar, som icke kvinnan kan utföra? Kan hon icke utöva själavård? Jag skulle tro, att hon kan det i precis lika hög grad som mannen. Kan hon icke på rätt sätt framställa Gudstanken? Jag tror nästan, att kvinnan har större möjligheter än mannen därvidlag. På sitt milda fina sätt kan hon bättre än mannen framställa sådana tankar, som gå till människors hjärtan. Kan hon icke förrätta de andra småsysslorna, som åligga präster, såsom dop, vigsel och att hålla begravningstal? Det finns väl ingen människa, som vill förneka, att hon kan utföra dem. Icke heller tror jag, att det skulle bli någon svårighet för kvinna att sköta till prästtjänst hörande icke kyrkliga sysslor, såsom att föra församlingsböcker, dopbok, vigsel- och lysningsbok, död- och begravningsbok m. m. Såvitt jag kan se finns det inga som helst skäl, som tala emot att kvinnan skulle kunna förrätta prästerlig tjänst. Om man har givit akt på morgonandakterna i radio — jag brukar höra på dem — får man där höra duktiga manliga präster och duktiga kvinnliga talare, som tala så att det går till hjärtat, men det finns dåliga talare av bägge könen. Både män och kvinnor ha säkert precis samma kvalifikationer i detta avseende. Vad är orsaken till motståndet mot förslaget om rätt för kvinna att inneha prästerlig tjänst? Det är gammal slentrian ifrån den tid, då man sade, att kvinnan skulle tiga i församlingen. Tro ni icke, att kvinnan också kan trösta? Jag undrar hur många det är av kammarens ledamöter som icke i sin sista stund hellre skulle se en kvinna än en man hålla en i handen, en kvinna som lade sitt lockiga huvud mot ens bröst, när man vore färdig att lämna detta livet och gå in i det stora okända. Jag tycker, att alla skäl tala för att kvinna skall ha samma rätt som man till prästämbetet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Johnsson i Stockholm: Herr talman! När herr Staxäng tagit upp en debatt i detta ärende, vill jag gärna passa på tillfället att tacka utskottet för dess välvilliga behandling och enhälliga tillstyrkande av motionen. Jag måste säga, att det var mer än jag hade väntat mig. Jag tror mig också kunna framföra detta tack icke bara från mig som motionär utan också från vida kretsar särskilt inom ansvarsmedveten kvinnoopinion, som ställt sig bakom det i motionen framförda yrkandet. Jag vill också gärna säga, att det är många kolle-

Utredning av frågan om kvinnas behörighet till prästämbete m. m. (Forts.)

ger i prästämbetet, som till mig ha framfört sitt tack för att denna motion har kommit fram och sin glädje över den positiva behandlingen av densamma i utskottet.

Herr Staxäng ville göra gällande, att när jag väckt denna motion i riksdagen, jag därigenom desavuerat kyrkomötet. Den meningen har också mött mig från annat håll. Jag är därför angelägen om att klargöra, att det icke på något sätt föreligger någon sådan önskan hos mig. Jag är fullt medveten om att den djupaste principdebatten och principbehandlingen av detta ärende icke kan ske här i riksdagen utan måste ske i kyrkomötet, där man på ett helt annat sätt kan ta hänsyn till både den kyrkliga opinionen och andra faktorer. Men för det första kände jag själv ett mycket starkt behov av att väcka denna motion, något som jag strax skall återkomma till, och för det andra tänkte jag, att det för kyrkomötets behandling av ärendet kan vara av betydelse att få del av riksdagens inställning. Ty riksdagen avspeglar ju den vidaste folkopinionen.

Emellertid är, märkvärdigt nog, herr Staxäng, det djupaste motivet för att jag väckte motionen av religiös art. För mig har det, så länge jag har kunnat tänka över dessa frågor, varit på det sättet, att jag har ansett det som en oegentlighet och en anomali, att kvinnor skola vara utestängda från den fulla förvaltningen av det evangeliska budskapet. De skäl, som herr Staxäng anförde, kan jag för min del icke tillerkänna något bevisvärde. De ta ingen hänsyn till det tidsläge, som rådde, då vår Herre vandrade här nere på jorden, och det som råder nu. Jag är ganska övertygad om att om han vandrat här nu, skulle Han icke haft något emot att inställa kvinnor i sin tjänst. För övrigt kan det ju ifrågasättas, om Han någonsin inställde några präster. Herr Staxäng betonade, att när Gud tog mandom, valde Han en mans skepnad. Emellertid får herr Staxäng icke glömma, att enligt den kristna dogmatiken ville Han icke veta av någon mans medverkan vid sitt inträde i mänskligheten, utan Han lät sig födas av en enkel kvinna. Det argumentet må stå där till den kraft och verkan det hava kan. För min personliga del har jag mött evangeliet i dess fullaste rikedom först genom en kvinna, och jag har alltid haft den känslan, att det finns vissa sidor i den kristna religionen, som en kvinna är bättre lämpad att belysa än en man.

Kvinnliga präster finnas på sina håll i världen. Den metodistiska episkopalkyrkan, som ändå är mycket sträng i sin biblicism, har prästvigda kvinnor. Det finns också i den lutherska konkordieboken bestämda regler om att kvinnor in casu necessitatis, d. v. s. när så blir nödvändigt, kunna få framtråda som präster. De kunna få döpa barn och utdela nattvardens sakrament. Det som kan ske in casu necessitatis, kan också sägas ha kristen motivering för att ske i princip.

Jag behöver bara påminna om den oerhörda insats, som kvinnorna gjort på det religiösa området t. ex. ute på missionsfälten. Jag kan påminna om Mary Slessor. Hon var väl om någon en kristen präst, även om hon icke blivit prästvigd. Det måste ur kristna rättfärdighetssynpunkter anses som en deklassering av kvinnan, att hon icke för sin kristna gärning kan få den vigning, som tillkommer en man. Jag skall icke längre ingå på någon teologisk diskussion här. Jag anser, att en sådan diskussion hör hemma mer i kyrkomötet än i riksdagen. Jag vill bara säga, att för mitt kristna medvetande är det så, att om någon-ting karakteriserar den kristna religionen till skillnad från andra religioner är det detta, att den sprängt alla privilegiegränser. Den har sprängt gränserna mellan rättfärdiga och syndare, den gräns, som så hårt drogs upp på den tiden i judendomen. Den har sprängt gränsen mellan rik och fattig, mellan herre och slav, mellan herreras och slavras. Jag vågar också säga, att den sprängt gränserna mellan man och kvinna, även när det gäller tjänst inför Gud. Aposteln

Utredning av frågan om kvinnas behörighet till prästämbete m. m. (Forts.) Paulus har känt det, när han sade: »Här är icke man eller kvinna, här är icke fri eller träl.» Det är också en synpunkt, som herr Staxäng bör ta till sitt hjärta. Jag är övertygad om att aposteln Paulus skulle vända sig i sin grav, om han nu kunde se den användning som man gör av åtskilliga av hans råd och hans krav. Han hade säkerligen inte den ringaste tanke på att dessa råd, som han ger i en viss historisk situation, skulle utnyttjas för att hindra den andliga och kyrkliga utvecklingen under årtusenden. Jag är övertygad om att vi böra läsa vårt Nya testamente efter anden och inte uteslutande efter bokstaven. Aposteln Paulus kunde ju också i vissa situationer nå upp till en sublim uppfattning av det kristna evangeliets frigörande betydelse, exempelvis när han sade att »där Kristi ande är, där är frihet». Då finns säkerligen också den friheten att kunna välja en kvinna till präst.

Eftersom herr Hedlund gav mig huvudsakligast i uppdrag att föra teologiens talan skall jag, herr talman, nöja mig med att ha framfört dessa synpunkter. Jag tror att de i längden äro bärande. Sedan få vi väl med förtroende överlämna saken åt kyrkomötet. Även om förslaget skulle falla där en gång eller två gånger, är jag inte desto mindre övertygad om att den dag skall komma, när Sveriges kyrka ser, att den inte kan och inte bör undvara de kvinnliga prästerna, till båtнад för det andliga livet inom henne.

Herr Staxäng: Herr talman! Jag sökte forma mitt första anförande på det sättet, att det skulle utgöra en deklARATION från min sida. Jag har därför inte avsett att här föra någon längre polemik emot dem som ha en annan åsikt än jag. Jag skall inte föra någon polemik emot pastor Johnsson därför att vi läsa den Heliga skrift på olika sätt. Under sådana förhållanden tror jag, herr talman, att en polemik oss emellan är ganska onödig.

När pastor Johnsson försöker få ledning härutinnan ifrån den lutherska uppfattningen, kan jag nämna att jag i dag haft förbindelse med en ganska framstående teolog, som mycket bestämt bestrider att vi kunna få den ledning från Luther, som herr Johnsson har försökt ge. Vidare vill jag säga till herr Johnsson, att vi skola vara ärliga när vi argumentera. Han citerar Paulus' uttalande att det inte skall råda någon skillnad mellan man och kvinna, emellan jude och grek. Men detta sades icke när det var fråga om prästerliga tjänster eller när några kvinnliga prästämbeten diskuterades. Det gällde i frälsningsavseende, herr Johnsson! Det borde en präst veta!

Vi skola inte diskutera teologi, sade herr Hedlund, det hade inte utskottet gjort. Jag fick en släng av herr Hedlund i slutet av hans anförande, därför att jag under denna debatt diskuterat teologiska frågor. Ja, det är alldeles sant att jag gjort det, men när utskottet citerat ett viktigt principiellt uttalande i denna sak, har utskottet självt berört en teologisk uppfattning, och det är mot den uppfattningen som jag här inlagt en gensaga. Jag kan inte komma förbi vad Skriften säger i detta fall, och det är, herr talman, detta som jag har deklarerat här i kväll.

Herr Hallén: Herr talman! Eftersom jag varit med i och är ansvarig för vad utskottet här citerar ifrån den första kommittén, som tillsattes för frågan om kvinnas behörighet till statstjänst, dristar jag mig säga några ord. Ehuru det är tjugotre år sedan vi gjorde detta uttalande i denna kommitté — där fru Emilia Broomé satt som ordförande — står jag fortfarande fast vid de synpunkter vi där utvecklade. Jag tänker inte alls deltaga i den ansats till teologisk debatt som förekommit här mellan pastor J. W. Johnsson och herr Staxäng, jag vill bara säga att jag kommer att rösta för utskottets förslag

Utredning av frågan om kvinnas behörighet till prästämbete m. m. (Forts.)
därför att jag anser att det föreligger inga som helst religiösa betänkligheter mot att genomföra likställighet mellan könen även på detta område.

Sedan är det en helt annan sak, herr talman, i vad mån detta är ett s. k. reformkrav som uppbäres av någon större opinion. Jag tror nu inte att inom vårt kyrkfolk denna fråga är på ringaste sätt aktuell, jag tror man kan påstå att det starkaste intresset för reformen kommer från kvinnosakshåll. Detta är ingen anmärkning och heller ingen kritik, bara ett konstaterande att det är så. Jag anser emellertid att kvinnorna ha logiska och rättsliga synpunkter på sin sida, och därför bör man inte heller motsätta sig detta krav. Hur det sedan går att i praktiken genomföra reformen, är en annan historia. Kungl. Maj:t kanske gör en ny utredning i denna fråga — det är möjligt — och sedan kommer den väl inför ett kyrkomöte. Om det blir ett kyrkomöte som väljes efter de nuvarande grunderna eller grunder, som en nu arbetande kommitté är sysselsatt med att utarbeta och som vidga basen för kyrkomötet, få vi se i framtiden. Hur detta kyrkomöte kommer att ställa sig, därom veta vi ingenting. Det kan bli bifall och det kan bli avslag. Det senare är inte så osannolikt.

Det blir då en senare fråga, hur denna reform skall omsättas i praktiken. Jag vill omtala hur vi hade tänkt oss denna sak i den första kommittén. Det är ju biskopen som i första hand skall pröva lämpligheten hos och behövligheten av de kandidater som anmäla sig. Om ingen biskop befinner villig att prästviga kvinnliga teologie kandidater, lär vi väl ändå ingen ifrågasätta att avskaffa denna biskoparnas fria provningsrätt. Om emellertid någon svensk biskop befinner villig att prästviga en kvinnlig teologie kandidat, som avlagt de praktiska teologiska proven, skulle hon dock enligt vårt förslag icke tjänstgöra i en vanlig församling med mindre denna församling givit sitt samtycke därtill. Inte heller skulle hon få stå såsom ensam sökande till ordinarie tjänst där. Vi utgingo nämligen ifrån att den svenska allmänheten — visserligen inte av några religiösa eller teologiska skäl utan av ganska djupa känslor — i regel inte åstundade att få kvinnliga präster. Vi räknade därför med att då kvinnor bleve prästvigda i begränsad omfattning komme de att få sig anvisade vissa begränsade uppgifter, vid sjukhus, lasarett, kvinnofängelser och liknande.

Där ha vi anvisat en väg på vilken man kan pröva sig fram, och då får man se i vad mån de kvinnliga prästerna fylla ett behov inom våra församlingar eller ej. Det är ganska svårt att avgöra vid denna tidpunkt, men under sådana förutsättningar anser jag att man kan och bör biträda det föreliggande utskottsförslaget.

Fru Gustafson: Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt begära ordet fastän det ändock, om man ser profant på saken, här gäller en kvinnofråga, således denna rätt för kvinnor att inneha ämbeten likaväl som män, om kvinnorna ha samma förutsättningar, samma meriter och samma utbildning. De yrkanden, som framställts under debatten, ha gått ut på bifall till utskottets förslag, fränsett herr Staxängs avslagsyrkande, vilket, som vi hörde, var motiverat av religiösa betänkligheter.

Jag är ju inte teolog, som kammaren vet, bara en vanlig människa och har således inte alls några möjligheter att gå in på en teologisk diskussion, men jag vill ändå ställa några frågor, närmast till herr Staxäng och till andra som ha betänkligheter emot denna utredning — det är ju inte begärt något annat än en utredning, som sedan går till kyrkomötet. Och man må hoppas att kyrkomötet skall vara så pass med sin tid att det inte hesiterar inför en utredning.

Jag vill fråga: Vad finnes, i nuvarande eller gången tid, hos männen av

Utredning av frågan om kvinnas behörighet till prästämbete m. m. (Forts.) hög moral och verkligt kristen livsföring, som ger dem företräde att på ett mera värdigt sätt utöva prästämbetet? För min del anser jag att det avgörande för en prästerlig tjänst är en hög moral, en kristen livssyn och att fullt och helt leva efter Kristi lära. Sedan må det vara en man eller en kvinna som talar till oss om kristendomens etik. Det är omvittnat att religiositeten och tron på Gud äro starka och levande hos kvinnorna i mycket stor utsträckning. Hur skulle det då på något sätt kunna draga ned statskyrkan eller kristendomens lära, om kvinnor, som djupt och fast trodde på Guds ord och sökte leva därefter, tillerkändes auktoritet att som statskyrkans präster utöva ett prästerligt ämbete?

Jag tror inte att vi i våra uttalanden i denna debatt skola till riksdagens protokoll ens antyda något om direktiv beträffande ett blivande ämbete för kvinnor som präster; det må utredningen kanske komma med. Jag har, herr talman, bara velat säga dessa ord och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 3.

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket; och

nr 11, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen angående antagande av släktnamn.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om ändring av 7 kap. 39 § andra stycket vattenlagen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Jag har vid flera tillfällen i riksdagen framfört detta spørsmål angående dämmningsrätten och möjligheten att lösa torrlägningsfrågorna.

Det är nästan så man tycker det är rättsvidrigt att dammrättigheter, som leda sitt ursprung från järnhanteringens början i vårt land, även nu, sedan järnbruken ha centraliserats till stora koncerner, skola gälla, därmed förorsakande oerhörda besvärligheter för jordbrukarna. Innan det finns någon möjlighet att lösa in dessa dammar skola de först värderas, men sedan skall detta värde fördubblas. Jag har som sagt tidigare såväl i motion som i skrivelse till Kungl. Maj:t — skrivelsen ledde till att det företogs en utredning i ärendet — fört saken på tal. Det visar sig emellertid att det möter stora svårigheter att kunna lösa in dammarna och få bort dessa gamla rättigheter.

Vi ha i dagarna fått en proposition med förslag till vad man kan kalla en bogesundslag; det gäller som bekant att försöka komma till rätta med misskötseln av det stora gods som heter Bogesund mellan Stockholm och Vaxholm.

*Motion om
ändring av
7 kap. 39 §
andra stycket
vattenlagen.*

Motion om ändring av 7 kap. 39 § andra stycket vattenlagen. (Forts.)
Men jag kan tala om för kammaren att det finns mycket större områden inom Uppsala och Stockholms län, där förhållandena på egendomar som inte lämna någon som helst avkastning äro betydligt värre än på Bogesund. Det vore i högsta grad befogat att dessa gamla dammrättigheter inlöstes till det värde de ha. Jag vill naturligtvis inte vara med om att minska värdet på en egendom, men att fördubbla ett värde på exempelvis 20 000 kr. och bestämma, att den i stället måste inlösas med 40 000 kr. är en annan sak. Man behöver bara göra en resa utefter dessa gamla bruk, som vi ha ganska gott om i norra Uppland — man kan resa från kusten inåt landet nära fyra mil och ideligen träffa på fina jordar, som ligga skadade på grund av att dessa dammrättigheter ännu existera. Jag var just i höstas vid ett tillfälle i norra Uppland och gick ned vid en liten bäck eller å, som var uppdämd. Jag kan nämna namnet; det skadar ej. Det var Strömsberg. Jag frågade jordbrukarna, om de icke hade möjlighet att lösa in dammrättigheten vid Strömsberg. Denna kraft som utnyttjades kan man i stället få från Älvkarleö, där det finnes stora statliga anläggningar. Dammrättighetens värde får man emellertid betala med det dubbla. Det var cirka ett par hundra tunnland av småbrukarnas bästa jord, som låg skadad. Vi stå inför frågan om småbrukets vara eller icke vara. Man har tänkt att rationalisera småbruket. En hel del skall läggas ned, och genom sammanslagning av flera mindre ställen skall man enligt ett förslag söka få bort cirka 100 000 småbruk. Jag tror icke, att det skulle behöva vara så mycket bekymmer för denna sak, om verkliga torrlägningsfrågan och spørsmålet om avlösning av de gamla dammrättigheter, som finnas, skulle kunna lösas på ett tillfredsställande sätt.

Utskottet har icke velat beakta motionen. Jag beklagar verkligen detta. Jag hade ett löfte av statsrådet Sträng, herr Andersson i Tungelsta och utskottets ordförande, att vi skulle göra en resa och se på dessa dammar och vilken skadeverkan desamma åstadkomma. För min egen del har det kommit särskilda svårigheter emellan, och jag har icke haft möjlighet att göra något mera åt saken. Men jag skulle särskilt vilja betona behovet av en utredning i syfte att förenkla systemet, så att det värde, som ägaren av en damm mister, blir ersatt; men det bör icke vara så, som det nu står i 7 kap. 38 § av denna lag, att dammägarens förlust skall beräknas till dubbla verkliga värdet. Detta stadgande medför, att när man talar med småbrukarna i de trakter där dessa förhållanden föreligga så möta de ett kompakt motstånd och låta hellre markerna ligga som de äro, ty de kunna icke taga dessa kostnader.

Man får verkligen beklaga, att småbruket år 1946 skall behöva dragas med sådana föråldrade bestämmelser, när det gäller rationalisering. Men det går att stifta en lag, då det gäller Bogesund. Kanske det är för att Bogesund ligger närmare Stockholm. Det är synd att icke Stockholm ligger i norra Uppland. Då skulle nog dessa dammar åka sin väg.

Det är stora intressen som spela in när det gäller dessa samhällsfrågor. Jag skulle verkligen vilja vädja till riksdagen att beakta dessa småbrukar- och jordbrukarintressen. Det är oerhörda svårigheter, när jorden ligger vattendränkt och sur och man icke kan så till ny skörd ordentligt utan måste göra detta långt efter det att de bättre belägna jordarna äro sådda, ty först då får man möjlighet därtill. Senare på hösten fryser i flertalet fall skörden bort.

Det är sådana förhållanden som jag för min del påtalat. Jag är säker om att när jag får statsrådet Sträng och herr Andersson i Tungelsta med mig frampå vårsidan på ett besök i dessa trakter, kommer nog i alla fall följden att bli, att Kungl. Maj:t framlägger ett förslag, så att det blir rättelse på dessa fullständigt rättsvidriga förhållanden.

Motion om ändring av 7 kap. 39 § andra stycket vattenlagen. (Forts.)

Jag vill ännu en gång framhålla, att jag tycker att det är litet underligt att i en trakt, där det i alla fall växer skog till allmän nytta, som det gör på Bogesund, griper man in med en särskild lag. Men när det gäller trakter, där det verkligen föreligger svårigheter av mycket stora mått, låter man bli att ingripa.

Det är icke lönt att ställa ett yrkande om bifall till motionen. Jag skall heller icke göra detta. Men, herr talman, jag vill uttala den förhoppningen, att det ej skall dröja alltför lång tid, innan dessa frågor bli lösta och dessa föråldrade dammar komma bort. Det finnes i alla fall gamla bruk i Uppsala och Stockholms län, där flera kvadratmil marker ligga försumpade. En småbrukare, som vi besökte i somras, hade 17 tunnland; av dessa kunde han skörda tio tunnland, men han hade icke kunnat få något på sju tunnland på grund av vattenöversvämning.

Vi förstå att landsbygden avfolkas och städerna tillväxa. Men vi skola komma ihåg, att jordbruksnäringen har sin stora betydelse. Ett gott jordbruk skapar i alla fall sådana förhållanden som lända till trivsel i samhället. Men om jordbrukarna hindras att odla och så i rätt tid, är det icke underligt, att de tröttna i sin gärning.

Jag vill, herr talman, uttala ett beklagande av att vi icke någon gång kunna få en lösning av denna fråga om de gamla dammrättigheterna. Det är gamla, uråldriga rättigheter, som för länge sedan bort vara avlösta.

Herr Hellbacken: Herr talman! Motionären gjorde intet yrkande. Jag skulle ha avstått från ordet, därest han icke gått in på vissa saker, som utskottet undersökt och som visat sig icke förhålla sig så som här gjorts gällande.

För fyra år sedan motionerade herr Hansson i Skediga jämte en annan kammarledamot om ändring av vattenlagens 7 kap. 38 §, som i själva verket till sitt innehåll nära berör 7 kap. 39 §. Riksdagen avlog motionen och ansåg, att lagen i förevarande avseende icke tarvade någon ändring. Motionären ingav då till vederbörande myndighet en framställning om en undersökning rörande vad som framhållits i motionen. Skrivelsen överlämnades till 1942 års torrläggningssakkunniga, som hade tillfälle undersöka förhållandena. Vid avgivande av sitt betänkande 1944 förklarade de sakkunniga, att de ej funnit anledning förorda en ändring av de i skrivelsen avsedda lagbestämmelserna.

I den motion, som föreligger vid årets riksdag och som utskottet har behandlat, har motionären åberopat 7 kap. 39 § vattenlagen, där det står, att sådan åtgärd som gäller exempelvis torrläggning icke är tillåten utan att nytan därav efter avdrag av kostnaden för dess verkställande finnes överstiga skadan eller intrånget å annans egendom.

De exempel motionären åberopat torde enligt vad under utskottsbehandlingen inhämtats avse några fall i norra Uppland, som man möjligen skulle ha anledning att rikta sig emot. Det har undersökts hur det förhåller sig där. Jag skulle tro, att motionären i sitt anförande avsåg Forsmarks och Lövsta bruk. På lantbruksstyrelsens föranstaltande har undersökts, hur det förhöll sig. Härvid har konstaterats, att de rätt stora vattensjuka områden, som finnas där, skulle, därest de torrlades, giva en båtnad av i runt tal en miljon kronor, men kostnaden för torrläggning av områdena jämte inlösen av de strömfäll som ligga i vägen skulle uppgå till något mera än tre fjärdedelar av denna båtnad. Dessa torrläggningsföretag torde alltså icke kunna åberopas för den av motionären åberopade lagändringen. Jag skall gratulera motionären om han lyckas få ändring på de skäl han åberopat, men jag tror knappast att riksdagen på så löst grundade skäl som här föreligga kan föreslå en utredning om sådan ändrad lagstiftning.

Motion om ändring av 7 kap. 39 § andra stycket vattenlagen. (Forts.)

Med vad jag nu har sagt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till vad utskottet i föreliggande fråga hemställt.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckta motioner angående utredning om ändrade bestämmelser rörande avstyckning i städer och vissa andra samhällen. *Utredning om ändrade bestämmelser rörande avstyckning i städer och vissa andra samhällen.*

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 43, i första kammaren av herr *Tjällgren* och nr 110 i andra kammaren av herr *Hedlund* i Rådomb.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan i vad mån skärpta regler erfordrades för att förhindra olämplig avstyckning i städer och vissa samhällen.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta föranstalta om skyndsamt utredning beträffande frågan i vad mån provisoriska bestämmelser erfordrades för att förhindra olämplig avstyckning i städer och vissa samhällen samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föränleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr **Paulsen**: Herr talman! Ett par motionärer ha begärt, att riksdagen måtte anhålla om utredning av frågan i vad mån skärpta regler erfordras för att förhindra olämplig avstyckning i städer och vissa samhällen. Jag har icke observerat motionen tidigare, men den har väckt min förundran och undran i högsta grad. Då jag förmodar att kammarens ledamöter åtminstone icke i regel ha någon närmare kännedom om hur det går till, skall jag tala om det för kammaren.

När man vill ha en avstyckning vänder man sig först till arkitekten, som ritar upp ett förslag. Sedan går det till byggnadsnämnden i samhället. Byggnadsnämnden har att godkänna det om den vill. Sedan ligger det till påseende under viss tid. Under tiden det ligger till påseende, kallas alla närboende för att granska det och säga sin mening, om de ha någon anmärkning att göra. Efter denna tid går det till länsstyrelsen. Från länsstyrelsen remitteras det till länsarkitekten, som behandlar det, och därefter till överlantmätaren, som behandlar det. Så går det tillbaka till länsstyrelsen, och ifrån länsstyrelsen skickas det till Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t remitterar det till byggnadsstyrelsen, och byggnadsstyrelsen avger yttrande. Så går det tillbaka till Kungl. Maj:t, som, om Kungl. Maj:t anser det kan godkännas, godkänner detsamma.

Men det är icke slut när Kungl. Maj:t godkänt ett sådant förslag. Det skall tillbaka till länsstyrelsen. Kungl. Maj:t har godkänt avstyckningen men icke fastställt själva tomterna. Det är bara hela områdets planering som godkänts. Det går tillbaka till länsstyrelsen igen för att denna skall godkänna själva tomtindelningen. Så skickas det tillbaka till länsarkitekten, därifrån till överlantmätaren och från överlantmätaren till länsstyrelsen. Först efter denna procedur går det att fastställa det, så att man kan hos byggnadsnämnden begära att få ut en lantmätare, som kan mäta.

Utredning om ändrade bestämmelser rörande avstyckning i städer och vissa andra samhällen. (Forts.)

Är icke denna procedur tillräckligt omständlig för att förhindra att det sker galenskaper? Jag har sett ett sådant ärende, som började 1938. Fastställelse har visserligen meddelats av Kungl. Maj:t, men ännu i dessa dagar är ärendet icke slutbehandlat av länsstyrelsen.

Skall man ytterligare försvåra saken? Tycka kammarens ledamöter, att detta skulle vara klokt? Jag förstår icke, hur andra lagutskottet kunnat gå in för detta. Det enda försonande är, att utskottet icke begripit saken; det har icke haft en aning om den. Men därför är det ingen anledning att kammaren bifaller utskottets förslag.

Jag yrkar avslag på utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna, och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Paulsen begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Herr talmannen övertog härefter ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 6.

Föredrogos vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1942 (nr 459).

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Motion angående åtgärder i syfte att genom statligt stöd underlätta för blinda att hålla sig med ledarhundar.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående åtgärder i syfte att genom statligt stöd underlätta för blinda att hålla sig med ledarhundar.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 188, av fru *Rönn-Christiansson m. fl.* hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag till åtgärder i syfte att genom statligt stöd underlätta för blinda att hålla sig med ledarhundar.

Motion angående åtgärder i syfte att genom statligt stöd underlätta för blinda att hålla sig med ledarhundar. (Forts.)

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II:188, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Fru Rönn-Christiansson: Herr talman! Vad vi anført i föreliggande motion kan sammanfattas i följande punkter: 1. De svåra ekonomiska förhållanden, som många blinda leva under. 2. Att allt bör göras för att underlätta deras belägenhet. 3. Att ledarhundar skulle bli en god hjälp. 4. Att det är en social fråga, höjd över välgörenhet.

Jag har icke begärt ordet så mycket för att polemisera mot utskottet som för att taga upp några remissutlåtanden, på vilka utskottet bygger sitt avslagsyrkande. Dessa remissvar äro från pensionsstyrelsen, direktionen för blindskolan å Tomtebodas samt styrelsen för De blindas förening.

Pensionsstyrelsen framhåller, att det ekonomiska läget för de blinda är ganska bra och att ersättningen för närvarande uppgår till 816 kronor per år, att folkpension utgår med icke obetydliga belopp samt att socialvårdskommittén föreslår förbättringar. Med andra ord, pensionsstyrelsen utmålar det ekonomiska läget som mycket gynnsamt. Man kan utan överdrift påstå, att pensionsstyrelsen skönmålar läget. Den visar för övrigt mycket ringa förståelse för vad sjuka och fattiga människor behöva. Flertalet av de blinda kan säkerligen icke godkänna detta remissvar av pensionsstyrelsen. Man frågar sig också: Om pensionsstyrelsen anser, att utgångsläget är bra för närvarande, hur skola då de blinda kunna tänka sig några förbättringar? De liksom alla andra hoppas ju på att förbättra sitt läge efter kriget.

Direktionen för blindskolan å Tomtebodas anser, att det hela bör läggas efter välgörenhetslinjer, och poängterar, att om beloppet icke är så överväldigande stort skulle just därför de filantropiska institutionerna kunna träda emellan.

Jag erkänner villigt, herr talman, att detta är en mycket blygsam fråga. I konsekvens därmed bleve givetvis kostnaden för ledarhundarna alls icke avskräckande, sedd från statsfinansiell synpunkt. Men oavsett summans storlek anser jag principiellt, att fattiga människor skola icke vara hänvisade till välgörenhet och nådegåvor, utan att frågan är av social betydelse. Den värdigaste formen för dess lösning är att staten träder emellan.

Styrelsen för De blindas förening anser visserligen frågan vara mycket betydelsefull och mycket behjärtansvärd, så betydelsefull till och med, att den anser att föreningen av sitt statsanslag, som uppgår till 65 000 kronor per år, skulle kunna avstå en del för täckande av utgifterna för anskaffande av ledarhundar. Men så kommer styrelsen med en del egendomliga synpunkter på frågan, bland annat att antalet av dem, som behöva ledarhundar, minskats därför att de personliga förutsättningarna att kunna sköta en hund saknas.

Jag kan icke förstå annat än att de blinda också ha de personliga förutsättningarna att kunna handhava värden av hundarna. Jag skulle vilja tillägga, att förhållandet mellan den blinde och hans hund blir väl intimare och har en så att säga mer individuell prägel än vad som gäller för hundägare i allmänhet, därför att den blinde blir så helt hänvisad till hunden som hjälpare. Här liksom på andra områden finnes det givetvis undantag. Det finnes en och annan blind person, som icke är lämplig att handhava hund. Mot denna styrelsens uppfattning om olämpligheten hos flertalet blinda att handhava hundar står en annan på sakkunskap grundad uppfattning. En instruktör, som i årtal utbildat hundar, har i sin verksamhet funnit, att just

Motion angående åtgärder i syfte att genom statligt stöd underlätta för blinda att hålla sig med ledarhundar. (Forts.)

de blinda ha utomordentliga personliga förutsättningar att handhava hundar. De blindas förening anser också, att bostadsförhållanden och andra omständigheter lägga hinder i vägen för hållandet av ledarhundar. Det är just det fattigaste klientelet som åsyftas och som är i det största behovet av att bli ägare av hund.

Likasa skulle det vara ganska intressant att få reda på, vad De blindas förening menar med tesen om att endast vissa blinda äro lämpliga att vara ägare av hund och att blinda i allmänhet icke äro lämpliga. De blindas förening anför slutligen, att det är omöjligt att ange hur många av de blinda som behöva ledarhundar, och att tillgången på dylika ledarhundar är osäker. Samma sakkunniga, som jag nyss refererat till, uppge emellertid motsatsen. För övrigt anser jag båda dessa skäl, som De blindas förening anfört, vara av formell natur och alltså icke av beskaffenhet att vara utslagsgivande till frågans avgörande.

De blindas förening anser vidare, att problemet skulle kunna lösas, om föreningen finge direktiv att av sitt statsanslag bevilja en viss del till bidrag för anskaffande av ledarhundar. När nu föreningen anser, att frågan kan lösas på detta sätt, och när den anser, att frågan är av stor betydelse, frågar man sig: varför har då denna förening icke varit så pass initiativkraftig att den skaffat sig dessa direktiv? Jag vill ge uttryck åt den förhoppningen, att det skall bli en bättring härvidlag. För övrigt är föreningens syn på frågan mycket pessimistisk, varför jag skulle vilja rekommendera vederbörande att se efter hur saken utvecklat sig i Finland. Där har man praktiserat systemet för de krigsblindas vidkommande, och det har visat sig, att dessa blinda med hjälp av hundar klara sig utomordentligt bra i trafiken.

Jag fastslår med vad jag här sagt, att De blindas förenings uttalande icke täcker vad majoriteten av de fattiga blinda anse om denna sak. Som jag förut sagt bygger utskottet sitt yrkande om avslag på motionen på remissyttrandena, speciellt då på föreningens. Även jag har anlitat sakkunskap, och jag har då vänt mig till de fattiga blinda själva. De anse, att det är till välsignelse i den blindes för övrigt mycket torftiga tillvaro, att han äger en ledarhund. Man har upplyst mig om, att denna fråga aktualiserades redan före kriget, att man då kriget kom lät den vila tills vidare, men att man nu anser sig liksom andra människor ha rätt till en förbättring i sina levnadsförhållanden. I motsats till utskottet, vilket som sagt bygger sitt avslagsyrkande på de i remissyttrandena anförda skälen, som jag för min del icke anser bärande, ansluter jag mig helt till vad de blinda själva haft att anföra och ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Ståhl: Herr talman! Efter fru Rönn-Christianssons utförliga redogörelse för remissutlåtandena i det föreliggande ärendet är det kanske icke nödvändigt att jag kommer med ett nytt referat. Jag vill bara komplettera fru Rönn-Christianssons framställning på en punkt och därvidlag framhålla, att även De blindas förening intygat, att i många fall dessa ledarhundar ha varit av största värde för de blinda, men att samtidigt detta förhållande endast gäller ett begränsat antal fall. Man skall sålunda icke tro, att alla blinda kunna ha nytta av en ledarhund, detta bland annat av det skäl, som fru Rönn-Christiansson icke angav, nämligen att så fort den blinde har någon grad av ledsyn minskas förtroendet för ledarhunden, varför denna icke blir till någon nytta.

Vidare står nog det faktum fast, att man för närvarande icke har tillgång till lämpliga hundar, och att det som sagt endast är ett relativt begränsat antal blinda, som kunna begagna sig av dylika hundar. På grund härav anser

Motion angående åtgärder i syfte att genom statligt stöd underlätta för blinda att hålla sig med ledarhundar. (Forts.)

föreningen liksom utskottet vägande skäl föreligga för att föreningen skall få handha utbildningen av dessa hundar och fördelningen av dem. Då föreningen, efter vad den själv säger, icke kan disponera flera hundar även med en ökning av nu utgående anslag, och då föreningen därför avböjer en ökning av anslaget för här ifrågakvarande ändamål, har utskottet intagit den hållning, som framgår av dess utlåtande. Det är klart att De blindas förening liksom de blinda själva vilja ha ökade statsanslag i övrigt. Något initiativ i den vägen har emellertid motionären icke tagit, och det är som bekant icke heller utskottet i stånd att göra, även om det så velat.

Herr talman! Med hänsyn till vad jag sålunda anförde ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru Rönn-Christiansson: Herr talman! Jag skall bara be att få säga till utskottets ordförande, att det argument mot användning av ledarhundar, som jag icke anförde, nämligen att en ledarhund också kan vara till skada för en blind som har någon ledsyn, berörde jag icke av den anledningen att jag var rädd att komma utanför ämnet genom att i diskussionen även dra in frågan om hjälp åt personer, som icke äro helt blinda. Beträffande dessa blinda glömmer pensionsstyrelsen bort att nämna, att de icke få någon blindhetsersättning.

Jag har fortfarande svårt att förstå vilka blinda föreningen syftar på, när den säger, att vissa blinda icke lämpa sig att ha ledarhund. Jag trodde att herr Ståhl skulle kunna förklara vad föreningen menade därmed, och kanske var det dessa blinda, som herr Ståhl menade att föreningen åsyftade.

Beträffande tillgången på ledarhundar sade jag, att därvidlag stod påståendet mot påstående. Det finns med andra ord sakkunskap, som anser att tillgången på dylika hundar är tillräcklig.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, över motion angående viss ändring i den för medicinalstyrelsen gällande instruktionen. *Motion om ändring i den för medicinalstyrelsen gällande instruktionen.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 391, hade herr *Jansson* i Örebro hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan förändring i för medicinalstyrelsen gällande instruktion, att ett upprepan av i motionen påtalade handlingssätt från styrelsens sida förhindrades.

Utskottet hemställde, att motionen II: 391 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Jansson i Örebro: Herr talman! Då jag är förhindrad att annat än rent principiellt beröra föreliggande ärende ber jag att i fråga om namn och andra detaljer få hänvisa till min motion.

Man kan inte bestrida nödvändigheten av en överyakande myndighet, som har befogenhet att ingripa mot läkare, som missköta sin tjänst eller som genom psykiska rubbningar utgöra en fara för patienterna. Förevarande motion riktar

Motion om ändring i den för medicinalstyrelsen gällande instruktionen.
(Forts.)

sig icke mot medicinalstyrelsens befogenhet i det avseendet utan har tillkommit i anledning av det sätt, varpå medicinalstyrelsen handlagt det i motionen angivna ärendet angående anmälan mot dr Tallhagen i Karlskoga. Redan det sätt varpå dr Tallhagen skilts från sin militära läkartjänst och anklagelsesmaterialiets innehåll borde ha givit medicinalstyrelsen anledning att företa undersökning och att höra den anklagade innan styrelsen vidtog så kategoriska och för den anklagade så drastiska åtgärder som att omedelbart indra hans legitimation och att hos landets alla apotekare stoppa hans medicinrekvisitioner. Detta hade varit befogat om det gällt en läkare, som uppenbart utgjort en fara för patienterna. Att så varit förhållandet med dr Tallhagen framgår inte av anklagelsesmaterialet och övriga handlingar i ärendet. Tvärt om beskylls han för att ha varit allt för omsorgsfull vid vården av militära patienter och inte tillräckligt sparsam med arméns läkemedel. Av handlingarna i ärendet kan man utläsa en brådstörtad iver från tvenne militärläkares sida att få Tallhagen skild från tjänstgöringen som militärläkare. Av militärbefälkläkarens skrivelse den 24 april 1944 framgår, att denne redan den 13 samma månad per telefon hos regementsläkaren begärt omedelbart upphävande av medicinalstyrelsens förordnande för tjänstepliktige läkaren Tallhagen att vara läkare vid Bofors platsbefälsstab. Dagen därpå — alltså den 14 april — företog fo-läkaren den inspektion varpå han grundar de anklagelser mot Tallhagen, som han tillställde militärbefälkläkaren i ett privatbrev samma dag. Redan detta tillvägagångssätt att först begära upphävande av Tallhagens förordnande och att efter denna åtgärd företa inspektion för anskaffande av motiv för denna begäran borde ha föranlett medicinalstyrelsen att närmare undersöka de båda militärläkarnas uppgifter och förhållanden, innan man tagit deras anklagelser mot Tallhagen för gott. I medicinalstyrelsens utlåtande till Kungl. Maj:t, dagtecknat den 11 december 1944, förlägger styrelsen fo-läkarens ovannämnda inspektion till den 12 april 1944. Detta senare datum återfinns inte någonstades i handlingarna och är oriktigt. Likaså anger styrelsen felaktigt datum för militärbefälkläkarens inspektion. Medicinalstyrelsen har således varit *långt ifrån* noggrann vid sin granskning av handlingarna i detta ärende.

I medicinalstyrelsens ovannämnda utlåtande till Kungl. Maj:t ursäktar styrelsen sin underlåtenhet att höra motparten genom följande uttalande: »Ej minst med hänsyn till militärläkarens uppgift, att han funnit Tallhagen omöjlig att tala till rätta, saknade styrelsen anledning att i ärendet höra Tallhagen...» Om medicinalstyrelsen litet närmare hade granskat militärläkarens ovan angivna yttrande hade den måst finna, att detsamma byggde på en felbedömning av Tallhagens sinnesbeskaffenhet. Det heter nämligen i fo-läkarens privatbrev till militärbefälkläkaren den 14 april 1944: »Nu kommer det svåraste. Hur skall man bli av med karlen utan att hans sjukligt stegrade självkänsla såras till det ena eller andra raseriutbrottet?» I militärbefälkläkarens skrivelse den 24 april samma år upprepas återigen, att Tallhagen visat sig omöjlig att tala till rätta, men i slutet av samma mening heter det: »men han förklarade sig i alla fall nöjd med att bli avlöst fr. o. m. den 17/4». Den senare här citerade satsen strider mot det tidigare påståendet och bevisar att fo-läkaren felbedömt Tallhagens sinnestillstånd. Detta borde medicinalstyrelsen ha uppmärksammat.

Av vad jag således kunnat utläsa av till ärendet hörande handlingar kan man inte finna något bärande motiv för medicinalstyrelsens beslut om indragning av dr Tallhagens legitimation som läkare och förordnande om undersökning av hans sinnestillstånd. Jag kan icke — lika litet som medicinalstyrelsen — uttala mig om Tallhagens sinnestillstånd, men så mycket kan jag

Motion om ändring i den för medicinalstyrelsen gällande instruktionen.
(Forts.)

säga, att såvitt framgår av handlingarna i ärendet, finns det icke någonting, som kan utgöra sådan anledning till ingripande, som avses i 4 § lagen om behörighet att utöva läkarkonsten. Medicinalstyrelsen har enligt min mening avgjort detta ärende utan nödig förundersökning. Övriga myndigheter, som haft ärendet under prövning, ha tagit formell ställning till detsamma utan tillräcklig sakprövning. Justitieombudsmannen hänvisar till medicinalstyrelsen och styrelsen hänvisar i sin tur i sitt utlåtande till Kungl. Maj:t till JO. Regeringsrätten sluter denna trolleirkele definitivt genom att i sitt utslag förklara, att Tallhagens klagoskrift såsom för sent ingiven icke kunnat bli föremål för regeringsrättens prövning, ävensom att det betydande antal personer, som petitionerat, ej ägt föra talan i saken, varför ej heller deras inläga kunnat bli föremål för prövning.

Inte heller andra kammarens andra tillfälliga utskott har besvärat sig med att ta ställning till sakfrågan. Utskottet nöjer sig med en principförklaring, som ingen bestritt, nämligen att det ligger i samhällets intresse, att möjligheter finnas att beröva uppenbart olämpliga läkare deras legitimation. Utskottet säger sig sakna möjligheter att bedöma det i motionen relaterade fallet. Men det är ju detta utredningen skulle gälla. Och möjligheter att bedöma detsamma saknas icke. Hur kan utskottet förklara, att rätten till indragning av läkares legitimation ej missbrukats, då utskottet icke bedömt det relaterade fallet? Om utskottet besvärat sig med en realbehandling av föreliggande motion, hade utskottet säkerligen kommit till ett helt annat resultat än som nu blivit fallet. Om man bortser från allt ovidkommande, som Tallhagens antagningar blandat in i detta ärende, reduceras fallet till följande fakta: Tvenne militärläkare besluta i samförstånd med platsbefälhavaren att begära avskedande av en annan militärläkare. Mot denne kan inte anföras någon verklig anklagelse för fel eller försummelse i tjänsten, men de tvenne läkarna uttala sin förmodan, att den de vilja ha avskedad är så psykiskt rubbad, att hans sinnesbeskaffenhet förryckt hans medicinska tänkande. Dessa subjektiva bedömningar få gälla som underlag för indragning av legitimation och förordnande om sinnesundersökning. Upphöjes ett sådant tillvägagångssätt till princip kommer det att medföra en allmän osäkerhet inom läkarkåren, utan att man därigenom tillförsäkrar allmänheten verkligt skydd mot olämpliga eller sinnessjuka läkare. Mot dessa två militärläkare vittna 1 800 petitionärer, av vilka en del varit Tallhagens patienter och de övriga på ort och ställe kunnat följa hans praktik och iakttaga dess resultat. Som svar på kammarens vägran att tillåta mig interpellera socialministern i detta ärende igångsatte ordsbefolkningen en ny petitionsrörelse, vilken enligt uppgift samlat omkring 3 300 namnunderskrifter. Det skulle vara ett fel att icke tillmäta detta ordsbefolkningens vittnesbörd betydelse.

Man kan instämma med landstingsförbundet då det i sitt yttrande framhåller, att det är en välbetänkt skyddsåtgärd från samhällets sida, att uppenbart olämpliga läkare kunna berövas sin legitimation. Men att — som i detta fall synes ha skett — avstänga en lämplig och högt uppskattad läkare från hans samhällsnyttiga verksamhet utan att först ha kontrollerat anklagelsesmaterialet är inte förenligt med lagstiftningens anda och ändamål. Efter medicinalstyrelsens behandling av fallet Tallhagen måste man ställa sig tvetsam mot landstingsförbundets mening, att medicinalstyrelsens befogenheter ej böra inskränkas utan snarare ökas. Om så sker, kan man då inte befara ytterligare missbruk av dessa befogenheter? Vi äro i behov av sådana instruktioner, som tillförsäkra allmänheten skydd mot olämpliga läkare utan att äventyra enskilda läkares rättsliga ställning och yrkesansende. Nuvarande in-

Motion om ändring i den för medicinalstyrelsen gällande instruktionen.

(Forts.)

struktioner måhända kunde vara till fyllest för sitt ändamål, om vederbörande myndigheter kunde befrias från den byråkratiska självgodhet, som ofta gör dem alltför kategoriska i sina omdömen och oförmögna till omprövning av förhastade beslut. Ofta nog få sakliga ställningstaganden stå tillbaka för falska prestigehänsyn.

Jag anser, att dessa förhållanden borde komma under omprövning för att man skall ernå en bättre ordning. Det är naturligtvis svårt för en lekman att prestera direkta förslag i dessa delikata frågor. Men en framkomlig utväg måhända kunde nås genom ett större lekmannainflytande i medicinalstyrelsen. Frågan är i behov av prövning, och jag vill därför, herr talman, i anslutning till vad jag anfört yrka bifall till föreliggande motion.

Herr **Jansson** i Kalix: Herr talman! Motionären har själv alldeles nyss slagit fast, att riksdagen tidigare vägrat interpellation i ärendet. Det är helt naturligt, att utskottet icke kunnat ta ställning till det av motionären anförda särskilda fallet, utan utskottet har givitvis fått falla tillbaka på motionärens yrkande om ändrad instruktion för medicinalstyrelsen. Av samtliga remissvar framgår klart och tydligt, att någon anledning till sådan ändring av instruktionen icke förefinnes. Landstingsförbundet har tvärtom, såsom också motionären nyss omnämnde, menat, att skulle det bli fråga om en ändring i medicinalstyrelsens instruktion, så borde det bli en skärpning av de nu gällande bestämmelserna med ökade möjligheter för medicinalstyrelsen att avkoppla olämpliga läkare. Jag tror också, att de fall av sådana åtgärder från läkares sida, då det hade varit nyttigt för det allmänna, om läkaren blivit avkopplad från tjänstgöring, äro så många, att man icke kan med utgångspunkt från det föreliggande fallet gå att upphäva den nuvarande instruktionen. Vidare tror jag, att frågan om fallet Tallhagen hade blivit belyst på ett helt annat sätt, därest han gått den väg, som medicinalstyrelsen anvisat, nämligen att vända sig till tjänsteläkare och få hans yttrande över sitt själstillstånd. Då han vägrat att underkasta sig en sådan undersökning, har han väl i någon mån bidragit till den situation han kommit in i.

Utskottet har, som sagt, icke haft anledning att ta ställning till det enskilda fallet, utan haft att bedöma frågans principiella innebörd. Med utgångspunkt från detta föreligger, såvitt jag förstår, ingen anledning för riksdagen att bifalla motionen.

Jag hemställer, herr talman, att motionen icke måtte föranleda någon kammarens åtgärd.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

*Motion om
polismans
skydd åt
chaufförer i
yrkesmässig
persontrafik.*

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, över motion om tillerkännande av polismans skydd åt chaufförer i yrkesmässig persontrafik.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr **Ståhl**: Herr talman! Utskottet har avgivit ett i sak välvilligt uttalande om fru Nordgrens och min motion. Ur den synpunkten har jag således all anledning att vara belåten. Jag skulle icke heller tagit till orda, såsom frågan nu ligger till — det är ju självklart, att något bifall till vårt yrkande är otänk-

Motion om polismans skydd åt chaufförer i yrkesmässig persontrafik.
(Forts.)

bart — om jag icke velat särskilt framhålla, att denna sak ändå är rätt behjärtansvärd.

Det har ju förekommit en rad fruktansvärda förbrytelser just emot den kår det här är fråga om, nämligen trafikchaufförerna, och detta har gjort, att man gång på gång i riksdagen begärt åtgärder för att skydda dem. Senast 1944 väcktes här en motion, vari föreslogs en rad alternativa åtgärder till skydd för denna grupp av yrkesutövare, men icke heller den gången ställde sig utskottet och kammaren välvilliga. Vi ha nu tänkt gå fram på en mera begränsad linje, så att statsmakterna skulle kunna göra åtminstone något till skydd för chaufförerna. Den här mycket begränsade åtgärden att bereda dem polismans skydd kostar ju ingenting. Den medför ingen belastning för bilägarna eller chaufförerna av vare sig ekonomiskt eller annat slag, och därför borde det enligt min mening ha varit möjligt att genom ett bifall till motionen åtminstone visa, att de äro föremål för statsmakternas omtanke. De äro ändå lojala yrkesutövare, som ha rätt att åtnjuta samma skydd som alla andra yrkesutövare.

Som frågan nu ligger till skall jag icke ställa något yrkande, utan jag skall be att få understryka den, jag får väl säga, indirekta vädjan, som utskottet här riktar, när det säger, att problemet kommer att bli föremål för Kungl. Maj:ts övervägande i samband med behandlingen av straffrättskommitténs förslag. Jag vill, herr talman, uttala den förhoppningen, att det då skall kunna göras något verkligt effektivt till skydd för denna grupp yrkesutövare. Redan förut ha ju t. ex. tågpersonal och spårvägspersonal polismans skydd. Det borde ha legat i linje därmed att nu kunna ge även yrkeschaufförerna detta skydd. Då emellertid den vägen icke är framkomlig, vill jag, herr talman, inskränka mig till att uttala den förhoppningen och vädjan, vars innebörd jag nyss angivit.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, över *Motion angående begränsning av arbetstiden för droskförare i yrkesmässig automobiltrafik.*

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Kempe**: Herr talman! Trötthet vid ratten spelar en icke oväsentlig roll för uppkomsten av trafikolyckor. Det saknas statistik, som belyser hur stor procent av trafikolyckorna som orsakats av trötthet vid ratten. Jag skulle dock tro, att den är rätt hög. Det är väl knappast någon som bestrider det faktum, att om en bilförare sitter vid ratten 10 à 12 timmar, konditionen till den grad nedsättes, att föraren kan bli minst lika farlig för trafiksäkerheten som den vilken konsumerat sprit eller ett par flaskor öl. Mot rattfylleristerna har man dock vidtagit åtgärder. Det är möjligt att även dessa måste revideras för att man skall kunna uppnå större effektivitet, eftersom trafikolyckorna öka oroväckande. Fältet synes dock vara fritt, då det gäller trötthet vid ratten. Mot denna förseelse har man icke vidtagit några speciella åtgärder.

En kungl. förordning existerar som delvis reglerar droskförarnas arbetstid. Den är inte tillräcklig. Det berättas att dagligen tvingas chaufförerna att bryta mot denna förordning. I Stockholm och på många andra platser i landet inträffar det att droskförare äro bundna vid ratten upp till 14 timmar om

Motion angående begränsning av arbetstiden för droskförare i yrkesmässig automobiltrafik. (Forts.)

dygnet. Ur allmän trafikfärsäkerhetssynpunkt måste ett sådant förhållande fördomas, även med hänsyn till droskförarnas egen hälsa.

LO och Svenska transportarbetarförbundet, som yttrat sig över motionen och även givit sitt bifall till densamma, ha i yttrandet anfört bland annat följande, som icke är återgivet i utskottsutlåtandet men som jag skall be att få citera:

»Rörande motionärernas yrkande att åtgärd skulle vidtagas för att effektivisera kontrollen över droskförarnas arbetstid kunna vi verifiera uppgifterna, att intresset hos myndigheten för att kontrollera denna arbetstid, icke enbart vad det gäller droskförarna utan även vad det gäller övrig trafikpersonal, ofta är nästan mindre än intet. Vi skulle kunna referera en hel del fall, som visa detta, men skola nöja oss med ett par stickprov.

Sedan vår fackförening i en viss stad konstaterat, att arbetstiden för droskförarna därstädes stod i strid mot bestämmelsen i förordningen om yrkesmässig trafik, hänvände sig fackföreningen till stadsfiskalen i ärendet, då rättelse icke kunnat ernås vid direkta förhandlingar med arbetsgivarparten. Stadsfiskalen lät sig nöja med att ta del av tjänstgöringslistorna och därefter skriva till fackföreningen, att han icke tänkte vidtaga några ytterligare åtgärder; ville fackföreningen få rättelse, finge den gå till arbetsdomstolen. Oavsett stadsfiskalens uppfattning att arbetsdomstolen skulle handlägga trafikfrågor måste man påtala det egendomliga förfaringssättet i berörda fall. Först sedan vårt förbund i skrivelse till stadsfiskalen förklarar, att om icke ärendet handlades på det sätt som hans instruktion måste anses innebära, vi komme att underställa justitiekanslern ärendet, vidtogos åtgärder, och samtliga såväl droskägare som förare blevo också dömda av vederbörande domstol för brott mot förordningen.

I ett annat fall anmälde vi till landsfiskalen i ett distrikt att arbetstidsbestämmelsen i förordningen om yrkesmässig trafik icke följdes av ett bussföretag inom distriktet. Efter en utredning, där de av oss angivna vittnena icke ens blevo hörda, resolverade landsfiskalen, att något åtal icke skulle komma i fråga vare sig mot bolaget eller mot den anställde, som utfört arbetet, och då vi sedermera vände oss till justitiekanslern i ärendet ställde sig landsfogden i länet på samma ståndpunkt, trots att man konstaterat, att arbetstiden förlagts i strid mot förordningen. Exempelen skulle kunna mångfaldigas men torde kunna räcka. Det sista ärendet är icke avgjort hos justitiekanslern.»

Det skall villigt medges att problemet är komplicerat och därför svårt att komma till rätta med. Men inte minst av den anledningen måste större uppmärksamhet ägnas problemet för att man på ett eller annat sätt skall kunna finna en lösning. Det är komplicerat, ty i allmänhet rör det sig om små företagare med få eller ingen anställd. Många droskägare köra själva sin bil. De anställda droskförarna komma i direkt beroendeställning till droskägaren, vilket betyder att ägaren av naturliga skäl värderar förarens kapacitet i förhållande till vad som redovisas i kontanter efter varje skift. I de fall droskägaren själv kör bil i trafik blir hans arbetstid i många fall reglerad efter trafikfrekvensen. För att man skall komma till rätta med dessa missförhållanden fordras skydd för de droskförare som hålla vad lagen föreskriver, så att de inte bli avskedade, och dessutom att arbetstiden begränsas även för den som kör egen vagn.

Sedan jag skrev motionen har man gjort mig uppmärksam på ett annat problem som har ett direkt samband med vad jag framfört i motionen. Det berättas nämligen, att folk som äro anställda vid posten, brandkåren, renhållningsverket, spårvägen, ja t. o. m. vid kungl. hovstallet, m. fl. arbetsplatser i Stockholm efter vid sin ordinarie arbetsplats fullbordad arbetsdag, om kvällarna och nätterna arbeta i anställning som extra droskförare. Även LO har i sitt ytt-

Motion angående begränsning av arbetstiden för droskförare i yrkesmässig automobiltrafik. (Forts.)

rande uppmärksammat denna sak. De arbetsgivare, som anställa sådana som arbeta dubbla pass, känna givetvis intet större ansvar för trafiksäkerheten utan låta sina trånga vinstintressen leda sig. Det är också en stor lucka i arbetstidslagen som här måste täppas till. Även om kampen för tillvaron lockar till extrainkomster, måste man med hänsyn till trafiksäkerheten förbjuda dylik dubbelanställning. Ty i den mån den enskilde medborgaren icke själv kan begränsa sin egen arbetstid till vad som ur hälsovårdande synpunkter kan anses förnuftigt och rimligt måste för den händelse detta kan inverka skadligt på den allmänna trafiksäkerheten en lagstiftning komma till för att om möjligt förebygga trafikolyckor, som orsakas av trötthet vid ratten på grund av för lång arbetstid.

Utskottet är i sak överens med oss motionärer om att missförhållanden råda, som äventyra trafiksäkerheten, även om utskottet icke tror att de kunna afhjälpas genom bifall till motionen. Utskottet önskar däremot, att problemet upptages till prövning i ett större sammanhang, och ansluter sig därmed till vad arbetsrådet förordat, nämligen en allmän revision av arbetstidslagstiftningen. Utskottet anvisar dessutom en väg, som redan nu skulle kunna prövas och vilken redan i lag fastställts för lastbilschaufförer, nämligen införandet av tidböcker, som av polismyndigheterna skola kunna kontrolleras när och var som helst. Enligt de upplysningar jag införskaffat om dessa tidböcker, lär systemet icke tillämpas i stor utsträckning i praktiken, varför även detta system har visat sig ineffektivt.

Under dylika förhållanden är det motiverat med såväl en revidering av arbetstidslagstiftningen som utformandet av en effektiv kontroll av arbetstiden. Även en bred upplysningskampanj om faran av trötthet vid ratten kan vara motiverad för att påverka privatchaufförerna, som kanske äro de som förorsaka de flesta olyckorna. Sedan bensinen blivit fri och gummitilldelningen kommer att lätta få vi räkna med en onormal ökning av bilismen. Den ökning som har skett under det senaste halvåret har i oroväckande grad ökat trafikolyckorna. Det öppnar sig sannerligen ett mörkt perspektiv icke bara för bilförarna utan också för övriga trafikanter, såväl cykelåkare som fotgängare, om det icke går att åstadkomma en bättre trafikultur.

Trötthet vid ratten och alkoholmissbruk äro tvenne riskmoment för den allmänna trafiksäkerheten, som man icke längre kan blunda för. De måste bekämpas båda. De kunna karakteriseras såsom trafiksäkerhetens främsta fiende.

Utskottets utlåtande i anledning av motionen är synnerligen positivt. Jag vill erkänna detta, även om jag icke delar utskottets mening om att denna detalj icke skulle vara av den storleksordning, att en särskild utredning bör företagas. Då utsikterna äro små att mot ett enhälligt utskott vinna kammarens majoritet för ett bifall till motionen, kommer jag icke att ställa något yrkande om bifall till densamma, utan inkasserar utskottets utlåtande såsom ett bevis för att frågan ändå har fallit framåt. Jag ställer nu den förhoppningen, att vid den revision av arbetstidslagen som signalerats åt bilförarnas arbetstid skall ägnas den uppmärksamhet som frågan är värd både med hänsyn till bilförarnas eget intresse och trafiksäkerhetskravet.

Jag har, herr talman, också den uppfattningen, att utvecklingen på bilismens område kommer att aktualisera frågan i så hög grad, att statsmakterna måste ingripa för att om möjligt komma till rätta med problemet trötthet vid ratten.

Herr Jansson i Kalix: Herr talman! Utöver vad herr Kempe anfört beträffande utskottets positiva inställning till saken vill jag framhålla, att utskottets mening också är, att biltrafiknämnden, till vars område det bör höra, skall

Motion angående begränsning av arbetstiden för droskförare i yrkesmässig automobiltrafik. (Forts.)

kunna ytterligare precisera arbetstidsbestämmelser i anslutning till skyldigheten för vissa bilförare att föra förarbok och dessutom bör ha möjligheter att utöka denna skyldighet att gälla alla trafikchaufförer. Detta har utskottet utgått ifrån. Vidare har utskottet ansett, att den inspektionsrätt, som nu tillkommer polismyndigheten och bilbesiktningmännen, även skall utsträckas till yrkesinspektionen. Om man sedan effektivt tillser, att det blir en kontinuerlig granskning av förarböckerna, och dessutom får till stånd en allmän revision av arbetstidslagen, varvid även frågan om bilförarnas arbetstid upptages, tror utskottet, att man skall kunna komma till rätta med de missförhållanden, som motionären påtalar i sin motion.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Motion angående billiga semesterresor för arbetstagare.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om billiga semesterresor för arbetstagare.

Utskottets hemställan föredrogs: och yttrade därvid

Fru **Linderot**: Herr talman! Såväl utskottet som landsorganisationen och Svenska turistföreningen instämna i syftet med vår motion. Detta noteras givetvis med tillfredsställelse av oss motionärer. Men nog blir man litet betänksam, när man tager del av socialstyrelsens yttrande i anledning av motionen. Socialstyrelsen säger först i sin skrivelse följande: »Den i motionen väckta frågan har en oförneklig social betydelse. Semesterlagstiftningen får värde endast i den mån den lagstadgade semestern verkligen kan utnyttjas för rekreation och vila. För många arbetstagare med små inkomster uppstår här utan tvivel ett svårlöst ekonomiskt problem.» Men sedan heter det i fortsättningen: »I första hand föreligger här en uppgift för den enskildes budgetplanering.» Ja, gällde det en budgetplanering för arbetarna, hade vi icke motionerat i denna sak. När icke lönen räcker till mer än det allra nödvändigaste för huvudparten av arbetstagarna, finns det ingen möjlighet att spara för semesterresor. Socialstyrelsen borde vara den första institution, som icke bara fastslog detta utan också helhjärtat ginge in för alla de reformer, som kunna skapa lättnader i deras tillvaro, som behöva ett tillskott för att kunna utnyttja semestrarna.

Landsorganisationens uttalande har säkerligen till bakgrund samma erfarenheter som vi ha, nämligen att stora delar av de folkgrupper, som ha lagstadgad semester, icke kunna tillgodogöra sig denna på bästa sätt därför att de sakna ekonomiska möjligheter därtill.

De åtgärder, som utskottet påpekar redan äro vidtagna av statens järnvägar, äro till nytta för vissa befolkningsgrupper men fylla icke behovet på andra håll. Därför begära vi en utredning i denna sak. Utskottets invändning, att de föreslagna prisnedsättningarna borde tillkomma även andra grupper i samhället än arbetstagarna, är ju riktig, och vi ha givetvis intet emot att även andra grupper i samma löneläge som arbetstagarna komma i åtnjutande av samma förmåner. Vi tro alltså, att ytterligare biljettpriissänkningar för semesterresorna skulle väsentligt bidra till att semestern verkligen blir till den nytta lagen menar.

Motion angående billiga semesterresor för arbetstagarne. (Forts.)

Herr talman! Jag uttalar den förhoppningen, att våra önskemål komma att tillgodoses, även om icke motionen formellt bifalles, särskilt med tanke på att så tongivande organisationer som iandsorganisationen och Svenska turistföreningen ha samma uppfattning som vi i den berörda frågan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Föredrogs andra kammararens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5. i anledning av väckt motion om rätt till fria järnvägsresor för personer, som på grund av lyten eller vanförhet ej kunna företaga resor utan vårdare m. m.

*Motion om
fria järnvägs-
resor för vissa
lytta och van-
föra personer.*

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Fru **Rönn-Christiansson:** Herr talman! Utskottet framhåller de förbättringar, som redan vidtagits på hithörande område. Dessa ha vi också berört i vår motion, men vi vidhålla, att det föreligger ett stort behov av att förmåner utökas.

Vidare anför utskottet, att skyddshemsfrågan i dess helhet är föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Vi få hoppas, att denna utredning kommer till ett positivt resultat även i berörda avseende.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

Kammararens ledamöter åtskildes härefter kl. 9.32 em.

In fidei
Gumar Britth.